

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Meld. St. 8

(2014–2015)

Melding til Stortinget

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge
i 2013, eksportkontroll og internasjonalt
ikke-spredningssamarbeid

Innhold

1	Bakgrunn og sammendrag	7	9.3	Utførsel av kategori-B materiell fordelt på grupper av land	41
2	Utenriksdepartementets arbeid med åpenhet	15	9.4	Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land	42
3	Regelverk og retningslinjer for kontrollen med eksport av strategiske varer	16	9.5	Eksport fordelt på vareposisjonene i liste I	46
3.1	Utenriksdepartementets retningslinjer	17	9.6	Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I	46
3.2	Arbeidet med ytterligere oppdatering av retningslinjene	19	9.7	Tjenester for utenlandske oppdragsgivere	60
3.3	Eksportkontroll og flerbruksvarer	21	9.8	Reparasjoner for utenlandske oppdragsgivere	60
3.4	Kontroll med eksport av immateriell teknologi, herunder kunnskaps-overføring	21	9.9	Utførsel av håndvåpen og deler til slike	61
			9.10	Forsvarets utførsler	62
			9.11	Avslag på søknader om eksport av forsvarsmateriell i 2013	63
4	Sanksjonsregimer og restriktive tiltak	24	9.12	Overføring av produksjonsrettigheter og formidling	64
			9.13	Oversikt over utførsel av sivile varer til militær bruk i mottakerlandet	64
5	Eksporten av forsvarsmateriell i et sikkerhetspolitisk perspektiv	27	9.14	Oversikt over utførsel av beskyttelsesutstyr for bruk i humanitær minerydding	65
6	Utenriksdepartementets oppgaver og samarbeid med andre etater	29	9.15	Oversikt over bedrifter som har rapportert om eksport i 2013	65
6.1	Innføring av sikkert, elektronisk saksbehandlingssystem	30			
7	Internasjonalt samarbeid om eksportkontroll og ikke-spredning	31			
7.1	Det multilaterale samarbeidet om eksportkontroll	32			
7.2	Samarbeidet med EU om eksportkontroll	34			
8	Andre internasjonale instrumenter	36			
8.1	Små og lette våpen	37			
9	Eksporten av forsvarsmateriell i 2013	39			
9.1	Utvikling i eksporten av forsvarsmateriell, tjenester og reparasjoner	40			
9.2	Utførsel av kategori-A materiell fordelt på grupper av land	41			
				Vedlegg	
			1	Vareliste I – Forsvarsrelaterede varer	67
			2	Lov 1987–12–18 nr 93: Lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. .	68
			3	Delegering av myndighet etter lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi	70
			4	Forskrift om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester	71
			5	Retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell, samt teknologi og tjenester for militære formål av 28. februar 1992	77

Forklaring på forkortelser

AG	Australia Group	Australia-gruppen (multilateralt eksportkontroll-samarbeid for kjemiske/biologiske våpen)
ATT	Arms Trade Treaty	FN-avtale om internasjonal handel med våpen
BTWC	Biological and Toxic Weapons Convention	Konvensjonen mot biologiske våpen
CWC	Chemical Weapons Convention	Kjemivåpenkonvensjonen
HCOC	Hague Code of Conduct against Ballistic Missile Proliferation	Haag-kodeksen mot spredning av ballistiske missiler
IAEA	International Atomic Energy Agency	Det internasjonale atomenergibyrådet
MTCR	Missile Technology Control Regime	Regimet for eksportkontroll av missilteknologi
NSG	Nuclear Suppliers Group	Gruppen av leverandørland for eksportkontroll av kjernefysisk materiale og relevante flerbruksvarer
NPT	Non-Proliferation Treaty	Ikke-spredningsavtalen for kjernefysiske våpen
OSSE	Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE)	Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa
PSI	Proliferation Security Initiative	Initiativet for spredningssikkerhet
PST		Politiets sikkerhetstjeneste
TAD		Toll- og avgiftsdirektoratet
WA	The Wassenaar Arrangement on Export Control for Conventional Arms and Dual-Use Goods and Technologies	Wassenaar-samarbeidet (multilateralt eksportkontroll-samarbeid for konvensjonelle våpen og flerbruksvarer)

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Meld. St. 8

(2014–2015)

Melding til Stortinget

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2013, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

*Tilråding fra Utenriksdepartementet 28. november 2014,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Bakgrunn og sammendrag

Meldingen gir informasjon om verdien av den faktiske eksporten av forsvarsmateriell i 2013, herunder også når det gjelder teknologi, tjenester, overføring av produksjonsrettigheter og formidling.

Dessuten gis det informasjon om utførsel av håndvåpen fra Norge, forsvarsmyndighetens bruk av eget materiell i utlandet, om avslag på søknader om eksportlisens, samt om utførsel av sivile varer til militære sluttbrukere og om utførsel av utstyr for bruk i humanitære mineryddingsaksjoner.

Regjeringen har som målsetting å bidra til størst mulig åpenhet om utførselen av forsvarsmateriell, samt å gi mest mulig innsyn om eksportkontrollpolitikken og praktiseringen av retningslinjene for Utenriksdepartementets behandling av søknader om utførsel av forsvarsmateriell. Det er lagt vekt på å fremstille eksporten mest mulig tydelig.

I tillegg redegjør meldingen om gjeldende regelverk, herunder styrking av lisensplikten knyttet til forsvarsrelatert materiell i Utenriksde-

partementets forskrift om gjennomføringen av den strategiske eksportkontrollen. Videre gis det en grundig omtale av praktiseringen av og arbeidet med å oppdatere retningslinjene for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell.

Det er etablert praksis med å konsultere Stortinget om eksportkontrollsaker av særlig utenrikspolitisk eller prinsipiell betydning. Dette er en linje som Regjeringen vil videreføre.

Åpenhet om eksporten av forsvarsmateriell

Informasjonen om eksporten som fremgår i meldingen bygger på rapporter fra eksportørene med utgangspunkt i lisenser. Det er et vilkår for innvilgelse av eksportlisenser for forsvarsmateriell at eksportørene skal rapportere kvartalsvis om bruken av de enkelte tillatelsene. Rapportene inneholder betydelige mengder sensitiv og taushetsbelagt informasjon om eksportaktivitetene. Uten-

riksdepartementet legger stor vekt på å kvalitets-sikre materialet slik at informasjonen som gis i meldingen er så korrekt og komplett som mulig.

Fra norsk side arbeides det i en rekke fora for at også andre land skal utvise åpenhet om sin forsvarsmaterielleksport.

Parallelt med målsetningen om å utvise størst mulig åpenhet om eksporten av forsvarsmateriell fra Norge, er det nødvendig å sikre at innsyn skjer innenfor rammen av de begrensninger som taushetsplikten i eksportkontrollloven setter. I henhold til loven plikter enhver å gi Utenriksdepartementet den bistand som kreves for å kontrollere at bestemmelsene i loven eller forskriftene blir fulgt. Det gjelder alle opplysninger som anses nødvendige for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksportlisens. En slik vid rett til innhenting av bedriftsfølsom informasjon har sitt motstykke i de strenge taushetsbestemmelsene i loven.

Ved den nye eksportkontrollforskriften fra 2013 ble det besluttet å ta i bruk kontrollistene som er sammenstilt innenfor EU og som retter seg mot forsvarsmateriell (liste I) og flerbruksvarer (liste II). Listene er i praksis fremforhandlet og vedtatt ved konsensus innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene hvor Norge deltar aktivt. Overgangen til ny liste I innebærer at varene har andre kategorireferanser enn den tidligere norske listen. Dette har betydning for hvordan eksporten av varer beskrevet på liste I fremstilles i meldingens oversikter.

Forsvarsrelaterte varer som omfattes av liste I klassifiseres i henhold til Utenriksdepartementets retningslinjer som enten varekategori A eller varekategori B. Varekategori A omfatter våpen, ammunisjon, visse typer militært materiell, samt annet materiell med strategisk kapasitet som vesentlig kan påvirke de militære styrkeforhold ut over nærområdet. Varekategori B omfatter øvrige forsvarsrelaterte varer som ikke har egenskaper eller bruksområder som definert for varekategori A. B-materiell kan f.eks. være kommunikasjonsutstyr, nattutstyr eller deler.

Eksporten i 2013

Den samlede verdien av eksporten i 2013 var i underkant av 4,3 milliarder kroner, hvorav ca. 3,3 milliarder utgjorde salg av militære varer. Av dette utgjorde eksporten av A-materiell i overkant av 2,5 milliarder og B-materiell ca. 750 millioner kroner. Verdien av forsvarsrelaterte tjenesteytelser til utenlandske mottakere var ca. 230 millioner kroner. Eksporten av flerbruksvarer omfattet av liste

II til militær sluttbruk beløp seg til ca. 680 millioner kroner. Til sammenligning var den samlede verdien av eksporten i 2012 i underkant av 4,6 milliarder kroner, hvorav nær 3,9 milliarder utgjorde salg av militære varer. Av dette utgjorde eksporten av A-materiell 3,3 milliarder og B-materiell ca. 574 millioner kroner.

I forhold til i 2012, var det i 2013 en nedgang i verdien av den totale eksporten på om lag 6 %.

I forhold til i 2012, var det i 2013 nedgang i eksporten til særlig USA (ca 113 millioner), Sveits (100 millioner), Frankrike (200 millioner), Italia (37 millioner), New Zealand (35 millioner), Finland (17 millioner), Australia (23 millioner), Chile (189 millioner), Singapore (28 millioner), og Tyskland (20 millioner).

I samme periode var det økning i verdien av eksporten til særlig Canada (5 millioner), De Forente Arabiske Emirater (17 millioner), Kroatia (127 millioner), Polen (29 millioner), Sverige (54 millioner), og Tyrkia (195 millioner).

Medlemslandene i NATO, Sverige og Finland er de største mottakerne av forsvarsmateriell fra Norge. I 2013 utgjorde eksporten av A-materiell til NATO landene, Finland og Sverige 88 % og for B-materiell 93 %.

I 2013 ble det gitt 19 avslag på søknad om lisens for eksport av forsvarsmateriell.

I meldingens kap. 9 er det redegjort grundig om eksporten.

Eksporten av forsvarsmateriell i et sikkerhetspolitisk perspektiv

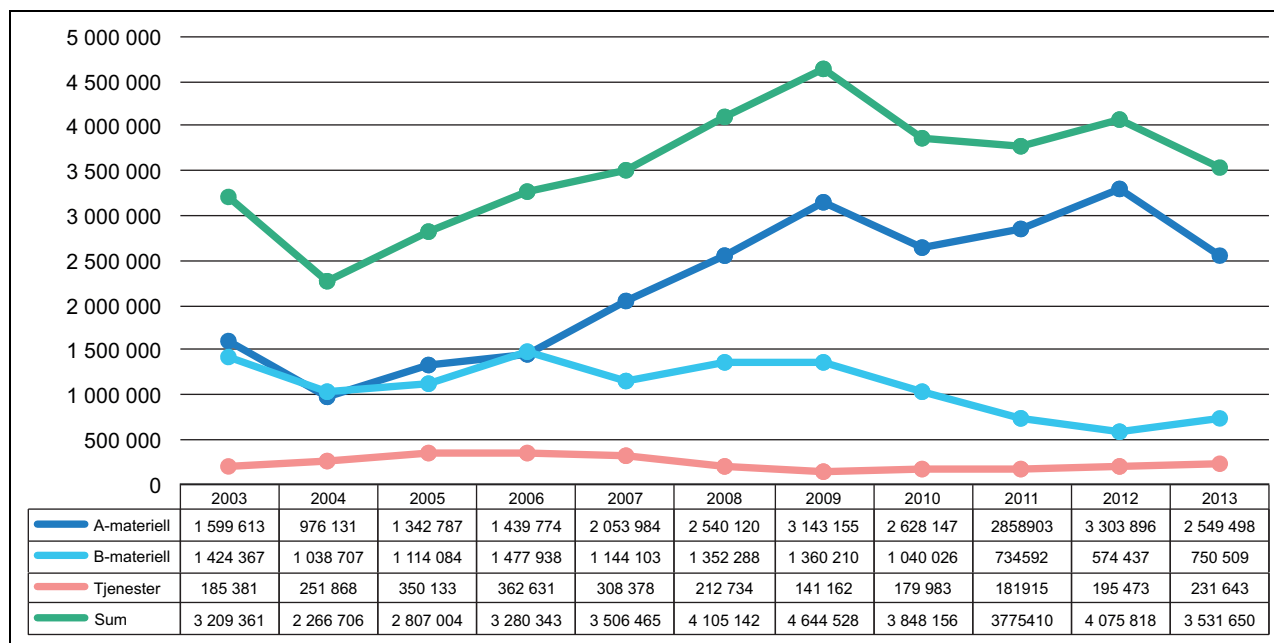
Regjeringen ønsker å legge til rette for at norske bedrifter sikres fortsatt tydelige og forutsigbare rammevilkår for sin eksportaktivitet, bl.a. gjennom tydelige og langsiktige retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell.

Regjeringen vil fortsatt legge til rette for at norsk industri kan konkurrere på mest mulig like vilkår som andre land innenfor EØS.

I tillegg til enkelte store forsvarsbedrifter, har det gjennom årene vokst frem en rekke andre virksomheter som utvikler og produserer høyteknologiske varer og teknologi på forsvarssiden. Dette er bedrifter både innenfor sivil og militær sektor, der overføringsverdien til sivil sektor er betydelig og viktig.

Norske bedrifter deltar i en rekke store internasjonale utviklings- og produksjonsprogrammer med andre nærstående land. Flere norske forsvarsbedrifter besitter nisjekompetanse som gjør

Figur 1.1 Utviklingen i eksporten av forsvarsmateriell 2003–2013

det mulig med et tett samarbeid med store internasjonale partnere, bl.a. innenfor F-35 prosjektet.

Hovedhensikten med materiellsamarbeid er å bidra til sikre forsvarsbehov innenfor NATO, de nordiske og andre land som kan motta forsvarsmateriell fra Norge. Innsatsvarer i form av komponenter og deler til større utenlandske systemer utgjør en betydelig del av norsk eksport.

Det har vært bred politisk enighet om betydningen av at et moderne og effektivt forsvar også krever en levedyktig industri i Norge. Samtidig er det bred politisk enighet om at eksport av forsvarsmateriell skal finne sted innenfor rammen av en restriktiv eksportkontrollpraksis basert på Stortingets vedtak av 11. mars 1959 hvor det heter at «hovedsynspunktet bør være at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig».

Regjeringen anser Stortingets vedtak som et bindende pålegg, og eksportkontrollen skal sikre at det blir fulgt. For å gi mest mulig forutsigbarhet til eksportørene, er det etablert retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader om lisens. Retningslinjene er gjennomgått og styrket de siste årene, bl.a. når det gjelder kravet til sluttbrukerdokumentasjon. Regjeringen vil videreføre arbeidet med å fremme oppslutning om en felles NATO-norm om sluttbrukererklæringer ved eksport av våpen.

Lov og forskrift

Begrepet «strategiske varer» er en fellesbetegnelse for varer og teknologi som kan være av betydning for andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produkter til militær bruk eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, samt varer som kan benyttes til å utøve terrorhandlinger. I tillegg omfatter kontrollen med strategiske varer og teknologi også tjenester knyttet til varelistene, samt tjenester for øvrig som kan bidra til å utvikle et lands militære evne. Formidling mellom to tredjeland av strategiske varer kan også være gjenstand for lisensplikt.

Eksportkontrollen er hjemlet i lov og forskrift. Utenriksdepartementets forskrift av 19. juni 2013 skal sikre gjennomføring av kontrollen med eksport av både forsvarsrelaterede varer og flerbbruksvarer, og representerer det operative hjemmelverket for utøvelse av kontrollen.

I forbindelse med utarbeidelse av ny forskrift, ble det i tillegg til å videreføre hjemlene for lisensplikt fra tidligere forskrift og sikre gjennomføring av et EØS-relevant direktiv om forenklet lisensiering, også tatt inn nye bestemmelser for å styrke adgangen til å utløse lisensplikt for varer som ikke er omfattet av kontrollistene under visse omstendigheter. Det er særlig viktig å ha sikret hjemmel for å kunne utøve kontroll med enhver vare, teknologi og tjeneste som direkte kan tjene

til å utvikle et lands militære evne på en måte som ikke er forenlig med vesentlige norske sikkerhets- og forsvarsinteresser.

I tillegg har Utenriksdepartementet foretatt en forskriftsendring i 2014 for å styrke lisensplikten for materiell som har vært særlig konstruert eller modifisert for militært formål, uavhengig av materiellets tilstand på eksporttidspunktet. Slik kontroll kommer i tillegg til lisensplikten som gjelder for varene og teknologien som er beskrevet i forskriftens liste I (forsvarsmateriell), og innebærer en vesentlig styrking av kontrollen.

Departementet har også gjennomgått praksis når det gjelder utøvelse av lisensplikt for andre varer enn de som omfattes av listene, når disse er for militær bruk i land omfattet av våpenembargo vedtatt av FNs Sikkerhetsråd under Kap. VII eller andre tiltaksregimer som Norge har sluttet seg til. Det har over tid vokst frem behov for en nærmere avklaring av betydningen «til militær bruk». EU har definert denne forståelsen tydelig i sin forordning om eksport av flerbruksvarer (liste II). Departementet har kommet til at en harmonisering med EU-lands definisjoner er hensiktsmessig og avklarende, samt vil gi norsk industri de samme rammevilkår som bedrifter i EU-området.

Utenriksdepartementets retningslinjer

Retningslinjene for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell, samt teknologi og tjenester for militære formål, har vært gjenstand for ytterligere oppdatering. Retningslinjene ble første gang publisert i februar 1992 for å gi eksportørene bedre forutsigbarhet om muligheten til å få eksporttillatelse. Utgangspunktet for departementets vurderinger er Stortingets 1959-vedtak. I 1997 samlet Stortinget seg om en presisering om at Utenriksdepartementets vurdering omfatter en rekke politiske spørsmål, herunder knyttet til demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter.

Norge sluttet seg til EUs felles adferdskodeks for våpeneksport allerede i 1998. Da EUs utenriksministre vedtok å inkludere kriteriene i en felles holdning om våpeneksport i 2008, besluttet Norge å følge opp ved å ta kriteriene inn i de norske retningslinjene. Betydningen og relevansen av kriteriene har vokst ytterligere frem i de senere årene. Kriteriene 2 og 3 (K2 og K3) utgjør robuste prinsipper for vurdering av den interne og regionale sikkerhetssituasjonen knyttet til et mottakerland, herunder særlig når det gjelder risiko for at utsty-

ret som er søkt eksportert, kan brukes til intern undertrykking. Retningslinjene ble også styrket i 2013, bl.a. for å styrke kravet til sluttbrukerdokumentasjon og å gjøre det klart at eksport av militære varer i kategori B kan avslås. Tidligere het det at lisens for eksport av B-materiell skulle innvilges til alle land, unntatt de som var rammet av 1959-vedtaket, eller hvor det forelå våpenembargo vedtatt av FNs sikkerhetsråd eller andre restriktive tiltak som Norge har sluttet seg til. Nå heter det at lisens for B-materiell normalt vil kunne tilstås. Dette betyr at lisens vil avslås dersom en eksport anses å være uforenlig med vurderingskriteriene. Det ble redegjort grundig om dette arbeidet i Meld. St. 49 (2012–2013).

I 2013 mottok departementet en søknad om eksport av B-materiell som ble avslått på bakgrunn av risiko for intern undertrykking i mottakerlandet. Det er redegjort nærmere om avslag på lisenssøknader i meldingens kap. 9.

I tråd med Meld. St. 49 (2012–2013) og Innst. 103 S, har departementet innarbeidet Vedlegg A-kriteriene i selve retningslinjene (pkt. 2.3 og 2.4). På denne måten fremstår kriteriene tydelige og reflekterer den betydningen de har i forbindelse med behandlingen av søknader om eksport av forsvarsmateriell. I lys av Norges ratifikasjon av FNs avtale om handel med våpen (Arms Trade Treaty, ATT), har departementet også innarbeidet de relevante kriterier som følger av avtalens artikkel 6 og artikkel 7.

På denne måten utgjør EU- og ATT-kriteriene nå en konsolidert liste over vurderingskriterier som legges til grunn. Den konsoliderte listen differensierer mellom kriterier som innebærer at lisens ikke kan påregnes innvilget, og kriterier som skal vektlegges i en helhetsvurdering av den enkelte søknad. Denne styrkingen av retningslinjene ivaretar sjekklisten som departementet utarbeidet i samarbeid med SIPRI, og som ble oppsummert i syv konkrete hensyn omtalt i Meld. St. 8 (2012–2013).

I lys av styrkingen av lisensplikt i forskrift for materiell som har vært særlig konstruert eller modifisert for militært formål, uavhengig av nåværende tilstand, omtaler meldingen også lisensieringsregler som er tatt inn i retningslinjene når det gjelder behandlingen av søknader om eksport av slikt materiell.

I kap. 3.1 og 3.2 er det redegjort grundig om den konsoliderte kriterielisten som er innarbeidet i retningslinjene. De oppdaterte retningslinjene følger som vedlegg 5 til meldingen.

Gjennomføring av sanksjoner og våpenembargo

Sanksjoner som er vedtatt av FN's Sikkerhetsråd gjennomføres i norsk rett som hovedregel ved forskrifter vedtatt med hjemmel i lov 7. juni 1968 nr. 4 til gjennomføring av bindende vedtak av De Forente Nasjoners Sikkerhetsråd (sanksjonsloven). EUs tiltaksregimer eller andre internasjonale ikke-militære tiltak som Norge har sluttet opp om kan gjennomføres ved forskrift gitt med hjemmel i lov 27. april 2001 nr. 14 om iverksettning av internasjonale, ikke-militære tiltak i form av avbrot eller avgrensning av økonomiske eller annen samkvem med tredjestatar eller rørsler (tiltaksloven). Visse typer tiltak som er omfattet av FN-sanksjoner og/eller EU-tiltak gjennomføres med hjemmel i annen norsk lovgivning. Blant annet er våpenembargoer dels gjennomført med hjemmel i den alminnelige eksportkontrolllovgivningen.

Forskrift om restriktive tiltak vedrørende handlinger som undergraver eller truer Ukrainas territoriale integritet, suverenitet, uavhengighet og stabilitet ble iverksatt 15. august 2014. Forskriften bringer de norske tiltakene på linje med EUs tiltak. Forskriften innebærer bl.a. forbud mot import og eksport av våpen og forsvarsmateriell fra og til Russland, forbud mot eksport av flerbruksvarer og -teknologi som kan være beregnet for militær bruk eller til militær mottaker, forbud mot handel mv. med russiske verdipapirer og pengemarkedsinstrumenter, samt begrensninger i eksporten av visse varekategorier til russisk petroleumssektor. Ved slik eksport kreves forhåndstillatelse fra Utenriksdepartementet. EU innførte den 12. september nye restriktive tiltak mot Russland. Regjeringen har besluttet å slutte seg til disse og gjennomføre de nye restriktive tiltakene i forskriften.

Det er redegjort grundig i meldingens kap. 4 for sanksjons- og tiltaksregimer som Norge gjennomfører i egen forskrift.

Kontrollen med eksport av flerbruksvarer

Flerbruksvarer er varer og teknologi som er utviklet for sivile formål, men som også kan anvendes for militære formål, herunder for utvikling av masseødeleggelsesvåpen (MØV) eller konvensjonelle våpen. Kontrollen med flerbruksvarer bygger på lister og retningslinjer som er vedtatt innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene.

Forhandlingene om å inkludere flerbruksvarer på regimenes lister fattes ved konsensus. Retningslinjer, god-praksis dokumenter og informa-

sjonsutveksling er ment å bidra til å sikre mest mulig høye standarder og felles gjennomføring av de enkelte regimelands eksportkontrollpraksis.

Innenfor regimene utveksles det betydelig informasjon om spredningsaktiviteter og om deltakerlandenes avslag på søknader om eksportlisens. Det forutsettes at landene innenfor regimet tar hensyn til slik informasjon, og ikke underminerer andres notifiserte lisensavslag som er begrunnet i en vurdering om at det foreligger en uakseptabel risiko for bruk i eller avledning til bekymringsfulle våpenaktiviteter.

Med sikte på å styrke kontrollen med eksport av kjernefysiske varer, inngikk Utenriksdepartementet og Statens strålevern i 2014 et nærmere samarbeid. Dette innebærer at Strålevernet avsetter nødvendige ressurser for å sikre etterlevelse av eksportkontrollreglene i forbindelse med sine tilsynsoppgaver overfor relevante aktører i Norge, samt ved behov yte faglige vurderinger overfor Utenriksdepartementet i spørsmål om eksport av kjernefysiske varer.

Kontroll med eksport av immateriell teknologi, herunder kunnskap

Eksportkontrollforskriften inneholder bestemmelser om lisensplikt for teknologi, herunder immateriell ytelse.

Norge gjennomfører bl.a. FN's Sikkerhetsråds resolusjoner og EUs utvidede tiltak om sanksjoner mot Iran og Nord-Korea, som også setter forbud og bestemmelser om kontroll med overføring av visse typer kunnskap.

Bevisstheten om risiki forbundet med immateriell teknologi- og kunnskapsoverføring har økt de siste årene. Myndighetenes muligheter til å kontrollere slike aktiviteter møter på nye og andre utfordringer enn ved kontrollen med eksport av varer. I internasjonale fora utveksles informasjon og erfaringer om nasjonale kontrolltiltak.

I Meld. St. 25 (2010–2011), Meld. St. 8 (2012–2013) og Meld. St. 49 (2012–2013) ble det redegjort for arbeidet med å etablere en målrettet kontroll med kunnskapsoverføring til utenlandske studenter ved norske læresteder.

Kunnskapsdepartementet (KD) sendte i mars 2014 et brev til lærestedene for å informere om gjeldende regelverk og bidra til å skape klarhet om regelverket slik at det ikke skapes unødige problemer for utenlandske studenter ved norske læresteder.

Det er klart at statlige og private universiteter og høyskoler har en selvstendig plikt til å forhindre lovstridig overføring av kunnskap innen fag-

områder som er relevant for spredning av MØV eller leveringsmidler for slike våpen. Denne plikten følger av eksportkontrollregelverket og forskrift om sanksjoner mot Nord-Korea og forskrift om sanksjoner og tiltak mot Iran.

Utenriksdepartementet samarbeider med flere etater for å gi informasjon til læresteder og virksomheter med sikte på å styrke deres bevissthet og årvåkenhet om teknologiområder som er relevante i forhold til gjeldende forbud og gjennomføring av den strategiske eksportkontrollen. Det vil utarbeides en nærmere veiledning for å fremme god regelverksforståelse av relevant personell ved universiteter og læresteder.

Utenriksdepartementets oppgaver

Eksportkontrollens ansvarsområde spenner fra norsk politikktutvikling, et omfattende internasjonalt samarbeid og lovpålagte oppgaver knyttet til lisensiering. I tillegg er departementet ansvarlig for gjennomføring av sanksjonsregimer og relevante restriktive tiltak som gjennomføres i norsk rett. Utenriksdepartementets seksjon for eksportkontroll behandler mer enn 4 000 saker i året, og som krever særlig ekspertise og tverrfaglig saksbehandling.

Utenriksdepartementets seksjon for eksportkontroll deltar aktivt i det omfattende arbeidet som foregår innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene, hvor premissene for kontrollen med strategiske varer i stor grad settes. Ivaretagelse av en mest mulig sikker kontroll og kontinuitet betinger at departementet besitter særskilt kompetanse, årvåkenhet om anskaffelsestrender, kunnskap om spredningsrisiki og om teknologisk utvikling. Evne til etterlevelse på nasjonalt plan har fått stadig større betydning for både eksportlands og eksportørers troverdighet og omdømme som handelspartnere.

Departementet arbeider med å styrke og målrette informasjons- og bevissthetsdialogen overfor næringslivet, med vekt på forebyggende og kompetansebyggende tiltak. Det holdes et årlig seminar for eksportindustrien. I 2013 tok departementet initiativ til et prøveprosjekt for kursing i eksportkontroll og lisensiering av forsvarsmateriell for eksportbedrifter. Kursene har vist seg å være populære og nyttige, og det vil være en prioritert oppgave å kunne videreføre tiltaket. I tillegg er det lagt vekt på å forbedre eksportkontrollens hjemmeside på www.regjeringen.no, samt utarbeide annet informasjonsmaterieil om eksportkontroll for nye bedrifter.

Utenriksdepartementet samarbeider også nært med særlig Tollvesenet og Politiets sikkerhetstjeneste, som også har lovpålagte oppgaver knyttet til kontrolloppgavene. I tillegg samarbeider departementet med forsvaret og Statens strålevern i konkrete eksportsaker. Det anses viktig at representanter fra disse etatene deltar på relevante møter innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene.

Regjeringen vil fortsatt sikre tilstrekkelige ressurser for å kunne ivareta de omfattende oppgavene på eksportkontrollområdet.

Innføring av sikkert, elektronisk saksbehandlingssystem

Utenriksdepartementet har siden 2012 arbeidet med å utvikle en digitalisert tjeneste for effektivisering og modernisering av eksportkontrollen. Den digitale tjenesten vil oppfylle regjeringens krav om digitalisering av offentlige tjenester innen 2015. Høsten 2014 vil departementet innføre et skreddersydd elektronisk saksbehandlingssystem som vil innebære betydelige gevinster for både næringslivet og departementet.

I tillegg til effektivisering av selve lisensieringsarbeidet, vil tjenesten innebære en betydelig økt sikkerhet knyttet til bedriftenes rapporter og kvalitetssikring av det omfattende og sensitive tallmaterialet som bl.a. ligger til grunn for de årlige meldingene om eksporten av forsvarsmateriell til Stortinget.

FNs avtale om handel med våpen (ATT)

Avtalen om våpenhandel ble vedtatt av FNs generalforsamling 2. april 2013, og er den første juridisk bindende avtalen som regulerer internasjonal våpenhandel. Målsettingen med avtalen er å etablere så høye felles internasjonale standarder for internasjonal handel med konvensjonelle våpen som mulig og å forhindre ulovlig handel med slike våpen, bl.a. med sikte på å bidra til fred, sikkerhet og stabilitet og å redusere menneskelige lidelser.

Norge undertegnet avtalen sammen med 66 andre stater under en seremoni i FN i New York 3. juni 2013. Stortinget ga sitt samtykke til ratifikasjon på basis av Prop. 189 S (2012–2013) av 2. april 2013. Pr. juli 2014 hadde 41 land ratifisert ATT.

Avtalen vil tre i kraft 90 dager etter at den femtende staten har deponert sine ratifikasjonsdokumenter, noe som forventes å skje i 2015. Det skal holdes en statspartskonferanse senest ett år etter at avtalen har trådt i kraft.

Bestemmelsen i artikkel 6 nr. 3 omhandler våpenoverførsler som er forbudt under avtalen.

Avtalens artikkel 7 nr. 3 om eksportvurderinger fastslår at eksporttillatelse skal avslås dersom leveransen medfører en overhengende risiko for noen av de negative konsekvenser som er listet i bestemmelsen (knyttet til fred og sikkerhet, brudd på internasjonal humanitærrett og internasjonale menneskerettigheter, terrorisme og transnasjonal organisert kriminalitet). Som presisert i Prop. 186 S (2012–2013) legger Regjeringen til grunn at dersom det er overveiende sannsynlig at en av de negative konsekvensene som er listet i artikkelen inntreffer, skal eksporttillatelse avslås.

Avtalen forhindrer ikke statsparter i å beholde strengere nasjonale eksportkontrollregimer og å styrke disse utover avtalens krav. Avtalens bestemmelser knyttet til eksportkontroll krever ikke lov- eller forskriftsendringer og kan gjennomføres med hjemmel i gjeldende eksportkontrollregelverk. For å understreke avtalens betydning har departementet besluttet å inkludere forbud og føringer som følger av avtalens artikkel 6 og 7 som del av de konsoliderte vurderingskriteriene som nå er innarbeidet i Utenriksdepartementets retningslinjer for behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell.

Internasjonalt samarbeid om eksportkontroll og ikke-spredning

Gjennom nasjonal eksportkontroll tar leverandørland et særlig ansvar for å sikre etterlevelse av folkerettslige avtaler på ikke-spredningsområdet, særlig avtalen om ikke-spredning av kjernevåpen (NPT), kjemivåpenkonvensjonen (CWC) og konvensjonen om forbud mot biologiske våpen (BWC).

Proliferation Security Initiative (PSI) ble etablert i 2003 og er et internasjonalt samarbeid for å forberede og i praksis kunne avskjære handel med og transport av MØV. PSI ses på som et supplement til de 103 deltagerlandenes (pr. juli 2014) arbeid med eksportkontroll nasjonalt og internasjonalt.

USA var initiativtaker og har en sentral rolle i PSI-samarbeidet ved å ivareta sekretariatsfunksjonen, planlegge møter, øvelser o.l. På norsk side ledes arbeidet av Utenriksdepartementet. Engasjementet har imidlertid et bredt nedslagsfelt og en rekke andre departementer og underliggende etater deltar derfor også i samarbeidet på norsk side.

Haag-kodeksen (HCOC) er et resultat av det internasjonale samfunnets bestrebelse om å regulere spredning av ballistiske missiler gjennom åpenhet og tillitsskapende tiltak. HCOC er politisk bindende, og ble iverksatt i november 2002 etter at 96 stater signerte kodeksen, herunder Norge. Pr. januar 2014 hadde 137 land sluttet seg til HCOC. Signaturstatene påtar seg på frivillig grunnlag å følge kodeksen og å utstede forhåndsnotifikasjoner om relevante utskytninger og testflyvninger av ballistiske missiler og bæreraketter, samt legge frem en årlig deklarasjon om sin praksis innenfor kodeksens virkeområde.

HCOC ble i sin tid forhandlet utenfor FN, men kodeksen er knyttet til FN gjennom flere resolusjoner vedtatt av FNs generalforsamlinger siden 2002. Østerrike virker som eksekutivsekretariat og koordinerer informasjonsutvekslingen innenfor HCOC.

Med sikte på å forsterke de internasjonale avtalene om ikke-spredning av masseødeleggelsesvåpen (MØV), samarbeider en rekke leverandørland innenfor fem eksportkontrollregimer om å etablere høye kontrollstandarder. Disse regimene er Zangger-komiteen (ZC), Nuclear Suppliers Group (NSG), Australiagruppen (AG) Missile Technology Control Regime (MTCR) og Wassenaar-samarbeidet (WA). Gjennom felles varelistene og retningslinjer støtter leverandørland opp under internasjonale avtaler og konvensjoner knyttet til ikke-spredning og eksportkontroll.

Det foregår løpende forhandlinger for å sikre at kontrollister og retningslinjer holder tritt med teknologisk utvikling og spredningstrusler. Det utveksles omfattende informasjon innenfor rammen av de enkelte regimene, herunder om aktuelle spredningsaktiviteter og om medlemslandenes avslag på eksportsøknader.

De multilaterale eksportkontrollregimene og HCOC og PSI støtter opp under de multilaterale avtalene som forbyr kjernefysiske, kjemiske og biologiske våpen og bidrar til å etablere ansvarlighet når det gjelder leveranser av strategiske varer og teknologi. Nye spredningstrusler og teknologisk utvikling har ført til at eksportkontrollen har fått en økende anerkjennelse og betydning, bl.a. ved at FNs sikkerhetsråd bruker regimenets retningslinjer og varelistene i sine sanksjonsregimer mot bl.a. Iran og Nord-Korea og ifm resolusjon 1540 om tiltak for å hindre spredning av MØV.

Den raske teknologiske utviklingen innenfor sivil sektor, samt informasjon om at flere land forsøker å anskaffe masseødeleggelsesvåpen og leveringsmidler for slike våpen og utfordringen knyttet til ikke-statlige aktører i denne sammen-

heng, har medført at aktivitetene i regimene har vokst betydelig i de senere årene.

Missilkontrollregimet MTCR

Norge overtok formannskapet etter Italia i MTCR i oktober 2014. Allerede i 1992–1993 ledet Norge MTCR første gang. I utgangspunktet ble MTCR etablert for å hindre spredning av bæremidler for kjernefysiske stridshoder. Under Oslo-møtet i 1992 ble det imidlertid enighet om å utvide kontrollen til å også omfatte mindre ubemannede luftfarkoster som kan benyttes til spredning av kjemiske og biologiske våpen.

Formannskapet går på rotasjon mellom frivillige medlemsland på ettårig basis, men forutsetter at man deltar i en formannskapstroika som inngående og utgående formannskap. Således strekker deltakelsen i formannskapsarbeidet seg over tre år. Selve formannskapet ble innledet ved at Norge var vertskap for og ledet det årlige plenums møtet i Oslo i oktober 2014. En hovedoppgave under formannskapsåret, i tillegg til å koordinere og lede forhandlinger innenfor regimet, vil være å føre en omfattende dialog med ikke-medlemmer og rele-

vante internasjonale organisasjoner om MTCRs formål og tiltak for å hindre spredning av leveringsmidler for MØV. MTCR er et unikt regime, gitt at det ikke finnes noen annen internasjonal arena hvor slik spredning drøftes eller noen internasjonal avtale knyttet til å hindre spredning av leveringsmidler for MØV.

På plenums møtet i Oslo i oktober 2014 ble det bl.a. enighet om å invitere ikke-medlemmer til å formelt deklare seg til og implementerer MTCRs kontrollister og -standarder i sin nasjonale eksportkontroll. Slike tilslutningsland vil bl.a. inviteres til regelmessige møter om arbeidet med og endringer i kontrollistene. Videre vil tilslutningslandene fremgå på MTCRs hjemmeside og i den årlige offisielle erklæringen fra plenums møtet. Dette er en viktig mekanisme for å oppnå at flest mulig land gjennomfører kontroll med eksport av missilteknologi i tråd med MTCRs standarder, og er således et effektivt ikke-spredningstiltak. Det ble også enighet om en substansiell offisiell erklæring fra Oslo-møtet.

Fra norsk side vil det legges vekt på å føre et aktivt formannskap, herunder når det gjelder den utadrettede dialogen.

2 Utenriksdepartementets arbeid med åpenhet

Det er Regjeringens målsetting å bidra til størst mulig åpenhet om utførelsen av forsvarsmateriell, samt å gi mest mulig innsyn om eksportkontrollpolitikken og praktiseringen av retningslinjene.

Allerede i 1995 ble det tatt initiativ til en egen årlig stortingsmelding om omfanget av den faktiske forsvarsmaterielleksporten fra Norge. Siden den første meldingen ble fremlagt i 1996 har graden av åpenhet økt betydelig.

Informasjonen om eksporten som fremgår i meldingen bygger på rapporter fra eksportørene. Ved innvilgelse av eksportlisenser for forsvarsmateriell pålegges eksportørene å rapportere kvartalsvis om bruken av de enkelte tillatelsene. Rapportene inneholder betydelige mengder sensitiv og taushetsbelagt informasjon om eksportaktivitetene. Utenriksdepartementet legger stor vekt på å kvalitetssikre materialet slik at informasjonen som gis i den årlige meldingen til Stortinget er så korrekt og komplett som mulig.

Departementet er i ferd med å ta i bruk et sikkert, elektronisk saksbehandlingssystem. Dette systemet vil ivareta en sikrere lisensiering, beskytte informasjon og gjøre fremstillingen av eksporten i tabeller og oversikter langt enklere enn tidligere. Saksbehandlingssystemet er beskrevet nærmere i kap. 6.1.

I meldingen som nå legges frem er det lagt særlig vekt på å fremstille eksporten mer oversiktelig. Overgangen til EUs kontrolliste (liste I) innebærer at varene har andre referanser enn tidligere, og listen er i seg selv bygget opp på en annen måte enn den tidligere norske listen.

Fra norsk side arbeides det aktivt i en rekke fora for at også andre land skal utvise åpenhet om sin forsvarsmaterielleksport.

Parallelt med målsetningen om å utvise størst mulig åpenhet om eksporten av forsvarsmateriell fra Norge, er det nødvendig å sikre at økt innsyn skjer innenfor rammen av de begrensninger som taushetsplikten i eksportkontrollloven setter. I henhold til loven plikter enhver å gi Utenriksdepartementet den bistand som kreves for å kontrollere at bestemmelsene i loven eller forskriftene blir fulgt. Det gjelder alle opplysninger som anses nødvendige for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksportlisens. En slik vid rett til innhenting av bedriftsfølsom informasjon har sitt motstykke i de strenge taushetsbestemmelsene i loven.

Det er en etablert praksis med å konsultere Stortinget om eksportkontrollsaker av særlig utenrikspolitisk eller prinsipiell betydning. Dette er en linje som Regjeringen vil videreføre.

3 Regelverk og retningslinjer for kontrollen med eksport av strategiske varer

Begrepet «strategiske varer» er en fellesbetegnelse for varer og teknologi som kan være av betydning for andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produkter til militær bruk eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, samt varer som kan benyttes til å utøve terrorhandlinger. I tillegg omfatter kontrollen med strategiske varer og teknologi også tjenester knyttet til slike formål. Videre er formidling mellom to tredjeland av strategiske varer gjenstand for eksportkontroll.

Kontrollen er hjemlet i lov og forskrift. Utenriksdepartementets forskrift av 19. juni 2013 skal sikre gjennomføring av kontrollen med eksport av både forsvarsrelaterte varer og flerbruksvarer, og representerer det operative hjemmelsverket for utøvelse av kontrollen. Lov og forskrift er nærmere omtalt nedenfor.

Kontrollistene som er fremforhandlet innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene er samlet i to lister som er en del av eksportkontrollforskriften, og som angir varene og teknologien som er lisenspliktige. Listene retter seg mot henholdsvis forsvarsrelaterte varer (liste I) og flerbruksvarer (liste II). I tillegg til varene som er beskrevet på listene, kan det utløses lisensplikt for enhver vare, uavhengig av listene, under nærmere gitte vilkår. Slike generalklausuler er kjent som «fang alt» eller «catch all». De forskjellige multilaterale eksportkontrollregimene har også fastsatt retningslinjer som angir nærmere forpliktelser og retninger for utøvelse av kontrollen. Medlemslandene i regimene forutsettes å gjennomføre kontrollen i nasjonal rett og praksis. Det er redegjort for det multilaterale samarbeidet i meldingens kap. 7.

Kontrollen med flerbruksvarer bygger i all hovedsak på det internasjonale regimesamarbeidet, mens avgjørelser om å eksportere forsvarsmateriell utelukkende tilligger den enkelte eksportstats nasjonale politikk. Samtidig er det vokst frem et stadig nærmere samarbeid også når det gjelder kontrollen med forsvarsmateriell, både innenfor det multilaterale eksportkontrollsam-

beidet, innenfor EU og FN-avtalen om våpenhandel (Arms Trade Treaty, ATT) som ble vedtatt i 2013.

FNs Sikkerhetsråd kan med folkerettslig bindende virkning vedta sanksjoner mot stater, personer eller enheter. Over de siste tiår har EUs råd vedtatt en rekke restriktive tiltak overfor ulike stater. Norge slutter vanligvis opp om EU-tiltakene. Flere av sanksjons- og tiltaksregimene inneholder bestemmelser om våpenembargo. Gjennomføring av sanksjoner og restriktive tiltak er hjemlet i særskilte regelverk.

Det er redegjort nærmere om de aktuelle lover og forskrifter nedenfor.

Lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. (eksportkontrollloven)

Eksportkontrollen er hjemlet i Lov av 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. I Kgl. res. av 18. desember 1987 er Utenriksdepartementet gitt fullmakt til å utøve den fullmakt som i henhold til eksportkontrollloven er tillagt Kongen. Utenriksdepartementet er med dette ansvarlig for kontrollen med eksport fra Norge av våpen, ammunisjon og annet militært materiell¹, flerbruksvarer², samt relevant teknologi og tjenester.

Etter eksportkontrollloven må alle varer og tjenester og all teknologi som kan være av betydning for andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produkter til militære formål, eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, samt varer og teknologi som kan benyttes til å utøve terrorhandlinger, jf. straffeloven § 147 a første ledd, ikke utføres uten tillatelse fra Utenriksdepartementet. Liste I (forsvarsrelaterte varer) og liste II (flerbruksvarer) beskriver produkter og teknologi som krever slik tillatelse.

¹ Forsvarsmateriell som beskrevet på Utenriksdepartementets liste I.

² Sivile produkter som har viktige militære anvendelsesområder. Beskrevet på Utenriksdepartementets liste II.

Kontrollen med teknologi omfatter også immateriell teknologioverføring.

Loven setter forbud mot at det drives handel med, formidles eller på annen måte bistås ved salg av våpen og militært materiell fra et fremmed land til et annet uten særskilt tillatelse. Tilsvarende gjelder for strategiske varer og teknologi som er nærmere angitt i forskrift.

I tillegg inneholder loven bestemmelser om informasjonsplikt og taushetsplikt, samt omfattende straffebestemmelser. I St.meld. nr. 29 (2007–2008), St.meld. nr. 42 (2008–2009) og Meld. St. 21 (2009–2010) ble det gitt grundig informasjon om loven.

Lov om gjennomføring av sanksjoner og våpenembargo

For at FN-sanksjoner eller EU-tiltak skal være bindende for private rettssubjekter i Norge må de gjennomføres i norsk rett. Sanksjoner som er vedtatt av FNs Sikkerhetsråd gjennomføres i norsk rett som hovedregel ved forskrifter vedtatt med hjemmel i lov 7. juni 1968 nr. 4 til gjennomføring av bindende vedtak av De Forente Nasjoners Sikkerhetsråd (sanksjonsloven). EUs tiltaksregimer eller andre internasjonale ikke-militære tiltak som Norge har sluttet opp om kan gjennomføres ved forskrift gitt med hjemmel i lov 27. april 2001 nr. 14 om iverksettning av internasjonale, ikke-militære tiltak i form av avbrot eller avgrensning av økonomiske eller annen samkvem med tredjestatar eller rørsler (tiltaksloven). Visse typer tiltak som er omfattet av FN-sanksjoner og/eller EU-tiltak gjennomføres med hjemmel i annen norsk lovgivning. Blant annet er våpenembargoer dels gjennomført med hjemmel i den alminnelige eksportkontrolllovgivningen.

En del av EUs tiltak inneholder bestemmelser som utdyper eller supplerer bindende vedtak gjort av FNs sikkerhetsråd. Der Norge slutter opp om slike tiltak, er det gitt forskrifter med hjemmel i både sanksjonsloven og tiltaksloven.

De mest sentrale forskriftene omtales i meldingens kap. 4.

Forskrift til gjennomføring av eksportkontrollen

Ny forskrift om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester trådte i kraft 19. juni 2013. Forskriften erstatter tidligere forskrift av 18. januar 1989.

Hovedmålsettingen med ny forskrift har vært å sikre gjennomføring av Direktiv 2009/43/EF (ICT-direktivet) i norsk rett, samt et løpende

behov for styrking av hjemmelsverket. Direktivet ble grundig omtalt i Meld. St. 8 (2012–2013). Utenriksdepartementets varelistene (liste I som beskriver forsvarsmateriell og liste II som inneholder flerbruksvarer) ble ved ny forskrift tatt inn som vedlegg til forskriften. Listene vil bli oppdatert i tråd med endringer vedtatt i de enkelte regimene, og fortrinnsvis parallelt med at EU oppdaterer sine lister.

I august 2014 ble eksportkontrollforskriften endret, slik at det nå er lisensplikt for materiell som har vært særlig konstruert eller modifisert for militært formål, uavhengig av materiellets tilstand. Denne kontrollen kommer i tillegg til lisensplikten som gjelder for varer og teknologi oppført på liste I, og utgjør en styrking av adgangen til å kontrollere alt materiell som opprinnelig har vært militært.

For å sikre gjennomføring av ICT-direktivet angir forskriften nærmere regler om overføringslisenser for eksport av forsvarsrelaterte varer til mottakere innenfor EU/EØS og om sertifisering av foretak. Forskriften forutsetter at eksportører som ønsker å benytte lisensreglene som ICT-direktivet legger til rette for, skal følge opp særlige bestemmelser om registrering og rapportering. I den nye forskriften er disse reglene gjort generelt gjeldende og bidrar således til å styrke den norske eksportkontrollen.

I tillegg inneholder den nye forskriften to endringer når det gjelder lisensplikt uavhengig av kontroll-lister. Tidligere generalklausul om at det er lisensplikt for enhver vare for militær bruk til områder som er underlagt våpenembargo fastsatt av FNs Sikkerhetsråd etter kapittel VII er utvidet til også å gjelde andre tiltaksregimer som Norge har sluttet seg til. I praksis vil slike tiltaksregimer gjelde våpenembargo og tiltak fastsatt av EU og OSSE og som Norge har sluttet seg til. Videre er det lagt til en ny bestemmelse som krever lisens for eksport av enhver vare som direkte kan tjene til å utvikle en stats militære evne på en måte som ikke er forenlig med vesentlige norske sikkerhets- og forsvarsinteresser. Endringene ble nærmere omtalt i Meld. St. 8 (2012–2013).

Det ble redegjort grundig om den nye forskriften i Meld. St. 49 (2012–2013).

3.1 Utenriksdepartementets retningslinjer

Utgangspunktet for vurdering av søknader om eksport av forsvarsmateriell er Regjeringens

erklæring av 11. mars 1959 og Stortingets vedtak av samme dato, som bl.a. slår fast at:

«det skal ved avgjørelsen legges vekt på de utenriks- og innenrikspolitiske vurderinger, og hovedsynspunktet bør være at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig».

I vedtak av samme dato tar Stortinget *«til etterretning den erklæring Statsministeren på vegne av Regjeringen har lagt frem. Stortinget vil sterkt understreke at eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en nøye vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område. Denne vurderingen må være avgjørende for om eksport skal finne sted».*

I 1997 sluttet et enstemmig Storting seg til en presisering om at *«Utenriksdepartementets vurdering av disse forholdene omfatter en vurdering av en rekke politiske spørsmål, herunder spørsmål knyttet til demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter».*

Regjeringen anser Stortingets vedtak som et bindende pålegg, og eksportreguleringen skal sikre at det blir fulgt. For dette formål, og for å gi eksportørene større innsyn og forutsigbarhet om kontrollen med eksport av forsvarsmateriell, publiserte Utenriksdepartementet for første gang retningslinjer i 1992 for behandlingen av søknader om eksport av forsvarsmateriell. Det er redegjort løpende for departementets praktisering av retningslinjene i de årlige meldingene til Stortinget som er fremlagt siden 1996.

EUs åtte atferdskriterier har siden 2010 utgjort et eget vedlegg til retningslinjene (vedlegg A-kriteriene). Kriteriene utdyper de vurderinger Utenriksdepartementet foretar når det gjelder en rekke politiske spørsmål jfr. 1959-vedtaket og 1997-presiseringen. Det ble redegjort grundig for kriteriene i Meld. St. 21 (2009–2010).

I Meld. St. 8 (2011–2012) og Meld. St. 49 (2012–2013) ble det redegjort for departementets arbeid med å styrke retningslinjene ytterligere. I Meld. St. 49 (2012–2013) ble det redegjort for arbeidet med å ta EUs atferdskriterier direkte inn i selve retningslinjene, og i direkte forlengelse av Stortingets 1959-vedtak og 1997-presisering. Hensikten er å tydeliggjøre den betydningen kriteriene har ifm vurderinger av søknader om eksport av forsvarsmateriell. Kriteriene ivaretar bl.a. de hensyn som omfattes av sjekklisten som departementet utarbeidet i samarbeid med SIPRI, og som ble oppsummert i følgende syv konkrete hensyn og omtalt i Meld. St. 8 (2012–2013):

- Holdning til internasjonale MR-instrumenter, respekt for humanitærrett
- Respekt for sivile og politiske rettigheter
- Rapporter fra kompetente organer om alvorlige brudd på MR, herunder bruk av tortur eller annen inhuman og krenkende behandling eller avstraffelse i mottakerstaten; eller vilkårlig frihetsberøvelse
- Risiko for at det militære utstyret kan brukes til brudd på grunnleggende MR, herunder kunnskap om slikt militært utstyr levert tidligere er brukt for å slå ned på fredelige demonstrasjoner e.l. på en uakseptabel måte
- Risiko for uønsket avledning fra oppgitt sluttbruker, herunder om det militære utstyret eller den militære teknologien er ment for nasjonale sikkerhetsformål
- Forhold knyttet til ytringsfrihet, herunder pressefrihet eller forsamlingsfrihet
- Myndighetsovervåking, herunder sensur og vilkår for innbyggernes bruk av sosiale medier/internett.

Disse punktene er dekket av de hensyn som omfattes av Vedlegg A-kriterium 2 (K2), hvor det bl.a. heter at man «skal vurdere mottakerstatens holdninger til relevante prinsipper som er nedfelt i internasjonale menneskerettsinstrumenter» samt «mottakerstatens holdninger til relevante prinsipper som er nedfelt i internasjonale humanitærrettsinstrumenter...». I denne sammenheng heter det videre at man deretter skal «avstå fra å utstede eksportlisens når det er åpenbar fare for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan bli brukt til intern undertrykking» eller som «kan bli brukt til å begå alvorlige brudd på internasjonal humanitærrett».

Videre fremgår det at intern undertrykking blant annet omfatter tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff, summariske eller vilkårlige henrettelser, forsvinninger, vilkårlig frihetsberøvelse og andre alvorlige brudd på menneskerettighetene og de grunnleggende friheter, som angitt i relevante internasjonale MR-instrumenter, herunder Verdenserklæringen om menneskerettighetene og den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter.

I EUs brukerveiledning om anvendelse av kriteriet, vises det bl.a. til at K2 avdekker noen kjernekonsepter for vurderingene. Med utgangspunkt i det aktuelle mottakerlandets holdning til relevante prinsipper nedfelt i internasjonale menneskerettsinstrumenter, skal man 1) avslå en eksportlisens når det er en klar risiko for at det

militære utstyret eller teknologien kan være ment for intern undertrykking: 2) utøve særlig tilbakeholdenhet og forsiktighet ved innvilgelse av lisenser, og ta i betraktning det militære utstyret og teknologiens karakter, til land hvor FNs kompetente organer, EU eller Europarådet har fastslått at det skjer alvorlige brudd på menneskerettighetene. Med utgangspunkt i relevante prinsipper nedfelt i internasjonal humanitærrett, skal man 3) avslå eksportlisenser når det er en klar risiko for at det aktuelle militære utstyret eller teknologien kan bli brukt for utøvelse av alvorlige brudd på internasjonal humanitærrett.

Brukerveiledningen gir et utvalg av eksempler på hva som er å anse som intern undertrykking, og at henvisningen til de ulike eksemplene ikke er å anse som en fullstendig opplisting. Det henvises til de aktuelle internasjonale menneskerettighetsinstrumentene og deres protokoller, og at disse representerer internasjonale normer og standarder når det gjelder menneskerettigheter og grunnleggende friheter.

Når det gjelder de relevante prinsippene i internasjonal humanitærrett, vises det i veiledningen til at vurderingene gjelder situasjoner med væpnet konflikt og således ikke kommer til anvendelse overfor et land som legitimt bruker makt til å forsvare seg.

I vurderingen av det militære utstyret eller teknologien som søkes eksportert, forutsetter brukerveiledningen om K2 at vilkårene for slike vurderinger skal skje i tråd med K1. Her heter det at det tiltenkte eksporterte utstyr og teknologi skal vurderes grundig, særlig i forhold til risiko for intern undertrykking. Eksportlandet skal undersøke om det i relevante rapporter og informasjon foreligger bevis for at det samme utstyret er benyttet tidligere for interne undertrykkingsformål, samt vurdere om det er grunn til å tro at utstyret vil bli brukt eller omadressert for slik sluttbruk. Vurdering av utstyrets eller teknologiens beskaffenhet forutsettes å være realistisk, dvs. at det tas stilling til om de aktuelle varene kan anses å være anvendelige for undertrykkingsformål. Det heter imidlertid også at det er viktig å anerkjenne at en stor variasjon av utstyr har en historikk når det gjelder å utføre eller fasilitere undertrykkende handlinger. Det vises eksplisitt til at slikt utstyr kan være pansrede personellkjøretøy, skuddsikre vester/hjelmer, samt kommunikasjons-, overvåkings og avlyttingsutstyr.

Regjeringen er opptatt av at norsk næringsliv så langt som mulig skal ha de samme rammebetingelser som utenlandske konkurrenter, og har derfor valgt å gjennomføre EUs standarder i

norsk praksis. Regjeringen vil videreføre praksisen med å følge EUs utvikling når det gjelder fremtidig styrking av kriteriene og brukerveiledningen til kodeksen. I Meld. St. 8 (2012–2013) ble det redegjort for en rekke EU-lands eksportkontrollpraksis når det gjelder forsvarsrelaterte varer.

Det er redegjort nærmere om arbeidet med oppdatering av retningslinjene i kap. 3.2 nedenfor.

FN-avtalen om kontroll med internasjonal våpenhandel (Arms Trade Treaty, ATT) inneholder konkrete forpliktelser når det gjelder forbud (artikkel 6) og hensyn som skal ivaretas (artikkel 7). ATT omtales nærmere i meldingens kap. 8.

Forpliktelsene knyttet til ATTs artikler 6 og 7 er også innarbeidet i selve retningslinjene. I tillegg har Norge tatt på seg forpliktelser gjennom vedtak i internasjonale fora, herunder særlig i Wassenaar-samarbeidet (WA) som retter seg mot konvensjonelle våpen, militært materiell og relevant høyteknologi.

Det internasjonale eksportkontroll og ikke-spredningssamarbeidet er nærmere omtalt i meldingens kap. 7.

3.2 Arbeidet med ytterligere oppdatering av retningslinjene

Det ble redegjort grundig om arbeidet med oppdatering av retningslinjene i Meld. St. 49 (2012–2013). Utenriksdepartementet arbeider fortløpende for best mulig å sikre at retningslinjene er relevante og reflekterer praksis med tydelighet og langsiktighet.

Departementet har innarbeidet de åtte Vedlegg A-kriteriene og de tilleggskriterier som følger av ATTs artikler 6 og 7 direkte i retningslinjene. På denne måten samles kriteriene i en konsolidert oversikt hvor de aktuelle hensyn og forbud er dekket på en tydelig og helhetlig måte.

I tillegg har Utenriksdepartementet foretatt en generell gjennomgang med sikte på klargjøringer og oppdatering i tråd med praksis som har utviklet seg. Dette har ført til enkelte språklige oppdateringer og presiseringer, samt nyansering av landgruppene.

Tidligere var det definert tre landgrupper: 1) land som var godkjent som mottakere av både våpen og annet militært materiell (dvs både kategori A- og B-materiell), 2) land som ikke kunne motta noe slikt utstyr og 3) land som ikke kunne motta våpen (kategori A-materiell), men som kunne få motta annet militært utstyr (kategori B-materiell). Fordi det i løpet av årene har vokst

frem flere land som er godkjent som mottakere av våpen og hvor det er knyttet mer omfattende krav til sluttbrukerdokumentasjon til enn det som er praksis ved eksport til allierte og særlig nærstående land, har departementet innført en egen landgruppe for disse. I de oppdaterte retningslinjene er det nå definert fire landgrupper. På denne måten er styrkingen av kravet til sluttbrukererklæringer for slike land, tydelig reflektert i retningslinjene.

Den konsoliderte listen er tatt inn i Retningslinjene under punkt 2 om «Overordnede prinsipper og vurderingskriterier» og kommer i tillegg til Stortingets vedtak av 11. mars 1959 og 1997 – presiseringen om menneskerettighetene. Her heter det bl.a. at utgangspunktet for eksportreguleringen knyttet til forsvarsrelaterte varer, teknologi samt tjenester, er følgende formuleringer i Regjeringens erklæring av 11. mars 1959 og Stortingets vedtak av samme dato:

Regjeringens erklæring:

«Det skal ved avgjørelsen legges vekt på de utenriks- og innenrikspolitiske vurderinger, og hovedsynspunktet bør være at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig³.»

Stortingets vedtak:

«Stortinget tar til etterretning den erklæring Statsministeren på vegne av Regjeringen har lagt frem. Stortinget vil sterkt understreke at eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område. Denne vurdering må etter Stortingets mening være avgjørende for om eksport skal finne sted.»

Regjeringen anser Stortingets vedtak som et bindende pålegg, og eksportreguleringen skal sikre at det blir fulgt.

I 1997 sluttet et enstemmig Storting seg til en presisering om at «Utenriksdepartementets vurdering av disse forholdene omfatter en vurdering av en rekke politiske spørsmål, herunder spørsmål knyttet til demokratiske rettig-

heter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter».

I tillegg til prinsippene som følger av Regjeringens erklæring og Stortingets vedtak og presisering, vil det ikke kunne tilstås eksportlisens år:

- dette er uforenlig med Norges internasjonale forpliktelser (jf K1, og ATT artikkel 6),
- det åpenbart er fare for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan bli brukt til intern undertrykking (jf K2, og ATT artikkel 7),
- eksport vil kunne fremprovosere eller forlenge væpnede konflikter eller forverre eksisterende motsetninger eller konflikter i den endelige bestemmelsesstaten (jf K3),
- det er åpenbar fare for at den påtenkte mottakeren vil bruke den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, til å angripe en annen stat eller tvinge gjennom territorialkrav med makt (jf K4),
- eksportørstaten har kunnskap om at det militære utstyret vil kunne bli brukt til å begå folke mord, forbrytelser mot menneskeheten eller krigsforbrytelser (jf ATT artikkel 6),
- det er overveiende sannsynlig at det militære utstyret vil innebære brudd på internasjonale regler om terrorisme og regler om transnasjonal organisert kriminalitet (jf ATT artikkel 7).

Ved vurdering av søknader skal det tas særlig hensyn til:

- den nasjonale sikkerheten i Norge, allierte og vennligsinnede land (jf K5),
- kjøperlandets atferd overfor verdenssamfunnet, særlig med hensyn til landets holdning til terrorisme, hvilke allianser det har inngått, og respekten for folkeretten (jf K6),
- risiko for at den militære teknologien eller det militære utstyret skal bli ulovlig omsatt i kjøperlandet eller reeksportert på ugunstige vilkår (jf K7),
- forenligheten mellom eksporten av militær teknologi og militært utstyr og mottakerlandets økonomiske og tekniske evne, samtidig som det tas hensyn til at det er ønskelig at stater kan dekke sine legitime sikkerhets- og forsvarsbehov med minst mulig innsats av menneskelige og økonomiske ressurser til våpen (jf K8),
- risikoen for at våpeneksporten kan bli brukt til å gjennomføre alvorlig kjønnsbasert vold eller vold mot kvinner og barn (jf ATT artikkel 7)».

På denne måten er hensyn og kriterier ivaretatt i en tydelig og konsolidert liste.

³ I tråd med gjeldende folkerett forstås begrepet «borgerkrig» som «intern væpnet konflikt» og «krig» som «internasjonal væpnet konflikt».

Som følge av at eksportkontrollforskriften er styrket ved å etablere lisensplikt for materiell som har vært særlig konstruert eller modifisert for militært formål, uavhengig av materiellets tilstand, er det tatt inn egne regler for behandlingen av søknader om eksport av slikt materiell i retningslinjene. De oppdaterte retningslinjene utgjør vedlegg 5 til denne meldingen.

3.3 Eksportkontroll og flerbruksvarer

Arbeidet for å hindre spredning av masseødeleggersvåpen (MØV) og leveringsmidler for slike våpen, har lenge stått høyt på den internasjonale dagsorden. Ikke-spredningsbestrebelsene har i hovedsak vært rettet mot å hindre at ytterligere land anskaffer MØV, men i etterkant av terrorhandlingene 11. september 2001 har fokus også vært rettet mot ikke-statlige aktører. Det finnes ingen juridisk definisjon av MØV, men slike våpen anses å omfatte kjernefysiske, kjemiske og biologiske våpen. I tillegg forstås også visse bæremidler, som ballistiske missiler med en viss bæreevne og rekkevidde samt kryssermissiler, å omfattes av begrepet. Multilaterale tiltak for å hindre spredning av MØV og leveringsmidler for MØV omfatter flere internasjonale avtaler og samarbeid innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene.

Med flerbruksvarer forstås varer og teknologi som er utviklet for sivile formål, men som også kan anvendes for militære formål, herunder for utvikling av MØV eller konvensjonelle våpen. Innføring av slike varer på de internasjonale listene krever konsensus. Selve gjennomføringen av eksportkontrollen skjer på grunnlag av nasjonale regelverk og praksis, og som forutsetter at relevante forpliktelser som det enkelte landet har bl.a. som følge av samarbeidet innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene ivaretas.

Kontrollen med flerbruksvarer bygger utelukkende på lister og retningslinjer som er vedtatt innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene. Her utveksles det omfattende informasjon om spredningstrender, -nettverk og anskaffelsesforsøk, samt om regimelandenes avslag på lisenssøknader innenfor rammen av de enkelte regimene. Dette er informasjon som inngår i de enkelte regimelandenes lisensvurderinger. Der som et land har notifisert lisensavslag, forutsettes det at øvrige regimeland avslår mottatte lisenssøknader som vedrører det samme utstyret til den samme mottaker. Denne «no undercut»-prosedyren er ment å hindre kommersiell undergraving

overfor bedrifter i regimelandene, samt over tid virke til en mest mulig enhetlig nasjonal forståelse av regimenenes retningslinjer og formål.

Norge anvender av praktiske hensyn EUs flerbruksvarerliste, som er en sammenstilling av listene som er forhandlet i de multilaterale regimene.

Departementet kan anvende retningslinjenes konsoliderte kriterier også i behandlingen av søknader om eksport av flerbruksvarer til militær bruk, dersom varens beskaffenhet og sluttbruk tilsier en mer omfattende og målrettet vurdering.

Det er redegjort nærmere om de enkelte regimene i meldingens kap. 7.1.

Kontroll med kjernefysiske varer og teknologi

Kontrollen med slike varer, herunder flerbruksvarer som kan ha en viktig kjernefysisk anvendelse, skal bidra til å hindre spredning av kjernefysiske våpen. Internasjonale forpliktelser som Norge har, herunder direkte knyttet til Ikke-spredningsavtalen, sikkerhetskontrollavtaler med IAEA og det nukleære eksportkontrollregimet NSGs retningslinjer, ligger til grunn for kontrollen. Dette er omfattende og teknisk komplekse retningslinjer og forpliktelser.

For å sikre en effektiv kontroll på dette området, har Utenriksdepartementet inngått et nærmere samarbeid med Statens strålevern. På denne måten kan det trekkes på kunnskap på tvers, og sikre kunnskap og god kompetanse i kontrollene. I tillegg legger samarbeidet til rette for ved behov å kunne trekke på teknisk ekspertise i Strålevernet ved departementets behandling av konkrete eksportsøknader.

På denne måten er hensikten å styrke kontrollen med eksport av kjernefysiske varer og relevante flerbruksvarer fra Norge.

3.4 Kontroll med eksport av immateriell teknologi, herunder kunnskapsoverføring

Eksportkontrollforskriften inneholder bestemmelser om lisensplikt for teknologi. I forskriftens Kap. 2 § 3 om lisensplikt, heter det bl.a. at

«eksport av visse varer, nærmere angitt teknologi, herunder immateriell ytelse, tekniske datapakker eller produksjonsrettigheter for varer eller visse tjenester krever lisens fra Utenriksdepartementet...»

I forskriftens Kap. 2 § 4 heter det videre bl.a. at

«eksport av varer og tilhørende teknologi oppført på liste I og II som utgjør vedlegg til denne forskrift, krever lisens....»

I tillegg setter forskriften krav til lisens for varer og teknologi som ikke står på kontrollistene under visse omstendigheter, herunder dersom varen eller teknologien er for militær bruk i et område hvor det er krig, krig truer eller til land hvor det er borgerkrig; til militær bruk i land hvor det foreligger bindende våpenembargo; samt dersom det foreligger informasjon eller man bør forstå at varen eller teknologien er ment for et MØV-program.

Norge gjennomfører bl.a. FNs Sikkerhetsråds resolusjoner og EUs utvidede tiltak om sanksjoner mot Iran og Nord-Korea. Sanksjonsregimene og tiltakene er betydelig styrket de siste par årene, og gjennomføres i norsk forskrift. Forskriften om sanksjoner mot Iran setter bl.a. et absolutt forbud mot å overføre varer og teknologi, herunder programvare, som er flerbruksvare, militære varer og teknologi, visse andre varer og teknologi som kan brukes i kjernefysiske aktiviteter, samt visse nøkkelutstyr- og teknologi for olje- og gasssektoren til «iranske personer» eller «til bruk i Iran».

Det er redegjort nærmere om sanksjoner og restriktive tiltak i meldingens kap. 4.

Innenfor det multilaterale eksportkontrollsam arbeidet drøftes i økende grad risiki forbundet med immateriell teknologi- og kunnskapsoverføring. Myndighetenes muligheter til å kontrollere slike aktiviteter møter på nye og andre utfordringer enn ved kontrollen med eksport av varer.

Når det gjelder eksport av lisenspliktige varer og teknologi, henger teknologien ofte direkte sammen med varen som søkes eksportert. I slike tilfeller foretar departementet en helhetlig vurdering av varenes og teknologiens beskaffenhet og utsteder eksportlisens for den samlede eksporten av varen og den tilhørende teknologien. Når det gjelder teknologi, herunder også immateriell, til militære formål, så gir retningslinjene omfattende regler om behandlingen av slike søknader.

Kunnskapsoverføring

I Meld. St. 25 (2010–2011), Meld. St. 8 (2012–2013) og Meld. St. 49 (2012–2013) ble det redegjort for arbeidet med å etablere en målrettet kontroll med kunnskapsoverføring til utenlandske studenter.

Når det gjelder personer som kommer til landet for å studere, delta på konferanser eller arbeide som stipendiat innenfor teknologiområder som er relevante for den strategiske eksportkontrollen, vil det ikke være praktisk med et lisensregime.

Utenriksdepartementet bidrar ved behov med vurderinger om en aktuell kunnskapsoverføring er av en slik karakter at det er grunn til bekymring for senere bruk i masseødeleggelsesvåpen (MØV)-aktiviteter i utlandet, eller om den aktuelle kunnskapsoverføringen er forbudt etter gjeldende sanksjonsforskrifter.

I likhet med bedrifter og virksomheter har statlige og private universiteter og høyskoler en selvstendig plikt til å forhindre lovstridig overføring av kunnskap innen fagområder som er relevant for spredning av MØV eller leveringsmidler for slike våpen. Denne plikten følger av eksportkontrollloven, eksportkontrollforskriften, samt forskrift om sanksjoner mot Nord-Korea og forskrift om sanksjoner og tiltak mot Iran.

Utenriksdepartementet samarbeider med PST, Justis- og beredskapsdepartementet (JD) og Kunnskapsdepartementet (KD) for å gi relevant informasjon til aktuelle læresteder og virksomheter for å styrke deres bevissthet og årvåkenhet om kunnskapsoverføring.

Regelverket som ligger til grunn for universiteters og høyskolars plikt til å hindre overføring av kunnskap som kan medføre spredning av MØV og leveringsmidler er ikke nytt, men har vært på plass i flere år. Formålet med et brev fra KD til lærestedene i mars 2014, var å informere om og skape klarhet om gjeldende regelverk for å unngå unødige problemer for utenlandske studenter samtidig som årvåkenheten om uønsket kunnskapsoverføring ble styrket. Utenriksdepartementet arbeider med å gi nærmere informasjon til lærestedene med sikte på best mulig forståelse om regelverket.

Kontroll med teknologioverføring, herunder i form av kunnskap, er relevant i tilknytning til studier som berører teknologiområdene som er definert i eksportkontrollforskriftens liste II (flerbruksvarer), samt mot militære varer og teknologi.

Kunnskapsoverføring jf sanksjoner mot Iran

FNs sikkerhetsråd vedtok i tiden 2006–2010 fire resolusjoner som følge av sterke indisier i retning av at Iran utvikler kjernefysiske våpen og våpensystemer. Norge har en folkerettslig plikt til å gjennomføre bindende vedtak fattet av FNs sik-

kerhetsråd. Sammen med EUs restriktive tiltak, som også er gjennomført i norsk rett, utgjør Sikkerhetsrådets bindende vedtak grunnlaget for det norske sanksjonsregimet mot Iran.

Det er flere bestemmelser som forbyr teknologioverføring «til iranske personer, enheter eller organer eller til bruk i Iran». Det er forbudt for norske rettssubjekter å «overføre (...) teknologi» som angitt i forskrift om sanksjoner og tiltak mot Iran av 9. februar 2007 vedlegg I eller II til iranske personer eller til bruk i Iran, jf. § 2(1). På samme måte er det forbudt å «overføre (...) teknologi» som er oppført i sanksjonsforskriftens vedlegg III uten at man har forhåndstillatelse, jf. § 3(1). Det er videre forbudt å overføre teknologi som er oppført i vedlegg VI og VIA og teknologi som oppført i vedlegg VIB til iranske personer eller til bruk i Iran, jf. §§ 8 og 10a.

Det følger videre av sanksjonsforskriftens § 5 at det er forbudt «å levere, direkte eller indirekte, teknisk bistand» i tilknytning til varene og teknologien som er oppført på eksportkontrollforskriftens vareliste I (forsvarsmateriell) eller i tilknytning til varene og teknologien som er oppført i forskriftens vedlegg I eller II til «iranske personer, enheter eller organer eller til bruk i Iran».

«Teknisk bistand» er definert i Iran-forskriften § 1 bokstav r) og omfatter blant annet «(...) enhver annen form for teknisk tjeneste, uansett om bistanden ytes i form av instruksjon, rådgivning, opplæring, overføring av driftskunnskaper eller ferdigheter(...)».

Begrepet «opplæring» vil etter departementets syn omfatte studenter og Ph.D.-kandidater som mottar undervisning eller veiledning ved norske utdannings- eller forskningsinstitusjoner.

Kunnskapsoverføring jf sanksjoner mot Nord-Korea

Sanksjonene mot Nord-Korea er begrunnet i landets atomvåpenprogram. Det følger av forskrift om sanksjoner mot Nord-Korea av 15. desember 2006 at «det er forbudt for norske rettssubjekter og for enhver som befinner seg på norsk territorium å selge, forsyne eller overføre til Nord-Korea (...) teknologi som er listeført av Sanksjonskomiteen for Nord-Korea eller av Sikkerhetsrådet på bakgrunn av at det vil kunne bidra til utvikling av masseødeleggelsesvåpen, herunder atomvåpen og ballistiske missiler». Bestemmelsen har en peker til listene på sanksjonskomiteens hjemmeside.

Utdanningsinstitusjonenes ansvar

Universitets- og høyskoleloven og tilhørende regelverk inneholder ikke hjemmel til å nekte opptak, men sanksjonsforskriftene mot Iran og Nord-Korea gir utdanningsinstitusjonene en plikt og rett til å nekte studenten å ta bestemte fag. Eksportkontrollregelverket gir også adgang til å avslå overføring av kunnskap når det vurderes å representere en uakseptabel risiko for uønsket militær bruk i utlandet.

Det er viktig i denne sammenheng at utdanningsinstitusjonene legger opp til en konkret og individuell vurdering av hver enkelt studiesøknad fra tidligere nevnte land.

Dersom en utdanningsinstitusjon har bekymringer knyttet til spørsmål om kunnskapsoverføring, kan de ta kontakt med Utenriksdepartementet og PST for nærmere dialog og rådgivning.

4 Sanksjonsregimer og restriktive tiltak

FNs Sikkerhetsråd kan med folkerettslig bindende virkning vedta sanksjoner mot stater, personer eller enheter. I tillegg vedtar også EUs råd restriktive tiltak overfor ulike stater, personer eller enheter. Norge er folkerettslig forpliktet til å gjennomføre Sikkerhetsrådets bindende vedtak, og etter en konkret vurdering kan Norge slutte opp om EU-tiltakene. Flere av sanksjons- og tiltaksregimene inneholder bestemmelser om våpenembargo.

For at FN-sanksjoner eller EU-tiltak skal være bindende for private rettssubjekter i Norge må de gjennomføres i norsk rett. Sanksjoner som er vedtatt av FNs Sikkerhetsråd, gjennomføres i norsk rett som hovedregel ved forskrifter vedtatt med hjemmel i lov 7. juni 1968 nr. 4 til gjennomføring av bindende vedtak av De Forente Nasjoners Sikkerhetsråd. EUs tiltaksregimer eller andre internasjonale ikke-militære tiltak som Norge har sluttet opp om kan gjennomføres ved forskrift gitt med hjemmel i lov 27. april 2001 nr. 14 om iverksettning av internasjonale, ikke-militære tiltak i form av avbrot eller avgrensning av økonomiske eller anna samkvem med tredjestatar eller rørsler.

Visse typer tiltak som er omfattet av FN-sanksjoner og/eller EU-tiltak gjennomføres med hjemmel i annen norsk lovgivning. Dette gjelder blant annet er våpenembargoer, som dels er gjennomført med hjemmel i den alminnelige eksportkontrolllovgivningen. Det er derfor bare i noen av sanksjons- og tiltaksforskriftene at våpenembargo uttrykkelig er nevnt.

Følgende sanksjons- og tiltaksregimer, som inneholder våpenembargo, er gjennomført med hjemmel i sanksjonsloven¹[1] og/eller tiltaksloven.

- 1990.08.09 nr 0635: (UD) Forskrift om gjennomføring av De Forente Nasjoners Sikkerhetsråds resolusjoner om sanksjoner mot Irak
- 1992.02.07 nr 0077: (UD) Forskrift om sanksjoner mot Somalia

- 1992.11.27 nr 0879: (UD) Forskrift om sanksjoner mot Liberia
- 1999.12.22 nr 1374: (UD) Forskrift om sanksjoner mot Al-Qaida
- 2003.07.04 nr 0895: (UD) Forskrift om særlige tiltak mot Burma (Myanmar)
- 2003.08.15 nr 1050: (UD) Forskrift om særlige tiltak mot Republikken Zimbabwe
- 2003.10.10 nr 1221: (UD) Forskrift om sanksjoner mot ikke-statlige aktører som opererer i Den demokratiske republikken Kongo
- 2004.12.10 nr 1617: (UD) Forskrift om sanksjoner og særskilte tiltak mot Elfenbenskysten
- 2006.06.02 nr 0573: (UD) Forskrift om sanksjoner mot visse grupper, militser og personer som opererer i Darfur-provinsen i Sudan
- 2006.09.08 nr 1040: (UD) Forskrift om sanksjoner mot ikke-statlige aktører i Libanon
- 2006.09.08 nr 1041: (UD) Forskrift om særlige tiltak mot Hviterussland
- 2006.12.15 nr 1405: (UD) Forskrift om sanksjoner mot Nord-Korea
- 2007.02.09 nr 0149: (UD) Forskrift om sanksjoner og tiltak mot Iran
- 2010.03.05 nr 0310: (UD) Forskrift om sanksjoner mot Eritrea
- 2011.03.11 nr 0265: (UD) Forskrift om sanksjoner og tiltak mot Libya
- 2011.09.02 nr 0902: (UD) Forskrift om særlige tiltak mot Syria
- 2013.11.08 nr 1294: (UD) Forskrift om sanksjoner mot Taliban
- 2014.02.09 nr 626: (UD) Forskrift om restriktive tiltak mot Republikken Guinea
- 2014.08.15 nr 1076: (UD) Forskrift om restriktive tiltak vedrørende handlinger som undergraver eller truer Ukrainas territoriale integritet, suverenitet, uavhengighet og stabilitet

Oversikt over de til enhver tid gjeldende sanksjonsregimer, som inneholder våpenembargo, er gjennomført med hjemmel i sanksjonsloven²[1] og/eller tiltaksloven kan finnes på www.lovdata.no.

Nye vedtak fra Sikkerhetsrådet og forskrifter som er endret det siste året omtales nedenfor.

¹ [1] I tillegg til vedtak om sanksjoner vedtatt av FNs Sikkerhetsråd, vedtok OSSE i 1992 vedtak om våpenembargo i tilknytning til konflikten om Nagorno Karabakh. Som medlem av OSSE følger Norge dette vedtaket.

Russland

Forskrift om restriktive tiltak vedrørende handlinger som undergraver eller truer Ukrainas territoriale integritet, suverenitet, uavhengighet og stabilitet ble vedtatt ved Kgl. Res. 15. august 2014. Forskriften ble endret med virkning fra 10. oktober 2014 i tråd med at EU innførte ytterligere restriktive tiltak mot Russland 12. september d.å. Forskriften bringer med dette de norske tiltakene på linje med EUs tiltak. Forskriften innebærer bl.a. utvidelse av listen over personer og enheter som underlegges frys av finansielle midler og reiserestriksjoner, importforbud for varer fra Krim og Sevastopol, forbud mot import og eksport av våpen og forsvarsmateriell fra og til Russland, forbud mot eksport av flerbruksvarer og -teknologi som kan være beregnet for militær bruk eller til militær mottaker, forbud mot handel mv. med russiske verdipapirer og pengemarkedsinstrumenter, samt begrensninger i eksporten av visse varekategorier til russisk petroleumssektor. Ved eksport kreves forhåndstillatelse fra Utenriksdepartementet.

Sanksjoner og restriktive tiltak mot Iran

FNs Sikkerhetsråd vedtok i tiden 2006–2010 fire resolusjoner på grunn av Irans kjernefysiske program. Sammen med EUs restriktive tiltak, som også er gjennomført i norsk rett, utgjør disse det norske sanksjonsregimet mot Iran. EUs restriktive tiltak mot Iran er begrunnet i bekymring for det kjernefysiske programmet og bygger videre på FNs sanksjoner. EU har også innført restriktive tiltak på grunn av iranske myndigheters brudd på menneskerettighetene i etterkant av presidentvalget i 2009.

På grunn av den midlertidige avtalen mellom P5+1 og Iran om Irans atomprogram ble deler tiltaksregimet suspendert 20. januar 2014. Suspenderingen påvirket ikke reglene som gjelder eksport til Iran.

Sanksjoner og restriktive tiltak mot Nord-Korea

Forskrift 15. desember 2006 nr. 1405 om sanksjoner og restriktive tiltak mot Nord-Korea ble sist endret 28. mars 2014. Gjeldende forskrift gjennomfører sanksjonstiltak i FNs sikkerhetsrådsre-

solusjoner 1718 (2006), 1874 (2009), 2087 (2013) og 2094 (2013), og EUs rådsbeslutning 2013/183/FUSP om restriktive tiltak mot Nord-Korea. Bakgrunnen for sanksjonene og tiltakene mot Nord-Korea er landets atomprøvesprengninger og rakettoppkyting. Endringsforskriften 28. mars 2014 innebar en skjerpelse av tiltakene. I tillegg ble forskriftens struktur endret ved at en norsk oversettelse av Rådsforordning (EF) nr. 329/2007 om restriktive tiltak mot Den demokratiske folkerepublikken Korea – som endret ved etterfølgende forordninger – ble innarbeidet i forskriften med enkelte tilpasninger.

Forskriften omfatter blant annet forbud mot å selge, levere, overføre, eksportere eller transportere forsvarsrelaterede varer, flerbruksvarer og andre typer varer og teknologi som kan bidra til Nord-Koreas programmer knyttet til kjernefysiske våpen, andre masseødeleggelsesvåpen eller ballistiske missiler *til* Nord-Korea, forbud mot å kjøpe, importere eller transportere slike varer og teknologi *fra* Nord-Korea, og forbud mot å yte eller motta faglig bistand, formidlingstjenester, finansiering eller finansiell bistand i tilknytning til slike varer og teknologi.

Sanksjoner og restriktive tiltak mot Libya

FNs Sikkerhetsråd vedtok 26. februar 2011 resolusjon 1970 som inneholdt målrettede sanksjoner mot det daværende libyske regimet. I senere resolusjoner ble sanksjonene skjerpet. Siden har Sikkerhetsrådet redusert omfanget av sanksjonsregimet. EU-landene har i en rekke vedtak fulgt opp og utvidet Sikkerhetsrådets etablerte sanksjoner. Norge har sluttet opp om EUs restriktive tiltak.

Med unntak av reiserestriksjoner og våpenembargo som gjennomføres på annen måte, er ovennevnte sanksjoner og tiltak gjennomført i Norge ved forskrift om sanksjoner og restriktive tiltak mot Libya. Tiltakene omfatter forbud mot forsyning av våpen og relatert utstyr (våpenembargo) og forbud mot forsyning av utstyr som kan brukes til intern undertrykking, samt målrettede tiltak (blant annet reiserestriksjoner og påbud om frys av økonomiske midler).

Forskriften ble sist endret 25. april 2014. Ved endringen ble det foretatt en teknisk omlegging av forskriften, slik at sanksjonene og tiltakene oversettes og gjennomføres ord for ord og følger vedlagt forskriften. Samtidig ble det foretatt mindre justeringer i eksisterende regelverk i tråd med senere EU-rettsakter som Norge har sluttet opp om.

² [1] I tillegg til vedtak om sanksjoner vedtatt av FNs Sikkerhetsråd, vedtok OSSE i 1992 vedtak om våpenembargo i tilknytning til konflikten om Nagorno Karabakh. Som medlem av OSSE følger Norge dette vedtaket.

Restriktive tiltak mot Syria

Norge har sluttet opp om EUs restriktive tiltak mot Syria. Tiltakene omfatter forbud mot forsyning av våpen og relatert utstyr (våpenembargo) og forbud mot forsyning av utstyr som kan brukes til intern undertrykking, samt målrettede tiltak (blant annet reiserestriksjoner og påbud om frys av økonomiske midler).

Med unntak av reiserestriksjoner og våpenembargo som gjennomføres på annen måte, er ovennevnte tiltak gjennomført i Norge ved forskrift om restriktive tiltak mot Syria.

Forskriften ble sist endret 25. april 2014. Ved endringen ble det foretatt en teknisk omlegging av forskriften, slik at sanksjonene og tiltakene oversettes og gjennomføres ord for ord og følger vedlagt forskriften. Samtidig ble det foretatt mindre justeringer i eksisterende regelverk i tråd med senere EU-rettsakter som Norge har sluttet opp om.

Restriktive tiltak mot Republikken Zimbabwe

Norge har sluttet opp om EUs restriktive tiltak mot Republikken Zimbabwe. Tiltakene omfatter forbud mot forsyning av våpen og relatert utstyr (våpenembargo) og forbud mot forsyning av utstyr som kan brukes til intern undertrykking, samt målrettede tiltak (blant annet reiserestriksjoner og påbud om frys av økonomiske midler).

På grunn av en viss demokratisk utvikling i Republikken Zimbabwe har EU besluttet midlertidig å unnta en del personer og enheter fra listen som er unntatt økonomiske frystiltak. Norge har sluttet opp om de endrede tiltakene.

Forskriften ble sist endret 20. mai 2014. Endringene reflekterer EUs lettelser i tiltakene mot Republikken Zimbabwe.

Restriktive tiltak mot Republikken Guinea

Norge har sluttet opp om EUs restriktive tiltak mot Republikken Guinea. Tiltakene omfatter forbud mot forsyning av våpen og relatert utstyr (våpenembargo) og forbud mot forsyning av utstyr som kan brukes til intern undertrykking,

samt målrettede tiltak (blant annet reiserestriksjoner og påbud om frys av økonomiske midler).

Ved kongelig resolusjon 9. mai 2014 vedtok Regjeringen forskrift om restriktive tiltak mot Republikken Guinea. Med unntak av reiserestriksjoner og våpenembargo som gjennomføres på annen måte, gjennomfører forskriften de restriktive tiltakene mot Republikken Guinea.

Sanksjoner mot Den sentralafrikanske republikk

FNs Sikkerhetsråd vedtok 5. desember 2013 ved resolusjon 2127 å innføre en våpenembargo mot Den sentralafrikanske republikk. Norge er gjennom resolusjonen forpliktet til å hindre direkte og indirekte forsyning av stridsmidler og relatert utstyr til Den sentralafrikanske republikk. Det er gjort unntak fra embargoen for utstyr til de FN-støttede styrkene i landet (MICOPAX, MISCA, BINUCA, AU-RTF, samt de franske styrkene og EUs militære operasjon i Den sentralafrikanske republikk). Våpenembargo er gjennomført i medhold av eksportkontrolllovgivningen.

Sanksjoner mot Al-Qaida

Forskriften som tidligere omfattet sanksjoner mot Al-Qaida, Taliban og Bin Laden, ble endret til kun å omfatte sanksjoner mot Al-Qaida i november 2013. Norge har gjennomført FNs sikkerhetsråds bindende vedtak om finansielle sanksjoner mot listeførte personer og enheter mot Al-Qaida i forskrift nr 1374 av 22. desember 1999 om sanksjoner mot Al-Qaida nr 1374. Tiltakene som gjelder våpenembargo og reiserestriksjoner er gjennomført i medhold av annen lovgivning.

Sanksjoner mot Taliban

Norge har gjennomført FNs sikkerhetsråds bindende vedtak om finansielle sanksjoner mot listeførte personer og enheter mot Taliban i forskrift nr 1294 av 8. november 2013 om sanksjoner mot Taliban. Tiltakene som gjelder våpenembargo og reiserestriksjoner er gjennomført i medhold av annen lovgivning.

5 Eksporten av forsvarsmateriell i et sikkerhetspolitisk perspektiv

Forsvarsindustrien er en viktig del av norsk sikkerhetspolitikk. Det er derfor av stor betydning for Regjeringen fortsatt å legge til rette for at norske bedrifter sikres tydelige og forutsigbare rammevilkår for sin eksportaktivitet. Utenriksdepartementets retningslinjer har vært publisert siden 1992 nettopp for å sikre bedriftene godt innsyn om muligheten for å få eksportlisens innvilget, herunder ved å vise åpenhet om hvilke prinsipper og kriterier som gjelder for behandlingen av søknader om eksport.

Norge har en lang historie med forsvarsindustri. Kongsberg Våpenfabrikk ble etablert i 1814 og Raufoss Ammunisjonsfabrikk i 1896 som statseide industribedrifter. Bedriftene vokste etter hvert, og særlig i årene etter annen verdenskrig utviklet Kongsberg og Raufoss seg til viktige høyteknologiske forsvarsleverandører.

Disse består i dag av flere selskaper under Kongsberg- og Nammo-konsernet, som produserer utstyr på forskjellige teknologiområder. I tillegg har det gjennom årene vokst frem en rekke andre virksomheter som utvikler og produserer høyteknologiske varer og teknologi på forsvarssiden. Dette er bedrifter som ofte er produsenter og leverandører både innenfor sivil og militær sektor, der overføringsverdien til sivil sektor er både betydelig og viktig. De økte krav til forsvarsmateriell har bidratt til en sterk utvikling av ny teknologi og produkter, der stadig flere norske bedrifter er konkurransedyktige på det internasjonale markedet. Norsk forsvarsindustri har i de senere år vært både nyskapende og utholdende, noe som har resultert i økende aktivitet så vel i omfang som utstrekning. Nye markeder er under etablering i Asia og Sør-Amerika, samtidig som de mer tradisjonelle i Europa og Nord-Amerika videreutvikles.

Det har vært en politisk målsetting i årene etter 2. verdenskrig å opprettholde og legge til rette for norsk forsvarsindustri, noe som bl.a. innebærer muligheten til å eksportere. Det har vært bred politisk enighet om at muligheten for å selge varer er av betydning for industriens levevil-

kår. Videre var det viktig at man hadde et moderne og effektivt forsvar, noe som også krevde en tilsvarende industri.

Behovet for forsvarsmateriell, særlig i Europa i etterkrigsårene og Norges alliansetilhørighet i NATO, førte til at norske bedrifter tidlig ble involvert i utvikling og leverandører av deler og komponenter til internasjonale samarbeidprosjekter. Norske bedrifter deltar i en rekke store internasjonale utviklings- og produksjonsprogrammer med andre nærstående land. Hovedhensikten er å bidra til sikre forsvarsbehov innenfor NATO, de nordiske og andre land som kan få motta forsvarsmateriell fra Norge. Innsatsvarer i form av komponenter og deler til større utenlandske systemer utgjør en betydelig del av norsk eksport.

De internasjonale økonomiske utfordringene fortsetter å gi utfordrende rammer for forsvarssektorens vilkår. Forsvarsbudsjettene øker i mange land utenfor EU, mens de har blitt betydelig redusert blant medlemsland de siste årene. Handelshindringer og beskyttelse av eget lands industri, er utfordringer forsvarsindustrien i Norge stadig opplever i møtet med aktuelle markeder. Regjeringen er opptatt av at industrien skal få konkurrere i et åpent marked på like vilkår som landets egen industri.

Reduksjonen av forsvarsbudsjettene blant Norges allierte og partnerland vil føre til at de prioriterer oppdateringer og moderniseringer av eksisterende systemer, fremfor investeringer i nye. Dette kan gi nye muligheter for underleverandører og produsenter av delsystemer som skal oppgraderes, på bekostning av produsenter av komplette systemer. Den teknologiske utviklingen har også medført at det er blitt stadig dyrere å utvikle moderne forsvarsmateriell. I tillegg har det ført til at de vestlige forsvarsindustrielskapene i økende grad kjøper seg opp i hverandres eierstrukturer, for å få bedre tilgang til andre lands markeder. Det kan heller ikke utelukkes at europeiske og amerikanske selskaper søker nærmere organisatoriske samarbeidsformer for å kunne møte utfor-

dringene i markedene på begge sider av Atlanten.

En rekke norske forsvarsindustribedrifter har nisjekompetanse som gjør det mulig med et tett samarbeid med store internasjonale partnere. Dette har muliggjort et bredt engasjement av norske bedrifter som underleverandører til produsenten av Norges neste kampfly F-35. Disse bedriftene er valgt på grunn av sin evne til å levere kvalitet i et konkurranseutsatt marked.

Forsvarsdepartementet arbeider aktivt for at norsk forsvarsindustri skal komme i betraktning som leverandør ved større materiellkjøp i utlandet. Gjennom industrisamarbeid har norske og utenlandske bedrifter i fellesskap bidratt til ny teknologiutvikling, produksjon og viktig verdiskapning.

Etter iverksettelsen av EUs nye forsvarsdirektiv (2009/81/EC) til norsk rett som egen forskrift om forsvars- og sikkerhetsanskaffelser under lov om offentlige anskaffelser, er det forventet at avtaler om industrielt samarbeid blir redusert i omfang for handel innenfor EØS-området. Forsvarsdirektivet har som målsetting å åpne EØS-området for forsvarsmateriell for konkurranse på like og ikke-diskriminerende vilkår. Forsvarsdirektivet sikter med andre ord mot å redusere EU-landenes tradisjonelle nasjonale preferanse for egen industri. Dersom forsvarsdirektivet reelt fører til en mer åpen og likeverdig konkurransesituasjon for forsvarsmateriell i Europa, vil dette på den annen side kunne gi norsk forsvarsindustri økte muligheter på det europeiske markedet.

6 Utenriksdepartementets oppgaver og samarbeid med andre etater

Eksportkontrollens ansvarsområde spenner fra norsk politikktutvikling, et omfattende internasjonalt samarbeid og lovpålagte oppgaver knyttet til lisensiering. I tillegg er departementet ansvarlig for gjennomføring av sanksjonsregimer og relevante styrkede tiltak i denne forbindelse, og som gjennomføres i norsk rett. Utenriksdepartementets seksjon for eksportkontroll behandler mer enn 4 000 saker i året, og som krever særskilt ekspertise og tverrfaglig saksbehandling. Det utstedes ca. 2 000 eksportlisenser i året. I tillegg kommer produktvurderinger og spørsmål knyttet til regelverk.

Da ny eksportkontrollforskrift trådte i kraft i juni 2013, ble det besluttet å ta i bruk EUs felles militære liste. Denne forhandles innenfor Wassenaar-samarbeidet, hvor 42 land deltar. I tillegg har departementet tatt i bruk EUs konsoliderte liste over flerbruksvarer, som er en sammenstilling av listene til alle de multilaterale eksportkontrollregimene. På denne måten er det lagt til rette for at norsk næringsliv har mest mulig like vilkår og rammer som konkurrenter i EU-land.

Utenriksdepartementets seksjon for eksportkontroll deltar aktivt i det omfattende arbeidet som foregår innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene. Forhandlingene om listene skjer fortløpende innenfor særskilte ekspertgrupper og spenner seg over flere uker i året. Arbeidet krever særskilt og høy teknisk kompetanse, og det er en prioritering å sikre at nødvendige ressurser er allokert til dette arbeidet. I tillegg til den tekniske ekspertisen, er det nødvendig for gjennomføringen på nasjonalt plan at departementet besitter adekvat kompetanse, årvåkenhet om anskaffelsestrender, spredningsrisiki og kunnskap om teknologisk utvikling. Evne til etterlevelse på nasjonalt plan har fått stadig større betydning for både eksportlands og eksportørers troverdighet som handelspartnere.

Departementet ser behov for å styrke og målrette informasjons- og årvåkenhetsdialogen overfor næringslivet fremover. I denne forbindelse vil både forebygging, herunder ved kompetansebyg-

gende virksomhet og etterkontroll i bedriftene være viktige tiltak. Departementets fagseksjon har tatt flere steg for styrket informasjonsformidling overfor eksportbedriftene. Som et prøveprosjekt har det vært avholdt kurs i eksportkontroll og lisensiering av forsvarsmateriell for ca. ti bedrifter. Kursene har vist seg å være populære og nyttige, og seksjonen legger opp til å fortsette å arrangere flere kurs. Seksjonen har i tillegg arbeidet med å forbedre eksportkontrollens hjemmeside på www.regjeringen.no, samt utarbeide annet informasjonsmaterieell om eksportkontroll for nye bedrifter.

Hensikten med aktivitetene er å bidra til at norske bedrifter har adekvat kunnskap for å kunne etterleve eksportkontrollregelverket på en god måte. Etterlevelse på dette området er i stor grad en omdømmesak i et konkurranseutsatt marked.

For å sikre en mest mulig effektiv gjennomføring av Utenriksdepartementets lovpålagte oppgaver når det gjelder eksportkontrollen, er det etablert et bredt samarbeid med andre instanser. Dette gjelder særlig Tollvesenet og Politietets sikkerhetstjeneste, som begge også har lovpålagte oppgaver knyttet til kontrolloppgavene, herunder også sanksjonsregimer og restriktive tiltak, når det gjelder eksport av strategiske varer og teknologi.

Med sikte på å styrke kontrollen med eksport av kjernefysiske varer og teknologi, har departementet tatt initiativ til et nærmere samarbeid med Statens strålevern. I tillegg kan departementet også trekke på ekspertise fra forsvaret, herunder Forsvarets forskningsinstitutt, ved behov.

I tillegg til de lovpålagte oppgavene knyttet til lisensiering, legger departementet også stor vekt på å sikre god informasjon til eksportørene om regelverk og praksis, samt å gi størst mulig åpenhet om eksporten av forsvarsmateriell.

Det er Regjeringens mål å fortsatt sikre adekvate ressurser for å kunne ivareta de omfattende oppgavene på eksportkontrollområdet.

Det ble redegjort grundig om Utenriksdepartementets oppgaver i Meld. St. 49 (2012–2013).

6.1 Innføring av sikkert, elektronisk saksbehandlingssystem

Utenriksdepartementet har siden 2012 arbeidet med et prosjekt for digitalisering av eksportkontrollens lisensieringsoppgaver, med sikte på effektivisering og modernisering. En digital løsning vil oppfylle regjeringens målsetning om digitalisering av offentlige tjenester innen 2015. Høsten 2014 vil departementet tilby norsk næringsliv en helhetlig og sikker digital tjeneste for søknader

om eksportlisens, rapportering om eksport osv. Seksjonen vil på sin side behandle alle søknader, henvendelser og rapporter i den interne delen av systemet.

Tjenesten vil medføre betydelige gevinster for både næringslivet og departementet. Bedriftene vil oppleve økt sporbarhet og effektivitet i saksgangen.

I tillegg til at departementets arbeid knyttet til lisensieringen vil effektiviseres betydelig, vil tjenesten også bidra til nødvendig sikkerhet og kvalitetssikring når det gjelder ivaretagelse av bedriftsensitive opplysninger, herunder det underliggende tallmaterialet til de årlige meldingene til Stortinget.

7 Internasjonalt samarbeid om eksportkontroll og ikke-spredning

Gjennom nasjonal eksportkontroll tar leverandørland et særlig ansvar for å sikre etterlevelse av folkerettslige avtaler på ikke-spredningsområdet, særlig avtalen om ikke-spredning av kjernevåpen (NPT), kjemivåpenkonvensjonen (CWC) og konvensjonen om forbud mot biologiske våpen (BWC). Konvensjonene gjennomføres i norsk rett. Eksportkontrollen operasjonaliserer dette arbeidet.

De multilaterale eksportkontrollregimene støtter opp under disse multilaterale avtalene og bidrar til å etablere ansvarlighet når det gjelder leveranser av forsvarsmateriell. Teknologisk utvikling og nye spredningstrusler betyr at eksportkontrollen har fått en økende betydning, bl.a. ved at FNs sikkerhetsråd bruker regimenets retningslinjer og varelistene i sine sanksjonsregimer mot bl.a. Iran og Nord-Korea og ifm resolusjon 1540.

Initiativet for spredningssikkerhet – Proliferation Security Initiative (PSI)

Proliferation Security Initiative (PSI) ble etablert 2003, på amerikansk initiativ, som en respons på faren for at visse stater og ikke-statlige aktører skal kunne tilegne seg og bruke masseødeleggelsesvåpen (MØV). PSI er et internasjonalt samarbeid for å forebygge og i praksis kunne avskjære handel med og transport av MØV, relatert teknologi og kunnskap, og kan ses på som et supplement til deltagerlandenes arbeid med eksportkontroll nasjonalt og internasjonalt.

PSI støtter opp om arbeidet med ikke-spredningsavtalen (NPT), Biologivåpenkonvensjonen (BTWC) og Kjemivåpenkonvensjonen (CWC). PSI har per i dag 103 deltakerland som har sluttet seg til samarbeidet ved å godta prinsippene som ligger til grunn. Norge har vært med siden 2003 og er med i kjernegruppen for operative eksperter (Operational Experts Group – OEG) som består av 20 land. Av de nordiske og baltiske landene er bare Norge og Danmark med i OEG. Politikk og operative tiltak utvikles av denne gruppen,

det samme gjelder analyser, prosedyrer, øvelser og planer for involvering av de øvrige deltakerlandene.

Prinsippene for PSI-samarbeidet ble omforent mellom deltakerlandene i Paris 4. september 2003. Land som slutter seg til samarbeidet må forplikte seg til å følge alle fire prinsippene:

- Treffe effektive tiltak for å hindre transport av masseødeleggelsesvåpen og relatert teknologi i spredningsøyemed til stater og ikke-statlige aktører.
- Innføre egnede prosedyrer for rask utveksling av informasjon vedrørende mistanke om spredning av masseødeleggelsesvåpen, inkludert beskyttelse av sensitiv informasjon, allokering av ressurser samt koordinering.
- Styrke nasjonalt og internasjonalt regelverk for å støtte opp om disse målsettingene.
- Treffe spesifikke tiltak (inklusive bording, ransakelse, nektelse av transittrettigheter, osv.) for avskjæring av transport av masseødeleggelsesvåpen og relatert teknologi innenfor nasjonalt lovverk og internasjonalt rett.

Deltakerlandene bekreftet sin tilslutning til PSI-samarbeidet under et høynivåmøte og 10-års markering i Warszawa i mai 2013. Det norske engasjementet ble igjen bekreftet ved det årlige hovedmøtet for OEG-landene som ble holdt i USA i mai 2014.

USA har en sentral rolle i PSI-samarbeidet ved å ivareta sekretariatsfunksjonen, og å planlegge møter, øvelser o.l. På norsk side ledes arbeidet av UD, men engasjementet har et bredt nedslagsfelt og krever deltakelse fra en rekke departement og underliggende etater. De mest sentrale deltakere er JD, NFD, PST, E-tjenesten og Toll- og avgiftsdirektoratet.

Haag-kodeksen mot spredning av ballistiske missiler (HCOC)

Haag-kodeksen (HCOC) er et resultat av det internasjonale samfunnets bestrebelser om å regulere

spredning av ballistiske missiler gjennom åpenhet og tillitsskapende tiltak. HCOC er politisk bindende. Kodeksen ble iverksatt i november 2002 etter at 96 stater signerte kodeksen, herunder Norge. Pr. januar 2014 er antall signaturstater kommet opp i 137. Ved å tilslutte seg HCOC, påtar statene seg på frivillig grunnlag til å følge kodeksen og utstede forhåndsnotifikasjoner om relevante utskytninger og testflyvninger av ballistiske missiler og bæreraketter. Videre forutsettes det at statene årlig legger frem en deklarasjon om sin praksis innenfor kodeksens virkeområde.

Østerrike virker som eksekutivsekretariat og således koordinerer informasjonsutvekslingen innenfor HCOC. EU har finansiert en egen hjemmeside for sekretariatet (www.hcoc.at).

HCOC ble i sin tid forhandlet utenfor FN, men kodeksen er knyttet til FN gjennom flere resolusjoner vedtatt av FNs generalforsamlinger siden 2002. De årlige møtene innenfor HCOC finner sted i Wien under roterende formannskap. I 2013 ledet Japan møtet og i 2014 finner møtet sted under Perus formannskap.

St.meld. nr. 29 (2007–2008), St.meld. nr. 42 (2008–2009), Meld. St. 21 (2009–2010) og Meld. St. 8 (2012–2013) redegjorde for andre spredningstiltak.

7.1 Det multilaterale samarbeidet om eksportkontroll

Med sikte på å forsterke de internasjonale avtalene om ikke-spredning av masseødeleggelsesvåpen (MØV) samarbeider en rekke leverandørland innenfor fem eksportkontrollregimer om å etablere høye kontrollstandarder. Disse regimene er Zangger-komiteen (ZC), Nuclear Suppliers Group (NSG), Australiagruppen (AG) Missile Technology Control Regime (MTCR) og Wassenaar-samarbeidet (WA). Disse multilaterale eksportkontrollregimene har en politisk politisk bindende karakter. Medlemskap i regimene spenner mellom 34–48 land avhengig av teknologiområdet. Regimene som retter seg mot å hindre spredning av kjernevåpen (ZC og NSG) samler flest medlemsland. Gjennom felles varelistor og retningslinjer støtter leverandørland opp under internasjonale avtaler og konvensjoner knyttet til ikke-spredning og eksportkontroll. Det foregår løpende forhandlinger for å sikre at kontrollister og retningslinjer holder tritt med teknologisk utvikling og spredningstrusler. Det utveksles omfattende informasjon innenfor rammen av de enkelte regimene, herunder om aktuelle spred-

ningsaktiviteter og om medlemslandenes avslag på eksport. I tillegg til Utenriksdepartementet, deltar også representanter fra Politiets sikkerhetstjeneste (PST), Tollvesenet og forsvaret på relevante ekspertmøter. Det ble redegjort nærmere om dette arbeidet i Meld. St. 8 (2012–2013).

Lands utøvelse av eksportkontroll og samarbeid innenfor regimene er ofte gjenstand for kritikk fra land i den tredje verden, som beskylder kontrollen for å hindre teknologisk og økonomisk utvikling i disse landene og regimene for å være lukkede og diskriminerende karteller. Slik kritikk har stilnet betydelig de siste årene, særlig i lys av FN SR resolusjon 1540 som retter seg mot å hindre spredning av MØV, også til ikke-statlige aktører, ved at alle land har en forpliktelse til å gjennomføre en effektiv eksportkontroll. Videre legges MTCRs og NSGs kontrollstandarder til grunn i FN SR sanksjonsregimer mot bl.a. Iran og Nord-Korea. Denne utviklingen har medført en viktig anerkjennelse til regimearbeidet.

Den raske teknologiske utviklingen innenfor sivil sektor, samt informasjon om at flere land forsøker å anskaffe masseødeleggelsesvåpen og leveringsmidler for slike våpen og utfordringen knyttet til ikke-statlige aktører i denne sammenheng, har medført at aktivitetene i regimene har vokst betydelig i de senere årene.

Missilkontrollregimet MTCR

Norge overtok formannskapet i MTCR etter Italia i oktober 2014. Allerede i 1992–1993 ledet Norge MTCR første gang. På Oslo-møtet i 1992 lyktes det å få konsensus om å utvide kontrollparametrene slik at regimet siden har rettet seg mot kontroll av leveringsmidler for alle typer masseødeleggelsesvåpen (MØV), dvs. kjernefysiske, kjemiske og biologiske våpen. Formannskapet innehas på frivillig basis mellom medlemslandene på ettårig basis, og forutsetter også at man deltar i en formannskapstroika som inngående og utgående formannskap. Således strekker formanskapsarbeidet seg over tre år.

Selve formannskapet ble innledet ved at Norge var vertskap for og ledet det årlige plenumsmøtet i Oslo i oktober 2014. En hovedoppgave under formanskapsåret, i tillegg til å koordinere og lede forhandlinger innenfor regimet, er å føre en omfattende dialog med ikke-medlemmer og relevante internasjonale organisasjoner om MTCRs formål og for å fremme tiltak for å hindre spredning av leveringsmidler for MØV. Dette er et særlig viktig arbeid, gitt at det ikke finnes noen annen internasjonal arena hvor slik spredning drøftes

eller noen internasjonal avtale knyttet til å hindre spredning av slike leveringsmidler.

Missilkontrollregimet MTCR ble etablert etter et amerikansk initiativ i 1982. Eksportkontrollen retter seg først og fremst mot hele missilsystemer (inklusive ballistiske missiler og bæreraketter for romfartsutskytninger samt sonderaketter), andre ubemannede luftfarkoster (herunder kryssermissiler, og mål- og overvåkingsplattformer) med en rekkevidde på 300 km eller mer. I tillegg omfatter kontrollen komponenter til slike systemer, samt andre varer som kan brukes for produksjon av missiler.

Det franske utenriksministeriet har rollen som sentralt kontaktpunkt for regimet, og holder bl.a. løpende kontaktpunktmøter med representanter for medlemslandene i Paris.

I 2013 og 2014 ble arbeidet med gjennomgang av MTCRs kontrollister videreført. Det er nedlagt omfattende bestrebelse for å sikre at kontrollistene holder tritt med teknologisk utvikling. Den tekniske arbeidsgruppen møtes regelmessig, og for tiden under svensk lederskap. I tillegg er det egne ekspertfora for informasjonsutveksling og lisensiering og håndhevelse. Det utveksles betydelig informasjon om spredning av missilteknologi, nasjonale våpenprogrammer og spredningsstrategier, herunder anskaffelsesvirksomhet, frontelskaper og fraktruter som kan innebære omgåelse av leverandørlands eksportkontroll.

På plenumsrådet i Oslo i oktober 2014 ble det bl.a. enighet om å invitere ikke-medlemmer til å formelt deklare seg til og implementere MTCRs kontrollister og -standarder i sin nasjonale eksportkontroll. Dette er en frivillig politisk beslutning. Slike tilslutningsland vil bl.a. inviteres til regelmessige møter om arbeidet med og endringer i kontrollistene. Videre vil tilslutningslandene fremgå på MTCRs hjemmeside og i den årlige offisielle erklæringen fra plenumsrådet. MTCR-landene var enige om at dette var en viktig mekanisme for å oppnå at flest mulig land gjennomfører kontroll med eksport av missilteknologi, og således et effektivt ikke-spredningstiltak.

Fra norsk side vil det legges vekt på å føre et aktivt formannskap, herunder når det gjelder den utadrettede dialogen med potensielle leverandørland som ikke er medlem i regimet og med land som har viktige transitt- og omlastningshavner. I tillegg vil det legges opp til dialog med relevante internasjonale organisasjoner om betydningen av MTCRs arbeid.

Wassenaar-samarbeidet (WA)

Wassenaar-samarbeidet ble etablert i 1996 og erstattet det tidligere eksportkontroll-samarbeidet som var rettet mot å hindre at vestlig høyteknologi ble levert til det tidligere Sovjet og andre kommunistiske land. WA har som formål å bidra til regional og internasjonal sikkerhet og stabilitet gjennom åpenhet og ansvarlighet for å hindre at eksport av konvensjonelle våpen, militære varer og teknologi, samt annen høyteknologi som ikke er dekket av de øvrige regimene, resulterer i destabiliserende oppbygging av konvensjonell militær slagkraft. Samarbeidet utgjør på denne måten et viktig supplement til de andre regimene, som fokuserer på å hindre spredning av MØV og leveringsmidler for slike våpen.

Innenfor WA er det etablert to kontrollister, hhv for konvensjonelle våpen og militære varer og for flerbruksvarer og -teknologi. I praksis er EUs militære liste, som Norge gjennomfører i forskrift, forhandlet innenfor WA.

I tillegg til forhandlingene innenfor den generelle arbeidsgruppen (GWG), hvor policy-relaterte spørsmål drøftes og som i stor grad forbereder anbefalinger til det årlige plenumsrådet som fatter alle beslutninger ved konsensus, den tekniske ekspertgruppen (TEM), foregår det også utveksling av informasjon og erfaringer knyttet til gjennomføring av kontroll på nasjonalt grunnlag innenfor et eget møte om lisensiering og håndhevelse (LEOM).

I 2013 ble det enighet om ytterligere beslutninger om god eksportkontrollpraksis på flere områder. Videre ble det enighet om å styrke kontrollen med bl.a. digitale overvåkingsverktøy for etterretningsinnhenting. I tillegg ble det enighet om å lette på kontrollen av visse typer datamaskiner.

Norge deltar aktivt i WAs arbeid, herunder med eksperter i den tekniske arbeidsgruppen som møter i snitt seks uker i løpet av året for å sikre at listene er mest mulig teknisk oppdatert. I dette arbeidet er det avgjørende å også ha kjennskap til egen eksportindustri. Norsk industri har i stor grad eksportprodukter som omfattes av WAs militære liste og flerbruksliste.

Mer informasjon om WA, herunder publiserte dokumenter om god eksportkontrollpraksis, kan finnes på www.wassenaar.org.

Det ble redegjort grundig for WAs arbeid i Meld. St. 25 (2010–2011) og Meld. St. 8 (2012–2013).

Zangger-komiteen (ZC)

Zangger-komiteen ble etablert i 1974, og er oppkalt etter den første formannen Claude Zangger fra Sveits. Initiativet kom i stand for å behandle spørsmål om eksportkontroll relatert til Ikke-spredningsavtalen mot kjernevåpen (NPT). Med utgangspunkt i Ikke-spredningsavtalens artikkel III.2, fastsetter ZC hva som menes med utstyr og materiale som er konstruert for tilvirkning av særskilt spaltbart materiale. Området er delvis overlappende med NSGs (omtalt nedenfor). Ikke-spredningsavtalen angir at eksport av slikt utstyr og materiale til en ikke-kjernevåpenstat, bare kan tillates dersom det spaltbare materialet er gjenstand for IAEA sikkerhetskontroll. Det aktuelle utstyret og materialet er beskrevet i en liste som ZC har vedtatt, og som oppdateres i lys av teknologisk utvikling. Listen er publisert som IAEA informasjonssirkulære nr 209 (INFCIRC/209/Rev 3).

Nuclear Suppliers Group (NSG)

Utgangspunktet for NSG var den såkalte «London-gruppen», som ble etablert tidlig på 1970-tallet. På bakgrunn av kunnskap om spredning av kjernefysiske våpen, ble NSG styrket og i 1991 ble også kontroll med flerbruksvarer som kunne bidra til utvikling og produksjon av kjernefysiske våpen tatt inn. NSG har vedtatt to sett med retningslinjer og kontrollister. Part 1 omfatter kjernefysiske varer og materialer, samt teknologi, og Part 2 beskriver flerbruksvarer og teknologi. Disse er publisert som hhv IAEA INFCIRC/254/Part 1 og INFCIRC/254/Part 2.

NSGs nedslagsfelt går lenger enn den kontrollen som følger direkte av de begrensede formuleringene i Ikke-spredningsavtalen og som ZC bygger på. Bl.a. omtaler ikke Ikke-spredningsavtalen teknologi eller flerbruksvarer.

I 2013 ble omfattende forhandlinger gjennomført år avsluttet, og førte til en vesentlig styrking av kontrollistene. I tillegg ble det enighet om å etablere en fast teknisk arbeidsgruppe (TEG), med sikte på å ivareta fortsatt effektive forhandlinger og oppdatering av listene fremover.

NSG har 48 medlemsland, etter at Serbia ble tatt opp i 2013. I tillegg er EU-kommisjonen og formannen for ZC fast observatør.

Innenfor NSG har det over tid vært ført diskusjoner knyttet til sivilt kjernefysisk samarbeid med ikke-NPT landet India. I 2008 ble det enighet om å unnta retningslinjenes krav til heldekkende sikkerhetskontroll etter NPT-standard dersom NSG-land ønsket å inngå sivilt kjernefysisk samar-

beid med India. I 2013 fortsatte utvekslinger innenfor NSG om Indias oppfyllelse av forpliktelser som ble avgitt for å muliggjøre unntaket i 2008.

Argentina overtok formannskapet i NSG etter Tsjekkia i juni 2014.

Australia-gruppen (AG)

Gruppen ble etablert i 1985 etter et australsk initiativ. Australia leder gruppen på fast basis. Bakgrunnen for initiativet var rapport fra FN-eksperter om bruk av kjemiske våpen under krigen mellom Irak og Iran. Kontrollistene omfattet fra begynnelsen utstyr, substanser og utgangsstoffer for kjemiske våpen. I 1990 ble det enighet om å utvide kontrollen til å også omfatte mikroorganismer, toksiner og visse typer produksjonsutstyr for biologiske stridsmidler.

Arbeidet i AG skjer i ekspertgrupper, og som rapporterer og legger frem anbefalinger for behandling på det årlige plenums møtet. Alle vedtak ved konsensus.

I 2013 har en omfattende dialog med ikke-medlemmer blitt videreført. Mexico ble også tatt opp som medlem. Den tekniske ekspertgruppen i AG har under året videreført arbeidet med å sikre at listene er oppdatert og relevante. I 2013 har gruppen bl.a diskutert hvordan land på en effektiv måte kan kontrollere «Pharmaceutical Based Agents», dvs. legemiddelbaserte emner med flerbruksegenskaper.

7.2 Samarbeidet med EU om eksportkontroll

Norge har siden 2003 samarbeidet med EU om eksportkontroll for forsvarsmateriell (EUs utenriksstjeneste). Det holdes regelmessige konsultasjoner rettet mot politikk, regelverk, problematiske destinasjoner og konkrete forhold. Norge deltar i EUs utveksling av avslag på søknader om eksport av forsvarsmateriell og er forpliktet til å konsultere det aktuelle EU medlemsland dersom man har til behandling en søknad som det tidligere er gitt avslag på. Videre benytter man på norsk side EUs felles liste over forsvarsmateriell som grunnlag for eksportkontroll. Denne inngår som vedlegg I til den norske eksportkontrollforskriften. Listen oppdateres jevnlig og Norge holder seg gjennom konsultasjonene oppdatert om fremdriften for å kunne implementere rettidig. Videre åpner samarbeidet for deltagelse for norske

eksperter i de informasjons- og kontaktaktiviteter som EU gjennomfører overfor tredjeland.

Siden 2013 har Norge også hatt et uformelt samarbeid med EU om eksport av flerbruksvarer (EU-kommisjonen). Man har kommet i gang med konsultasjoner som dekker politikk og regelverk. På samme måte som for forsvarsmateriell benytter man på norsk side EUs liste over flerbruksvarer som grunnlag for eksportkontroll. Denne inngår som vedlegg II til den norske eksportkontrollforskriften. Ansvar for godkjenning av listen er nylig delegert til EU-kommisjonen. En oppdate-

ring er ventet i år og deretter vil det følge årlige oppdateringer. Gjennom konsultasjonene kan Norge holde seg oppdatert om fremdriften for å kunne implementere rettidig. Samarbeidet åpner også for norsk deltagelse i seminarer og informasjonsaktiviteter i regi av EU-kommisjonen.

Behovet for løpende samarbeid forsterkes ved at Norge implementerer EUs restriktive tiltak overfor Russland (Regulation EU 833/2014, og som inneholder egne krav til informasjon og konsultasjoner).

8 Andre internasjonale instrumenter

Etableringen av en internasjonal våpenhandelsavtale (ATT)

Avtalen om våpenhandel ble vedtatt av FNs generalforsamling 2. april 2013. Avtalen er den første juridisk bindende avtalen som regulerer internasjonal våpenhandel. Målsettingen med avtalen er å etablere så høye felles internasjonale standarder for internasjonal handel med konvensjonelle våpen som mulig og å forhindre ulovlig handel med slike våpen, bl.a. med sikte på å bidra til fred, sikkerhet og stabilitet og å redusere menneskelige lidelser.

Norge undertegnet avtalen sammen med 66 andre stater under en seremoni i FN i New York 3. juni 2013. Stortinget ga sitt samtykke til ratifikasjon på basis av Prop. 189 S (2012–2013) av 2. april 2013. Norge deponerte sine ratifikasjonsdokumenter ved FN i New York 12. februar 2014 som det ellefte landet i rekken. Til nå har 41 land ratifisert Avtalen om våpenhandel og ytterligere 9 ratifikasjoner kreves for at den skal tre i kraft. Det forventes at man vil nå 50 ratifikasjoner inneværende år slik at avtalen trer i kraft i 2015.

Avtalen trer i kraft 90 dager etter at den femtende staten har deponert sine ratifikasjonsdokumenter, og det skal holdes en statspartskonferanse senest ett år etter at avtalen har trådt i kraft. Det er sannsynlig at den første statspartskonferansen vil finne sted i 2015. Mexico, som hadde en fremtredende rolle i forhandlingene, har også inn tatt en ledende rolle i arbeidet med å forberede avtalens ikrafttreden. Mexico har holdt et uformelt forberedende møte 8.–9. september 2014 og vil bidra til videre forberedelser av det første statspartsmøtet. Trinidad og Tobago, Tyskland og Sveits har tilbudt seg å holde forberedende møter.

Sentrale tema under forberedelsene og selve statspartsmøtet vil være etablering og stedsvalg for sekretariatet, finansiering og prosedyreregler inkludert spørsmålet om avstemmingsregler og/eller konsensuskrav.

Norge har under forhandlingene arbeidet for en sterk avtale med humanitær innretning. Avtalen representerer et viktig bidrag i så henseende. På enkelte områder kunne den imidlertid ha vært

mer omfattende og hatt klarere bestemmelser. Under forhandlingene argumenterte Norge for at avtalen burde omfatte alle konvensjonelle våpen samt ammunisjon og deler og komponenter. Resultatet av forhandlingene ble at avtalens anvendelsesområde som minimum omfatter de syv våpenkategoriene i FNs eget register over konvensjonelle våpen («The United Nations Register of Conventional Arms») samt håndvåpen og lette våpen. Henvisningen til kategoriene i FNs register samt utformingen av artikkel 3 om ammunisjon, gjør at for eksempel håndgranater og andre manuelt leverte militære eksplosiver ikke er omfattet av minimumskravene i avtalen. Avtalen oppfordrer imidlertid statspartene til å inkludere et så bredt spekter som mulig av konvensjonelle våpen i sine nasjonale kontrollister over relevante våpen. Som presisert i Prop. 186 S (2012–2013) legger Regjeringen til grunn at håndgranater og andre manuelt leverte militære eksplosiver, som også i dag er underlagt eksportkontroll i Norge, skal inngå i den norske kontrollisten under avtalen og vil arbeide for at dette blir gjeldende norm under avtalen.

Ammunisjon og deler og komponenter til de våpen som dekkes av avtalen, er omfattet av sentrale bestemmelser om forbud og lisenskriterier for eksport, men ikke av for eksempel bestemmelsene om registerføring og rapportering.

Bestemmelsen i artikkel 6 nr. 3 omhandler våpenoverførsler som er forbudt under avtalen. Bestemmelsen inneholder ingen eksplisitt henvisning til krigsforbrytelser foretatt i ikke-internasjonale væpnede konflikter. En rekke land gav under forhandlingene imidlertid uttrykk for at slike konflikter var omfattet av bestemmelsens siste setning «... or other war crimes as defined by international agreements to which it is a Party». Som presisert i Prop. 189 S (2012–2013) legger Regjeringen denne forståelsen til grunn.

Avtalens artikkel 7 nr. 3 om eksportvurderinger fastslår at eksporttillatelse skal avslås dersom eksporten medfører en «overriding risk» for noen av de negative konsekvenser som er listet i bestemmelsen (knyttet til fred og sikkerhet, brudd på internasjonal humanitærrett og interna-

sjonale menneskerettigheter, terrorisme og transnasjonal organisert kriminalitet). Det er knyttet en viss tvetydighet til den engelske termen «overriding». Begrepet er ikke klart definert og benyttes ikke som rettslig standard i folkeretten. De aller fleste land uttrykte under forhandlingene at de legger til grunn at dette er en selvstendig terskel som skal utløse eksportavslag dersom det er overveiende sannsynlig at en av de negative konsekvensene inntreffer, og ikke et kriterium som gir anledning til å balansere mellom negative og positive konsekvenser. Som presisert i Prop. 186 S (2012–2013) legger Regjeringen til grunn at dersom det er overveiende sannsynlig at en av de negative konsekvensene som er listet i artikkelen inntreffer, skal eksporttillatelse avslås.

Avtalen forhindrer ikke statsparter i å beholde strengere nasjonale eksportkontrollregimer og å styrke disse utover avtalens krav. Den legger heller ikke ensidige begrensninger på norsk industri, og er ikke i norsk industris konkurransemessige disfavør.

Gjennomføring i norsk rett

Avtalen inneholder mange elementer og bestemmelser som allerede finnes i Norges og andre lands eksportkontrollsystemer, herunder i EU-landenes. Gjennomføring av avtalen krever derfor ikke lovendringer. Avtalens bestemmelser knyttet til eksportkontroll kan gjennomføres med hjemmel i lov 18. desember 1987, nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. Avtalen nødvendiggjør heller ikke forskriftsendringer. Etter en nøye vurdering har departementet besluttet å inkludere forbud og føringer som følger av avtalens artikkel 6 og 7 som del av de konsoliderte vurderingskriterier i Utenriksdepartementets retningslinjer for behandlingen av søknader om eksport av forsvarsmateriell, jf. nærmere omtale i meldingens kap. 3.1.

Norge samarbeider med EU for å understøtte implementeringen av avtalen ved å gi assistanse til ATT-land som ønsker det.

8.1 Små og lette våpen

Begrepet små og lette våpen («small arms and light weapons», SALW) omfatter i prinsippet håndholdte våpen, dvs som kan bæres og avfyres av en person, samt våpen som er utviklet for å bæres og anvendes av flere personer. Eksempel på det første er pistoler og automatkarbiner, mens den

andre kategorien omfatter bl.a. granatgævær og bærbare luftvernsroboter. Flere internasjonale fora, særlig FN, OSSE og EU, arbeider for å forebygge og bekjempe destabiliserende ansamlinger og ukontrollert spredning av små og lette våpen. Ingen andre typer våpen innebærer flere ofre og lidelse, ikke minst i utviklingsland.

I 2001 samlet FN seg om et handlingsprogram for å bekjempe ulovlig omsetning av håndvåpen («UN Programme of Action to Combat Illicit Trade on Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects», PoA). Dette er den eneste globale multilaterale prosessen for tiltak mot ulovlig handel med og andre reguleringer knyttet til håndvåpen og lette våpen. Selv om Handlingsprogrammet kun er et politisk bindende instrument, inneholder den klare forpliktelser fra medlemslandenes side for å gjennomføre nødvendige tiltak på nasjonalt, regionalt og globalt nivå for å hindre at håndvåpen kommer på avveie, også når det gjelder til kriminelle grupper og terrorbruk.

Under tilsynskonferansen for Handlingsprogrammet i FN, New York 27.8.–7.9.2012 argumenterte Norge for disse synspunktene, og vi etterlyste en mer effektiv gjennomføring av Handlingsprogrammet. Det lyktes å få inn formuleringer i slutterklæringen som peker i riktig retning for å gjøre både Handlingsprogrammet og Spøringsmekanismen til mer relevante instrumenter.

Norge har sluttet opp om EUs felles holdning om håndvåpen av 12. juli 2002.

I Meld. St. 49 (2012–2013) ble det redegjort ytterligere om Handlingsprogrammet.

I Meld. St. 8 (2012–2013) ble det redegjort for andre tiltak for å kontrollere konvensjonelle våpenoverføringer.

Merking og sporing av håndvåpen og ammunisjon, samt annet militært materiell

FNs generalforsamling vedtok høsten 2005 retningslinjer for merking og sporing av håndvåpen knyttet til FN's handlingsprogram.

Norge arbeidet under forhandlingene om en avtale om våpenhandel i FN for å få med bestemmelser om merking og sporing, men fikk ikke bred nok støtte for dette til at det ble reflektert i avtalen slik den ble vedtatt av FN's generalforsamling 2. april 2013. Avtalen åpner imidlertid for endringer og tilpasninger slik at det vil være mulighet for å arbeide for å få inn fremtidige bestemmelser knyttet til merking og sporing.

Regjeringen vil videreføre arbeidet for å styrke regelverk knyttet til merking og sporing i internasjonale fora.

Så lenge det ikke er enighet om et internasjonalt juridisk bindende instrument, mener Regjeringen at det er viktig at norske bedrifter tar initiativ til merkings- og sporingssystemer.

Informasjon som er innehentet, viser at disse bedriftene gjennomfører gode merkings- og spor-

ingssystemer for sine produkter. I Meld. St. 25 (2010–2011) og Meld. St. 8 (2012–2013) ble merkings- og sporingssystemene som gjennomføres av hhv. Nammo-konsernet og Kongsberg-gruppen nøye redegjort for.

9 Eksporten av forsvarsmateriell i 2013

I dette kapittelet gis det oversikt over den faktiske eksporten av forsvarsmateriell i 2013 basert på verdien av utførsel ved salg av varer, teknologi og tjenester som omfattes av liste I. Oversiktene inneholder ikke opplysninger om midlertidig utførsel av varer for demonstrasjon eller reparasjon i utlandet, eller om varer som vil bli returnert til Norge.

Eksporten av forsvarsmateriell, tjenester og utførte reparasjoner, samt om avslag på søknader om eksportlisens knyttet til liste I er fremstilt i følgende ti tabeller¹ og fire figurer:

Tabell 9.1 Totaler for eksport av forsvarsmateriell fra 2008 til 2013

Tabell 9.2 Fordeling av eksport av A- og B- materiell på land

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I

Tabell 9.4 Utførte tjenester knyttet til liste I

Tabell 9.5 Reparasjoner foretatt i Norge for utenlandske oppdragsgivere

Tabell 9.6 Oversikt over utførsel av håndvåpen

Tabell 9.7 Oversikt over forsvarsmyndighetens utførsel av eget materiell

Tabell 9.8 Oversikt over flerbruksvarer til militær sluttbruk

Tabell 9.9 Utstyr for humanitær minerydding

Tabell 9.10 Oversikt over bedrifter som har rapportert om eksport i 2013

Figurer:

Figur 9.1 Utviklingen av eksporten av forsvarsmateriell 2003–2013

Figur 9.2 Fordeling av eksporten av A-materiell

Figur 9.3 Fordeling av eksporten av B-materiell

Figur 9.4 Utførselen fordelt på posisjonene i liste I

Meldingen gir også informasjon om utførsel av sivile håndvåpen fra Norge, samt om forsvarsmyndighetens bruk av eget materiell i utlandet. Norge eksporterer ikke militære håndvåpen, og utførselen som er reflektert i kapittel 9.9 gjelder i all

hovedsak antikke våpen til samlere, jakt- og konkurransevåpen.

Det gis informasjon om avslag på søknader om eksportlisens (kapittel 9.11). De avslagene som inngår i oversikten er formelle avslag på lisenssøknader som har vært gjenstand for behandling på basis av det norske eksportkontrollregelverket. Det vises også til hvilke kriterier som er bakgrunn for avslagene (jf. retningslinjenes vedlegg A som reflekterer EUs normative kriterier). I 2013 ble 19 søknader om eksportlisens av forsvarsmateriell avslått. På denne måten bidrar Norge til å fremme høy internasjonal standard når det gjelder åpenhet om utførsel av forsvarsmateriell. Disse konkrete saker sier imidlertid lite om det faktiske bildet, da den nære dialogen mellom bedriftene og Utenriksdepartementet om muligheten for å få tillatelse til eksport innebærer at bedrifter sjelden søker om, eller retter henvendelser om mulighet for eksportlisens, til land hvor tillatelse ikke vil kunne påregnes å bli innvilget.

I tillegg gis det også informasjon om utførsel av sivile varer til militære sluttbrukere (kapittel 9.13) og om utførsel av utstyr for bruk i humanitære minneryddingsaksjoner (kapittel 9.14).

En oversikt over bedrifter som har rapportert om eksport av forsvarsmateriell i 2013 finnes i kapittel 9.15. Totalt rapporterte 54 bedrifter om eksport av forsvarsmateriell i 2013.

Den samlede verdien av eksporten i 2013 var i underkant av 4,3 milliarder kroner, hvorav ca. 3,3 milliarder utgjorde salg av militære varer. Av dette utgjorde eksporten av A-materiell i overkant av 2,5 milliarder og B-materiell ca. 750 millioner kroner. Verdien av forsvarsrelaterte tjenesteytelser til utenlandske mottakere var ca. 230 millioner kroner. Eksporten av flerbruksvarer omfattet av liste II beløp seg til ca. 683 millioner kroner. Til sammenligning var den samlede verdien av eksporten i 2012 i underkant av 4,6 milliarder kroner, hvorav nær 3,9 milliarder utgjorde salg av militære varer. Av dette utgjorde eksporten av A-materiell 3,3 milliarder og B-materiell ca. 574 millioner kroner.

I forhold til i 2012, var det i 2013 en nedgang i verdien av den totale eksporten på om lag 300 millioner kroner (6 %). Nedgangen i eksport-

¹ Tallene er fremstilt i tusen kroner.

ten av forsvarsmateriell i varekategori A og B var ca. 600 millioner kroner i samme periode.

I forhold til i 2012, var det i 2013 nedgang i eksporten til Australia (23 millioner), Belgia (10 millioner), Chile (189 millioner), Danmark (35 millioner), Finland (17 millioner), Frankrike (200 millioner), Italia (37 millioner), Latvia (ca. 2 millioner), Nederland (36 millioner), New Zealand (35 millioner), Singapore (28 millioner), Spania (15 millioner), Sveits (100 millioner), Tsjekkia (1 million), Tyskland (20 millioner), USA (ca 113 millioner) og Østerrike (4 millioner).

I samme periode var det økning i verdien av eksporten til Algerie (2 millioner), Brasil (14 millioner), Canada (5 millioner), Egypt (3 millioner), Estland (4 millioner), Forente Arabiske Emirater (17 millioner), Hellas (2 millioner), India (8 millioner), Irland (2 millioner), Indonesia (2 millioner), Japan (6 millioner), Kroatia (127 millioner), Litauen (3 millioner), Luxembourg (3 millioner), Polen (29 millioner), Sverige (54 millioner), Sør-Korea (5 millioner), Tyrkia (195 millioner) og Ungarn (6 millioner), Thailand (1,5 millioner).

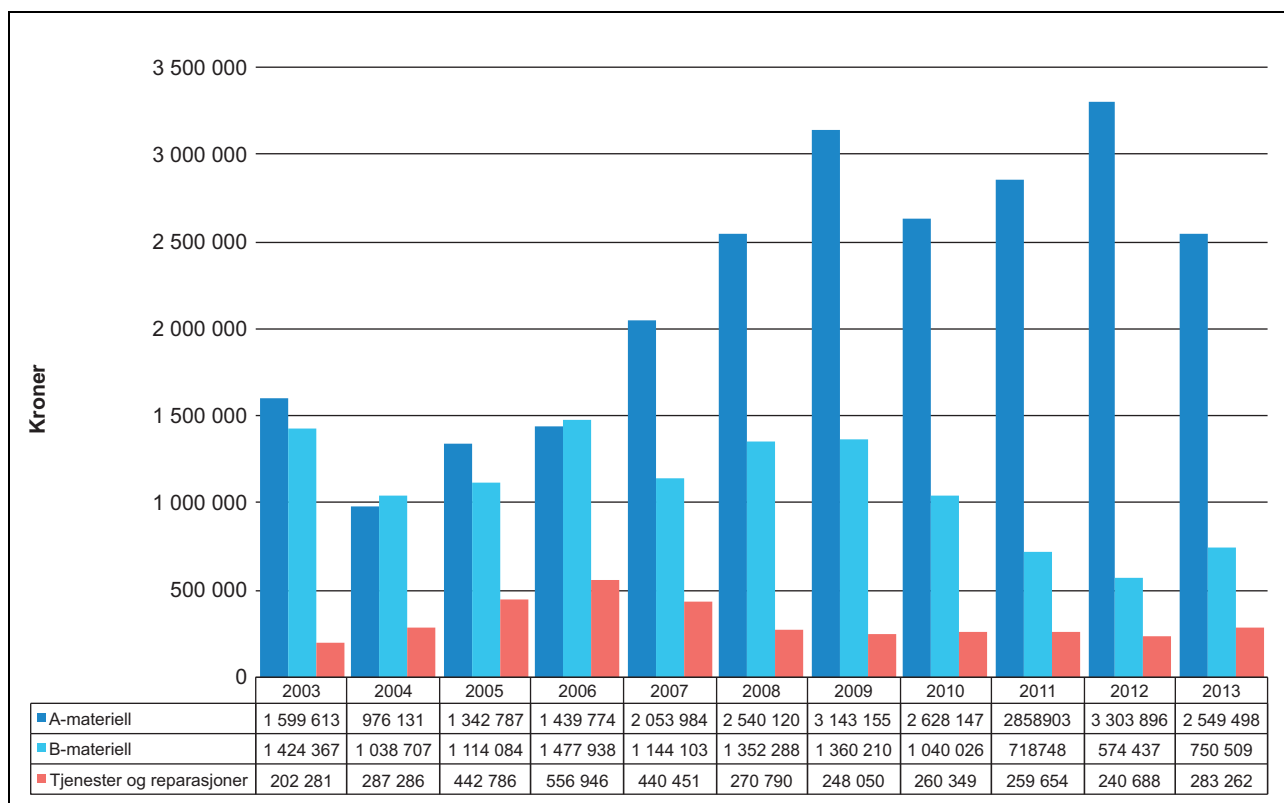
Medlemslandene i NATO, Sverige og Finland er de største mottakerne av forsvarsmateriell fra Norge. I 2013 utgjorde eksporten av A-materiell til NATO landene 78 % og for B-materiell 67 %, og til Finland og Sverige utgjorde den hhv. 10 % og 26 %.

Det ble utstedt 1440 lisenser for utførsel av varer på liste I, samt for tilknyttede tjenester og retur av militære varer til utenlandske eiere i 2013.

Fordi større leveranser kan skje i ett år og ikke i et annet, er det naturlig at det oppstår variasjoner i verdien av utførselen av forsvarsmateriell fra år til år.

9.1 Utvikling i eksporten av forsvarsmateriell, tjenester og reparasjoner

Figur 9.4 og tabell 9.1 viser utviklingen i eksporten av forsvarsmateriell i kategori A og B, samt for utførte tjenester og reparasjoner knyttet til liste I for utlandske oppdragsgivere.

Figur 9.1 Utviklingen av eksport av forsvarsmateriell 2003–2013

Tabell 9.1 Totaler for eksport av forsvarsmateriell fra 2008 til 2013

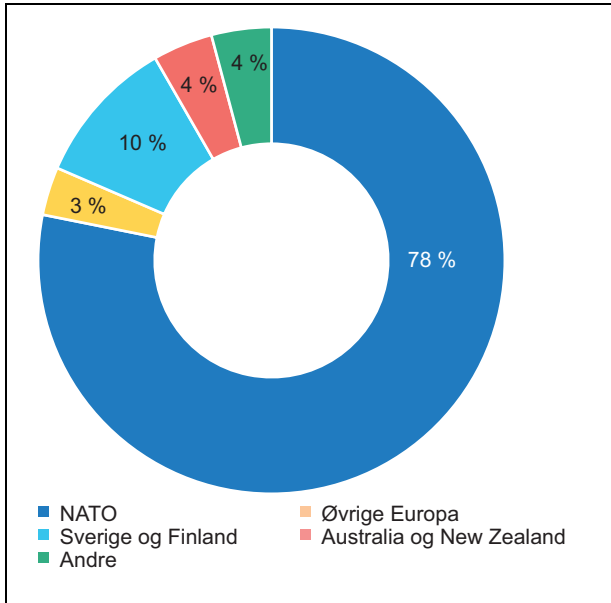
		2008	2009	2010	2011	2012	2013	Endring	
Utførsel									%
Salg	A-materiell	2 540 120	3 143 155	2 628 147	2 858 331	3 303 896	2 549 498	-23 %	
Salg	B-materiell	1 352 288	1 360 210	1 040 026	718 748	574 437	750 509	31 %	
Salg	Totalt (A+B)	3 892 407	4 503 366	3 668 173	3 577 079	3 878 333	3 300 007	-15 %	
Salg	Flerbruksvarer til militær sluttbruk		37 312	11 376	38 098	404 437	683 432	69 %	
	Sum	3 892 407	4 540 678	3 679 549	3 615 177	4 282 770	3 983 439	-7 %	
Tjenester		212 734	141 162	179 983	197 780	195 473	231 643	19 %	
Retur utlandet og reparasjoner		58 056	106 888	80 366	61 874	45 215	51 619	14 %	
Produksjonsrettigheter		1 800	0	964	0	37 852	3 000	-92 %	
Formidling		0	0	0	0	828	5 537	569 %	
Tjeneste, Retur utlandet, Produksjonsrettigheter, Formidling		272 590	248 050	261 313	259 654	279 368	291 799	4 %	
Sum		4 164 997	4 788 728	3 940 861	3 874 831	4 562 138	4 275 238	-6 %	

9.2 Utførsel av kategori-A materiell fordelt på grupper av land

Figur 9.2 viser hvordan fordelingen av den totale eksporten av kategori A-materiell (våpen og ammunisjon) fordeler seg på grupper av mottakere. Som det fremgår var NATO-landene, Sverige og Finland den desidert største mottaker av forsvarsmateriell i kategori A i 2013 med 81 % av den totale eksport av A-materiell.

9.3 Utførsel av kategori-B materiell fordelt på grupper av land

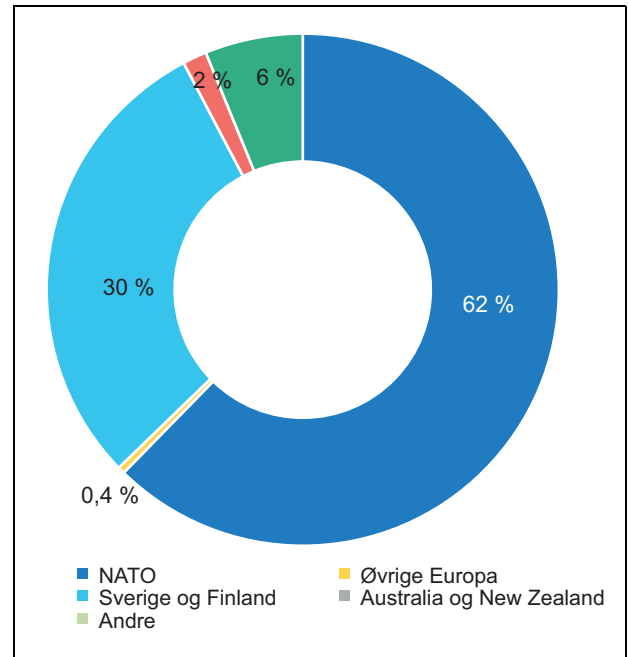
Figur 9.3 viser hvordan fordelingen av den totale eksporten av kategori B-materiell (annet militært materiell) fordeler seg på grupper av mottakere. NATO-landene, Sverige og Finland var i 2013 den største mottakeren av forsvarsmateriell i kategori B med 93 % av eksporten av kategori B materiell. I oversikten gitt i tabellene 9.2 og 9.3, er det gitt mer detaljert informasjon om mottakerland, eksporterte varer og verdier.

Figur 9.2 Fordeling av eksporten av A-materiell

9.4 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land

Tabell 9.2 viser hvordan verdien av eksporten av forsvarsmateriell fordeler seg på det enkelte mot-takerland. Tabellen viser også eksporten fra 2010, 2011, 2012 og 2013 for det enkelte land.

Figur 9.3 Fordeling av eksporten av B-materiell

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2013, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.2 Fordeling av eksport av A- og B-materiell på land

Land	2010			2011			2012			2013			Ending 2013-2012	
	CC	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell		Totalt (A + B)
Albania	AL	0	0	0	0	0	0	0	100	100	0	0	0	-100
Algerie	DZ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1927	1927	1927	1927
Australia	AU	2 378,0	6 132	8 510	43 709	215	43 924	112 909	26 815	139 724	105 917	11 066	116 983	-22 741
Armenia	AM	25,0	0	25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bahrain	BH							0	50	50	0	0	0	-50
Belgia	BE	62 264	18 088	80 352	11 624	34 276	45 900	50 581	12 760	63 341	26 106	27 062	53 168	-10 173
Bosnia	BA							251	0	251	0	0	0	-251
Brasil	BR	26 982	0	26 982	127 645	0	127 645	561	0	561	14 494	0	14 494	13 933
Brunei	BN										0	950	950	950
Bulgaria	BG	0	0	0	0	0	0	214	344	558	0	0	0	-558
Canada	CA	212 995	3 611	216 606	67 916	48 694	116 610	134 380	20 067	154 447	129 792	30 073	159 865	5 418
Chile	CL	971		971	4 044	0	4 044	235 238	20	235 258	46 222	13	46 235	-189 023
Danmark	DK	18 626	5 526	24 152	11 766	11 766	23 533	35 373	28 062	63 435	19 894	9 370	29 264	-34 171
Egypt	EG	0	408	408	0	0	0	0	0	0	0	2 591	2 591	2 591
Estland	EE	3 474	175	3 649	8 727	2 108	10 835	4 556	1 610	6 166	8 162	1 844	10 006	3 840
Finland	FI	40 030	28 349	68 379	109 524	6 645	116 169	123 499	749	124 248	18 061	88 966	107 027	-17 221
Forente Arabiske Emirater	AE	0	2 078	2 078	0	426	426	0	1 017	1 017	2 644	15 321	17 965	16 948
Frankrike	FR	137 517	21 058	158 575	169 516	11 441	180 957	255 073	27 206	282 279	58 755	17 246	76 001	-206 278
Georgia	GE	0	0	0	25	0	25	0	0	0	0	0	0	0
Grønland	GL	0	0	0	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0
Hellas	GR	8 848	7 019	15 867	13 900	7 253	21 153	310	5	315	2 127	0	2 127	1 812
India	IN	0	74	74	0	1 580	1 580	0	0	0	0	7 898	7 898	7 898
Irland	IE	9 460	0	9 460	0	0	0	144	436	580	2 312	0	2 312	1 732
Island	IS	0	0	0	0	0	0	0	0	0	45	35	80	80
Italia	IT	27 777	4 737	32 514	105 836	3 552	109 388	181 959	6 277	188 236	150 404	260	150 664	-37 572
Indonesia	ID							0	712	712	343	2 651	2 994	2 282

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2013, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.2 Fordeling av eksport av A- og B-materiell på land

Land	2010				2011				2012				2013		Ending 2013–2012
	CC	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	B-materiell	
Japan	JP	153	0	153	397	365	762	1 318	56	1 374	7 451	232	7 683	6 309	
Kroatia	HR	496	0	496	53 718	0	53 718	15 924	0	15 924	143 300	0	143 300	127 376	
Kuwait	KW	0	58 935	58 935	0	1 251	1 251	6 137	1 203	7 340	0	0	0	-7 340	
Kypros	CY	0	0	0	0	600	600	0	885	885	0	306	306	-579	
Latvia	LV	154	32	186	140	0	140	221	1 957	2 178	0	400	400	-1 778	
Libya	LY	0	1 049	1 049	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Litauen	LT	400	479	879	284	475	759	570	169	739	39	3 945	3 984	3 245	
Luxembourg*	LU	2 483	9 897	12 380	21 024	6 429	27 453	6 623	5 762	12 385	3 697	11 682	15 379	2 994	
Macau	MO	0	463	463	0	243	243	0	0	0	0	169	169	169	
Makedonia	MK	0	0	0	75	0	75	0	0	0	0	0	0	0	
Malaysia	MY	0	1 009	1 009	8 562	0	8 562	65 681	0	65 681	4 616	2 169	6 785	-58 896	
Malta	MT	0	133	133	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Montenegro	ME	0	10 029	10 029	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
NATO	NATO							1 014	0	1 014	0	0	0	-1 014	
Nederland	NL	41 381	8 946	50 327	18 821	43 148	61 969	74 249	29 888	104 137	49 072	19 098	68 170	-35 967	
New Zealand	NZ	0	2 590	2 590	2 573	1 833	4 406	609	2 073	2 682	149	337	486	-2 196	
Ny-Kaledonia	NC							8 100	0	8 100	114	0	114	-7 986	
Oman	OM	0	1 565	1 565	0	30	30	0	0	0	0	143	143	143	
Polen	PL	63 753	5 472	69 225	104 955	7 441	112 396	257 618	15 078	272 696	299 647	2 804	302 451	29 755	
Portugal	PT	6 903	5 774	12 677	2 427	3 090	5 517	0	5 348	5 348	0	3 234	3 234	-2 114	
Qatar	QA	0	2 558	2 558	0	1 094	1 094	0	1 988	1 988	0	300	300	-1 688	
Romania	RO	814	0	814	110	1 366	1 476	430	1 381	1 811	5	247	252	-1 559	
Saudia-Arabia	SA	0	21 062	21 062	0	8 767	8 767	0	2 229	2 229	0	1 716	1 716	-513	
Serbia	RS	0	0	0	95	0	95	0	0	0	0	0	0	0	
Singapore	SG	3 181	95	3 276	814	159	973	37 567	132	37 699	7 689	1 527	9 216	-28 483	
Slovakia	SK	28	3 082	3 110	0	219	219	0	26	26	0	0	0	-26	
Slovenia	SI	28 786	2 368	31 154	793	574	1 367	0	674	674	120	700	820	146	

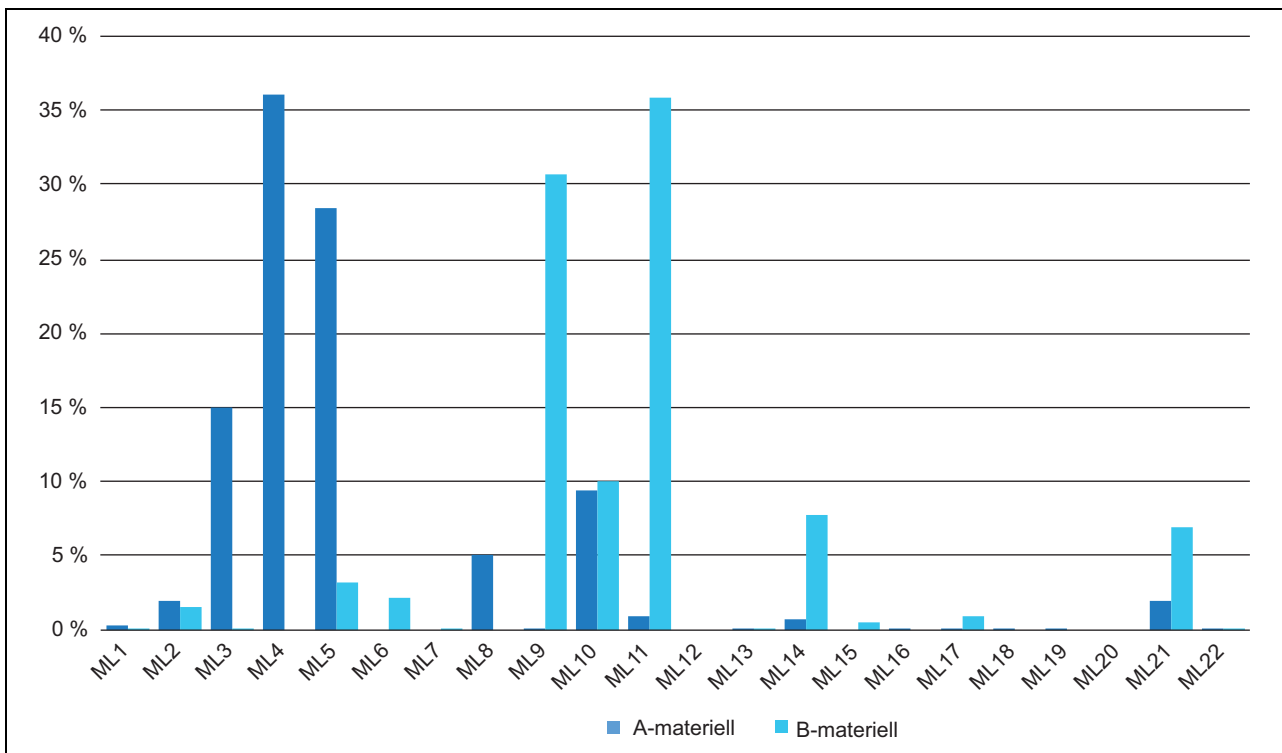
Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2013, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.2 Fordeling av eksport av A- og B-materiell på land

Land	CC	2010			2011			2012			2013			Endring 2013-2012
		A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	
Spania	ES	6 389	6 860	13 249	19 371	2 712	22 083	18 220	2 677	20 897	6 040	221	6 261	-14 636
Storbritannia	GB	71 900	8 379	80 279	85 362	2 231	87 593	76 718	89 170	165 888	30 281	64 226	94 507	-71 381
Sudan	SD	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15
Sveits	CH	101 231	8 043	109 274	237 235	29 683	266 918	168 696	18 372	187 068	82 898	3 305	86 203	-100 865
Sverige	SE	40 086	204 112	244 197	141 737	198 755	340 492	258 498	62 209	320 707	242 544	132 738	375 282	54 575
Sør-Afrika	ZA	1 508	0	1 508	1 138	212	1 350	5 237	0	5 237	3 462	144	3 606	-1 631
Sør-Korea	KR	4 009	1	4 010	50 416	3 132	53 548	3 761	1 346	5 107	1 742	8 601	10 343	5 236
Tanzania	TZ	0	0	0	11	0	11	0	0	0	0	0	0	0
Thailand	TH	11 788	3 698	15 486	5 250	2 774	8 024	12 853	70	12 923	14 490	0	14 490	1 567
Tsjekkia	CZ	92 245	10 532	102 777	66 014	14 685	80 699	4 754	9 846	14 600	495	12 538	13 033	-1 567
Tyrkia	TR	16 050	6 071	22 121	176 202	14 871	191 073	6 850	6	6 856	83 635	118 551	202 186	195 330
Tyskland	DE	119 600	8 591	128 191	89 835	10 147	99 982	109 471	12 226	121 697	94 755	7 057	101 812	-19 885
Ungarn	HU	0	50 961	50 961	128	21 817	21 945	0	18 545	18 545	6 630	17 957	24 587	6 042
USA	US	1 462 396	499 985	1 962 381	1 093 736	210 854	1 304 590	948 263	164 138	1 112 401	880 639	118 874	999 513	-112 888
Østerrike	AT	1 067	0	1 067	1 224	0	1 224	4 535	0	4 535	710	0	710	-3 825
Totalt		2 628 147	1 040 026	3 668 173	2 856 681	716 913	3 573 594	3 228 965	573 683	3 802 648	2 549 498	750 509	3 300 007	-502 641

* Omfatter utførsel til NATO

9.5 Eksport fordelt på vareposisjonene i liste I

Figur 9.4 Utførselen fordelt på posisjonene i liste I

Figur 9.4 viser hvordan eksporten av forsvarsmateriell i 2013 fordeler seg på vareposisjonene i vareliste I som ble tatt i bruk fom. 1. januar 2013.

9.6 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I

Tabell 9.3 gir en detaljert oversikt over hvilke land som har mottatt forsvarsmateriell fra Norge i 2013 og hvilke varegrupper som er eksportert. I tillegg er materiellet karakterisert.

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2013, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I

Merknad: Tabellen omfatter både hele systemer, deler og komponenter NOK x 1000						
Land	CC	Posisjon i varelisen	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Total (A+B)
Brasil	BR	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	14129		
		ML8	Energetiske materialer	365		14 494
Brunei	BN	ML11	Annet elektronisk utstyr		950	950
Canada	CA	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	143		
		ML2	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	23	222	
		ML3	Ammunisjon	51854		
		ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	58646		
		ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	5 068	19 258	
		ML6	Kjøretøyer og komponenter		8 510	
		ML8	Energetiske materialer	12003		
		ML11	Annet elektronisk utstyr	789	2 083	
		ML16	Halvfabrikatkomponenter for utstyr på listen	1 160		
		ML18	Produksjonsutstyr	101		
	ML19	Energivåpen	5			
Chile	CL	ML3	Ammunisjon	211		159 865
		ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	46 011		
		ML13	Ballistisk beskyttelse		13	46 235

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2013, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakterestikk	Posisjon i		
				A-materiell	B-materiell	Total (A+B)
Danmark	DK	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	881		
		ML3	Ammunisjon	13 308		
	ML6	Kjøretøyer og komponenter		2622		
	ML11	Annet elektronisk utstyr		6 742		
	ML13	Ballistisk beskyttelse			6	
	ML14	Militært treningsutstyr		5 705		29 264
Egypt	EG	ML11	Annet elektronisk utstyr		2 591	2 591
Estland	EE	ML2	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter		81	
		ML3	Ammunisjon	8 162		
	ML11	Annet elektronisk utstyr		1 720		
	ML13	Ballistisk beskyttelse		43		10 006
Finland	FI	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	675		
		ML2	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter		883	
	ML3	Ammunisjon	982			
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	6 895	75		
	ML8	Energetiske materialer	3 021			
	ML9	Krigsskip, marint utstyr og tilhørende komponenter		87 266		

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2013, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I

Merknad: Tabellen omfatter både hele systemer, deler og komponenter NOK x 1000						
Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Total (A+B)
Forente Arabiske Emirater	AE	ML11	Annet elektronisk utstyr		256	
		ML13	Ballistisk beskyttelse		486	
		ML14	Militært treningsutstyr	6 488		
Frankrike	FR	ML1	Våpen	163	103	
		ML3	Ammunisjon	15437		
		ML4	Bomber, torpedøer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	17 271		
		ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	22 127		
		ML6	Kjøretøyer og komponenter		182	
		ML7	Kjemiske og biologiske giftige midler og materialer		79	
		ML8	Energetiske materialer	3 756		
ML9	Krigsskip, marint utstyr og tilhørende komponenter		5 029			
ML11	Annet elektronisk utstyr		11 097			
ML15	Billed-/videoutstyr		756			
ML21	Programvare	1				
						76 001

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2013, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I

Land		Posisjon i varelister		Karakteristikk		A-materiell	B-materiell	Total (A+B)
Merknad: Tabellen omfatter både hele systemer, deler og komponenter NOK x 1000								
Hellas	GR	ML4	ML8	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	Energetiske materialer	2 000 127		2 127
India	IN	ML11		Annet elektronisk utstyr			7898	7898
Indonesia	ID	ML5	ML11	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	Annet elektronisk utstyr	343	2651	2 994
Irland	IE	ML11		Annet elektronisk utstyr		2312		2312
Island	IS	ML1	ML13	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	Ballistisk beskyttelse	45	35	80
Italia	IT	ML1	ML2	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter		492		
		ML2	ML3	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	Ammunisjon	1501		
		ML3	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter		63908		
		ML4	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter		18318		
		ML5	ML8	Energetiske materialer		869		
		ML8	ML11	Annet elektronisk utstyr		7343		
		ML11	ML14	Militært treningsutstyr		12557	260	
		ML14	ML21	Programvare		2988		
		ML21				42428		
								150664

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2013, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I

Merknad: Tabellen omfatter både hele systemer, deler og komponenter NOK x 1000						
Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Total (A+B)
Japan	JP	ML1	Våpen	10		
		ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	3624		
		ML8	Energetiske materialer	3817		
		ML15	Billed-/videoutstyr		232	7683
Kroatia	HR	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	142891		
		ML8	Energetiske materialer	409		143300
Kypros	CY	ML11	Annet elektronisk utstyr		306	306
Latvia	LV	ML11	Annet elektronisk utstyr		400	400
Litauen	LT	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	39		
		ML11	Annet elektronisk utstyr		3945	3984
Luxembourg	LU	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	1561		
		ML11	Annet elektronisk utstyr		5717	
		ML13	Ballistisk beskyttelse		122	
		ML21	Programvare	2136	5843	15379
Macau	MO	ML11	Annet elektronisk utstyr		169	169

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2013, eksportkontroll og internasjonal ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I

Merknad: Tabellen omfatter både hele systemer, deler og komponenter NOK x 1000						
Land	CC	Posisjon i		A-materiell	B-materiell	Total (A+B)
		varelisten	Karakteristikk			
Oman	OM	ML11	Annet elektronisk utstyr	143		143
Polen	PL	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	14		
				35448		
		ML3	Ammunisjon			
		ML4	Bomber, torpedøer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	263808		
		ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	65		
		ML8	Energetiske materialer	312		
Portugal	PT	ML11	Annet elektronisk utstyr		3200	
		ML13	Ballistisk beskyttelse		34	
						302451
Qatar	QA	ML11	Annet elektronisk utstyr		300	300
Romania	RO	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	5		
				247		
Saudi Arabia	SA	ML11	Annet elektronisk utstyr		1716	1716
Singapore	SG	ML3	Ammunisjon	7609		
		ML8	Energetiske materialer	80		
		ML11	Annet elektronisk utstyr		1527	
						9216

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2013, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I

Land		CC		Posisjon i varelisten		Karakterestikk		A-materiell	B-materiell	Total (A+B)
Merknad: Tabellen omfatter både hele systemer, deler og komponenter NOK x 1000										
Slovenia		SI	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter				120		
			ML11	Annet elektronisk utstyr					700	820
Spania		ES	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter				19		
			ML3	Ammunisjon				850		
			ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter				4495		
			ML8	Energetiske materialer				676		
			ML11	Annet elektronisk utstyr					106	
			ML15	Billed-/videoutstyr					115	6261
Storbritannia		GB	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter				1686		
			ML3	Ammunisjon					1	
			ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter				21303		
			ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter				5171	62	
			ML6	Kjøretøyer og komponenter					69	
			ML8	Energetiske materialer				146		
			ML10	Luffartøyer				1780	43844	
			ML11	Annet elektronisk utstyr					19930	
			ML17	Diverse utstyr				135		
			ML21	Programvare				1		
			ML22	Teknologi				59	320	94507

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2013, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I

Merknad: Tabellen omfatter både hele systemer, deler og komponenter NOK x 1000							
Land	CC	Posisjon i varelisen	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Total (A+B)	
							ML13
Sudan	SD	ML13	Ballistisk beskyttelse		15	15	
Sveits	CH	ML2	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	778			
			ML3	Ammunisjon	294		
	ML5	ML8	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	69023	34		
				4448			
	ML11	ML14	ML21	Annet elektronisk utstyr	1165	3271	
				Militært treningsutstyr			
				Programvare	7190		
						86203	
Sverige	SE	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	1253	30		
			ML2	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	6450	109	
	ML3	ML4	Ammunisjon	13962			
			Bomber, torpedøer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	26050			
	ML5	ML6	ML8	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	185282		
				Kjøretøyer og komponenter		1235	
	ML8	ML10	ML11	Energetiske materialer	9545		
				Luffartøyer		2753	
	ML11	ML13	ML14	Annet elektronisk utstyr			
				Ballistisk beskyttelse		75633	
				Militært treningsutstyr		10	
						52288	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2013, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I

Land		CC	Posisjon i varelisten	Karakterestikk	A-materiell	B-materiell	Total (A+B)
Merknad: Tabellen omfatter både hele systemer, deler og komponenter NOK x 1000							
Sør Afrika							
	ZA	ML1	ML15	Billed-/videoutstyr		680	
		ML21	ML21	Programvare	2		375282
Sør-Korea							
	KR	ML3	ML3	Ammunisjon	1		
		ML4	ML4	Bomber, torpedøer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	571		
		ML5	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	60		
		ML9	ML9	Krigsskip, marint utstyr og tilhørende komponenter	1110		
		ML10	ML10	Luffartøyer		8601	
							10343
Thailand							
	TH	ML1	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	27		
		ML2	ML2	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	45		
		ML3	ML3	Ammunisjon	14418		
							14490
Tsjekkia							
	CZ	ML1	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	20		
		ML5	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	83		

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2013, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I

Merknad: Tabellen omfatter både hele systemer, deler og komponenter NOK x 1000						
Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Total (A+B)
		ML8	Energetiske materialer	392		
		ML11	Annet elektronisk utstyr		12538	13 033
Tyrkia	TR	ML3	Ammunisjon	3107		
		ML4	Bomber, torpedøer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	76490		
		ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	350		
		ML8	Energetiske materialer	3688		
		ML9	Krigsskip, marint utstyr og tilhørende komponenter		118551	202186
Tyskland	DE	ML1	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	613		
		ML2	Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter		650	
		ML3	Ammunisjon	6 704		
		ML4	Bomber, torpedøer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	63 664		
		ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	1 504	426	
		ML6	Kjøretøyer og komponenter		417	
		ML8	Energetiske materialer	22 187		
		ML11	Annet elektronisk utstyr		1 518	
		ML13	Ballistisk beskyttelse		90	
		ML14	Militært treningsutstyr	83		
		ML15	Billed-/videoutstyr		36	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2013, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakterestikk	A-materiell	B-materiell	Total (A+B)
Ungarn	HU	ML1	ML11	58	17957	101 812
			ML21		3 920	
			Programvare			
			ML1	6572		
			ML11		17957	
			ML21			24587
USA	US	ML1	ML1	161	1024	
			ML2	37517	9663	
			ML3	121988		
			ML4	230111		
			ML5	206025	4054	
			ML6		2879	
			ML8	44107		
			ML10	236114	6921	
			ML11	3213	51823	
			ML13	1093		
			ML14	310	1879	
			ML21		40631	
			Programvare			999513
Østerrike	AT	ML1	ML1	158		
			ML3	552		
			ML21			710

9.7 Tjenester for utenlandske oppdragsgivere

givere i 2013. Den samlede verdien av disse tjenestene var i 2013 ca. 231 millioner kroner. I 2012 var verdien på omlag 195 millioner kroner.

Tabell 9.4 viser tjenester knyttet til liste I som norske bedrifter har utført for utenlandske oppdrags-

Tabell 9.4 Utførte tjenester knyttet til liste I

Land	Tjenester relatert til	Sum
Australia	ML11, ML22	15 378
Belgia	ML 11, ML22	1 513
Brasil	ML5	2 098
Canada	ML3, ML21, ML22	20 738
Danmark	ML3, ML11, ML 22	2 071
Finland	ML14	3 100
Forente Arabiske Emirater	ML22	763
Frankrike	ML22	1 110
Hellas	ML4, ML22	82
Italia	ML22	71
Japan	ML3	13 622
Korea	ML9, ML22	9 341
Luxembourg	ML22	859
Nederland	ML21, ML22	3045
Polen	ML22	190
Portugal	ML22	425
Romania	ML22	360
Spania	ML22	692
Storbritannia	ML5, ML15, ML22	10 758
Sveits	ML5	4 969
Sverige	ML4, ML5, ML6, ML11, ML14, ML22	87255
Tyskland	ML3, ML4	4 984
Ungarn	ML22	280
USA	ML3, ML4, ML5, ML15, ML22	47939
		231 643

9.8 Reparasjoner for utenlandske oppdragsgivere

dragsgivere i 2013. Den samlede verdien av reparasjoner i 2013 var ca. 52 millioner kroner. I 2012 var verdien ca. 45 millioner kroner.

Tabell 9.5 viser reparasjoner knyttet til liste I som norske bedrifter har utført for utenlandske opp-

Tabell 9.5 Reparasjoner foretatt i Norge for utenlandske oppdragsgivere

Land	Reparasjoner relatert til	Sum
Belgia	ML1, ML10, ML11	13886
Canada	ML2, ML5, ML6, ML21	312
Danmark	ML11	135
Estland	ML11	68
Finland	ML5, ML11	4949
Frankrike	ML5, ML11, ML19, ML21	1172
Hellas	ML4	132
Irland	ML5	570
Jordan	ML10	9550
Luxembourg	ML5, ML10	546
Nederland	ML11	181
Polen	ML11	56
Portugal	ML11	63
Slovenia	ML11	91
Spania	ML11	182
Storbritannia	ML1, ML5, ML10, ML11, ML15	6263
Sveits	ML5	374
Sverige	ML4, ML5, ML11, ML14, ML15	9558
Tsjekkia	ML5, ML11	136
Tyskland	ML1, ML2, ML5, ML11	485
Ungarn	ML11	400
USA	ML4, ML5, ML10, ML11, ML15, ML21	2400
		51509

9.9 Utførsel av håndvåpen og deler til slike

Det ble utført 59 håndvåpen i 2013. Tabell 9.6 viser hvilke land som var mottakere av utførte håndvåpen. Det produseres ikke militære håndvåpen i Norge. Utførelse består i hovedsak av konkurransevåpen, jaktvåpen og historiske våpen.

Tabell 9.6 Oversikt over utførsel av håndvåpen

Land	Antall
Belgia	8
Sverige	42
Tyskland	9
Totalt	59

9.10 Forsvarets utførsler

Oversikten viser forsvarets utførsler av eget materiell i 2013. Det gis informasjon om hvilket land

forsvaret har utført materiell til, henvisning til hvilken posisjon i varelisten materiellet referer til, samt en beskrivelse av formålet med utførselen.

Tabell 9.7 Oversikt over forsvarsmyndighetens utførsel av eget materiell

Materiell som har betydning for personellsikkerhet, eller rikets sikkerhet er i henhold til § 6.1 i Offentleglova ikke inkludert i rapporten. Personlig bekledning og utrustning er således heller ikke tatt inn i denne rapporten.

Mottakerland	ML-kode	Kommentar
Bahrain	5b, 11a, 15b, 17a1, 17l,	ETTERFORSYNING
Belgia	9a, 10a,	REPARASJON
Belgia	10a, 11a,	RETUR
Belgia	11a,	ETTERFORSYNING
Bosnia-Hercegovina	11a,	EGNE
Canada	3a, 10a, 13d,	ETTERFORSYNING
Canada	10a,	REPARASJON
Danmark	4a, 6a, 10a, 11a, 11b,	REPARASJON
Danmark	10a,	RETUR
Danmark		ETTERFORSYNING
Djibouti	1a, 3a, 9a, 11a, 11b, 13d,	ETTERFORSYNING
Djibouti		ETTERFORSYNING
Egypt		ETTERFORSYNING
Finland	10a,	RETUR
Finland	11a,	ETTERFORSYNING
Finland	6a, 21b,	REPARASJON
Frankrike	9a, 11a,	REPARASJON
Frankrike	5b, 9a, 10a, 11a,	RETUR
Frankrike	11a,	ETTERFORSYNING
Hellas	1a, 3b, 4a, 9a, 10a, 11a, 13d, 17j, 17l,	ETTERFORSYNING
Hellas		ETTERFORSYNING
Island	6a, 10a, 11a, 13d, 17j,	ETTERFORSYNING
Israel	13d,	ETTERFORSYNING
Italia	10a, 13d,	ETTERFORSYNING
Italia	9a, 11a, 11b,	REPARASJON
Italia	10a,	RETUR
Japan		ETTERFORSYNING
Jordan	10a,	RETUR ETTER REP
Kenya	11a,	ETTERFORSYNING
Kypros	9a, 13d, 17j, 17l,	ETTERFORSYNING
Latvia	1a, 3a, 10h, 11a, 11b, 13d, 17j,	ETTERFORSYNING
Litauen	1a, 11a, 11b, 13d, 15b, 17j,	ETTERFORSYNING
Luxembourg	10a, 11a, 11b,	REPARASJON
Luxembourg	6a,	RETUR

Tabell 9.7 Oversikt over forsvarsmyndighetens utførelse av eget materiell

Materiell som har betydning for personellsikkerhet, eller rikets sikkerhet er i henhold til § 6.1 i Offentleglova ikke inkludert i rapporten. Personlig bekledning og utrustning er således heller ikke tatt inn i denne rapporten.

Mottakerland	ML-kode	Kommentar
Makedonia		ETTERFORSYNING
Nederland	10a, 13d,	ETTERFORSYNING
Nederland	10a, 11a,	REPARASJON
Nederland	10a, 11a,	RETUR
Oman	9a,	ETTERFORSYNING
Polen	9a,	ETTERFORSYNING
Portugal	10a,	REPARASJON
Romania	9a,	ETTERFORSYNING
Seychellene	1a, 3a, 9a, 10a, 11a, 13d, 17a1, 17j, 17l,	ETTERFORSYNING
Slovakia	11a,	ETTERFORSYNING
Spania	9a,	ETTERFORSYNING
Sri Lanka	13d,	ETTERFORSYNING
Storbritannia	10a, 11a, 13d,	RETUR
Storbritannia	10a, 10h, 11a,	REPARASJON
Storbritannia	10a, 11a, 11b, 13d, 17j,	ETTERFORSYNING
Sveits	14,	REPARASJON
Sverige	3a, 6a, 10a, 11a,	REPARASJON
Sverige	1a, 6a, 11a,	ETTERFORSYNING
Sør-Sudan	17l,	ETTERFORSYNING
Tsjekkia	11a, 17j,	EGNE
Tyskland	6a, 9a, 11a, 17a1,	RETUR
Tyskland	10a, 11a,	ETTERFORSYNING
Tyskland	1a, 4a, 5b, 6a, 9a, 10a, 11a, 11b, 17m,	REPARASJON
Ungarn		EGNE
USA	10a, 11a, 11b, 21a,	REPARASJON
USA	10a, 11a, 15b,	RETUR
USA	4a, 10a, 11a, 13d, 17l, 21a,	ETTERFORSYNING
Østerrike		ETTERFORSYNING

9.11 Avslag på søknader om eksport av forsvarsmateriell i 2013

I 2013 ble det gitt 19 avslag på søknader og henvendelser om eksportlisens for forsvarsmateriell og tjenester. Avslagene gjaldt Myanmar, Mongolia, Kazakhstan, Makedonia, Ukraina, Kina, Algerie, Tunisia, Pakistan, Senegal, Mauritius, Namibia, Liberia, Botswana, Taiwan, Guatemala og Egypt. Avslagene ble begrunnet i kriterier 1, 2, 3, 4 og 7 i Utenriksdepartementets kriterier jf. vedlegg

A til retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, ammunisjon og militært materiell (EUs felles handling for våpeneksport). Avslagene gjaldt særlig lydempere, nattutstyr, kommunikasjonsutstyr, kartleggingsutstyr, våpen, våpendeler og luftfartøy.

I 2013 ble det gitt fire avslag på søknad om eksport av flerbruksvarer (liste II) for militær bruk i Kina, Forente Arabiske Emirater, Sri Lanka og Egypt.

Avslag på en søknad om eksportlisens, eller orientering om at lisens ikke kan påregnes innvilget, innebærer ikke et generelt forbud mot eksport av forsvarsmateriell til vedkommende land. Med unntak av gjennomføring av bindende embargovedtak fattet av FNs sikkerhetsråd eller andre tiltaksregimer som Norge har sluttet seg til, opererer ikke det norske eksportkontrollsystemet med lister over land som enten kan eller ikke kan motta forsvarsmateriell fra Norge. Alle søknader om utførselslisens er gjenstand for individuell vurdering.

9.12 Overføring av produksjonsrettigheter og formidling

Tillatelsene til overføring av produksjonsrettigheter blir gitt i forbindelse med norske bedrifters

deltakelse i internasjonalt samarbeid om utvikling av forsvarsmateriell. Verdien av slik utførsel i 2013 var 5,5 millioner kroner. I 2013 ble det gitt fire tillatelser til overføring av produksjonsrettigheter eller formidling.

9.13 Oversikt over utførsel av sivile varer til militær bruk i mottakerlandet

Tabell 9.8 viser utførsel av flerbruksvarer, sivile varer, omfattet av departementets vareliste II til militær sluttbruk. Dette dreier seg i hovedsak om undervannsutstyr og kommunikasjonsutstyr.

Tabell 9.8 Oversikt over flerbruksvarer til militær sluttbruk

Land	Produkt	Verdi
Algerie	Kommunikasjonsutstyr	
Brasil	Undervannsutstyr	
Canada	Sensorer	
Egypt	Kommunikasjonsutstyr	
Finland	Sensorer	
Forente Arabiske Emirater	Undervannsutstyr	
India	Undervannsutstyr	
Italia	Undervannsutstyr	
Korea	Undervannsutstyr	
Malaysia	Undervannsutstyr	
Montenegro	Kommunikasjonsutstyr	
Oman	Kommunikasjonsutstyr	
Polen	Kommunikasjonsutstyr	
Qatar	Kommunikasjonsutstyr	
Saudi Arabia	Kommunikasjonsutstyr	
Storbritannia	Undervannsutstyr	
Sveits	Navigasjonsutstyr og kommunikasjonsutstyr	
Sverige	Kommunikasjonsutstyr	
Tyrkia	Undervannsutstyr og sensorer	
USA	Undervannsutstyr og kommunikasjonsutstyr	

9.14 Oversikt over utførsel av beskyttelsesutstyr for bruk i humanitær minerydding

Tabell 9.9 Utstyr for humanitær minerydding

Mottaker	Bruk
Algeria Mine Action Program	Vester for mineryddere i Algerie
AOAV	Vester for mineryddere i Morocco
APOPO	Vester for mineryddere i Mozambique
DanChurch Aid	Vester for mineryddere i Libya
DanChurch Aid	Vester for mineryddere i Mali
Eitan Lidor Project Ltd.	Vester for mineryddere i Israel
Lebanese Army - Lebanese Mine Action	Vester for mineryddere i Libanon
Ministry of Economic Development	Vester for mineryddere i Sri Lanka
Norwegian People's Aid	Vester for mineryddere i Angola
Norwegian People's Aid	Vester for mineryddere i Mauritania
Norwegian People's Aid	Vester for mineryddere i Bosnia og Herzegovina
OSCE	Vester for mineryddere i Tajikistan
UNDP Yemen	Vester for mineryddere i Yemen
United Nations Mission in Liberia	Vester for mineryddere i Liberia

9.15 Oversikt over bedrifter som har rapportert om eksport i 2013

- A-TEC AS	- Jakt & Friluft AS
- Berget AS	- Jotron AS
- Børselars AS	- Keytouch Technology AS
- Chemring Nobel AS	- Kitron AS
- Comrod AS	- Kongsberg Defence & Aerospace AS
- DSG Technology AS	- Kongsberg Maritime AS
- Eidsvoll Electronics AS	- Mecmar AS
- Equipnor AS	- Metronor AS
- Galleon Embedded Computing AS	- Nammo Bakelittfabrikken AS
- GKN Aerospace Norway AS	- Nammo Raufoss AS
- Grodås Mønsterteknologi AS	- Nordic Shelter AS
- Habu Technology AS	- Norma AS
- Hanevik Våpen	- Norsk Elektro Optikk AS
- Hansen Protection AS	- OSI Optoelectronics AS
- Hausken Lyddemper AS	- Otto Olsen AS
- Honeywell Hearing AS	- Pedersens Vaabenlager AS
- Honeywell Safety Products AS	- Prox Dynamics AS
- HTS Maskinteknikk AS	- ROFI AS
- IKM Haaland AS	- Rustfrie Bergh AS
- Ing. Ragnar Hansen AS	- Saab Technologies Norway AS
- Ingeniør Harald Benestad AS	- Scandinavian Aivionics
	- Schou AS
	- Seaproof Solutions AS
	- Sensoror AS

- Steertec Raufoss AS
- T&G Elektro AS
- Thales Norway AS
- Tinex AS
- Umoe Mandal AS
- Vinghøg AS
- Vinghøg/Simrad Optronics Group AS
- Våpensmia AS
- Østlandske Lettmetall AS

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

Tilråding fra Utenriksdepartementet 28. november 2014 om eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2013, eksportkontroll og interansjonalt ikke-spredningssamarbeid, blir sendt Stortinget.

Vedlegg 1**Vareliste I – Forsvarsrelaterte varer**

Varekategoriene i vareliste I er gjengitt nedenfor. Varelisten i sin helhet kan leses på www.eksportkontroll.no

- ML1 Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter
- ML2 Glattboret våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter
- ML3 Ammunisjon
- ML4 Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter
- ML5 Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter
- ML6 Kjøretøyer og komponenter
- ML7 Kjemiske og biologiske giftige midler og materialer

- ML8 Energetiske materialer
- ML9 Krigsskip, marint utstyr og tilhørende komponenter
- ML10 Luftfartøyer
- ML11 Annet elektronisk utstyr
- ML12 Våpensystemer med høy kinetisk energi
- ML13 Ballistisk beskyttelse
- ML14 Militært treningsutstyr
- ML15 Billed-/videoutstyr
- ML16 Halvfabrikatkomponenter for utstyr på listen
- ML17 Diverse utstyr
- ML18 Produksjonsutstyr
- ML19 Energivåpen
- ML20 Superledende utstyr
- ML21 Programvare
- ML22 Teknologi

Vedlegg 2

Lov 1987–12–18 nr 93: Lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v.

Lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v.

Lovens tittel endret ved lov 22 juni 1990 nr. 35.

§ 1. Kongen kan bestemme at varer og teknologi som kan være av betydning for andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produkter til militært bruk eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, samt varer og teknologi som kan benyttes til å utøve terrorhandlinger, jf. straffeloven § 147 a første ledd, ikke må utføres fra norsk tollområde uten særskilt tillatelse. Det kan også settes forbud mot at det uten særskilt tillatelse ytes tjenester som nevnt i første punktum. Det kan settes vilkår for tillatelsene.

Kongen kan likeså sette forbud mot at personer som har bopel eller oppholdssted i Norge og norske selskaper, stiftelser og sammenslutninger uten særskilt tillatelse driver handel med, formidler eller på annen måte bistår ved salg av våpen og militært materiell fra et fremmed land til et annet. Tilsvarende gjelder for strategiske varer og teknologi som er nærmere angitt i forskrift.

Kongen gir nærmere forskrifter til utfylling og gjennomføring av loven.

Endret ved lover 22 juni 1990 nr. 35, 17 juni 2005 nr. 56 (i kraft 1 juli 2005 iflg. res. 17 juni 2005 nr. 632).

§ 2. Enhver plikter å gi departementet den bistand og de opplysninger som kreves for å kontrollere at bestemmelsene i loven eller i forskriftene gitt i medhold av den blir fulgt.

Til dette formål kan departementet foreta inspeksjon og kreve innsyn i registrerte regnskapsopplysninger, regnskapsmateriale, forretningspapirer og andre dokumenter som kan ha betydning. Departementet kan foreta kontrollen selv eller la oppnevnte sakkyndige gjøre det. I forbindelse med kontrollen skal departementet få tilgang til kontor- og bedriftslokaler og nødvendig hjelp og rettledning. Klage etter forvaltningslovens §§ 14 og 15 har ikke oppsettende virkning med mindre underinstansen eller klageinstansen fastsetter det.

Pliktene etter første og annet ledd gjelder uten hinder av lovbestemt taushetsplikt.

Med de unntak som følger av bestemmelsene foran, har enhver taushetsplikt om det de får kunnskap om etter denne lov. Taushetsplikten er likevel ikke til hinder for

1. at opplysningen brukes for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for, bl.a. kan de brukes i forbindelse med saksforberedelse, avgjørelse, gjennomføring av avgjørelsen, oppfølging og kontroll,
2. at opplysningene er tilgjengelige for andre tjenestemenn innen organet eller etaten i den utstrekning som trengs for en hensiktsmessig arbeids- og arkivordning, bl.a. til bruk av veiledning i andre saker,
3. at forvaltningsorganet gir andre forvaltningsorganer opplysninger om et foretaks forbindelse med organet og om avgjørelser som er truffet når det er nødvendig for å fremme avgiverorganets oppgaver etter denne lov,
4. at forvaltningsorganet anmelder eller gir opplysninger om lovbrudd til påtalemyndigheten eller vedkommende kontrollmyndighet, når det finnes ønskelig av allmenne omsyn eller forfølgning av lovbruddet har naturlig sammenheng med avgiverorganets oppgaver,
5. at forvaltningsorganet gir et annet forvaltningsorgan opplysninger (samordning) som forutsatt i lov om Oppgaveregisteret.

Departementet kan videre bestemme at offentlige organer som har med skatteliggingen og kontrollen med merverdiavgiften å gjøre, skal få adgang til å gjøre seg kjent med de opplysninger som er gitt etter denne lov.

Forvaltningslovens §§ 13 til 13 e gjelder ikke.

Endret ved lover 6 juni 1997 nr. 35 (i kraft 1 nov 1997), 17 juli 1998 nr. 56 (i kraft 1 jan 1999).

§ 3. Departementet kan kreve beslag i regnskapsmateriale m.v. som nevnt i § 2 annet ledd. Er det grunn til å tro at det finnes slikt materiale, og gir forholdene ellers grunn til det, kan departe-

mentet kreve ransaking av kontorlokale og alle andre steder som ikke er privat hjem.

Krav om ransaking eller beslag skal rettes til politiet. Om den videre behandling av kravet gjelder reglene i straffeprosessloven så langt de passer. Den kravet rettes mot skal ha partsrettigheter etter straffeprosessloven og i den grad det er nødvendig for virksomheten, tilgang til det beslaglagte. Han blir likevel ikke av den grunn å regne som siktet for en straffbar handling. Straffeprosesslovens § 204 gjelder tilsvarende. Retten avgjør uten hensyn til § 212 første ledd i straffeprosessloven hvilke dokumenter mm. som retten skal se igjennom.

Endret ved lov 17 juli 1998 nr. 56 (i kraft 1 jan 1999).

§ 4. Når departementet krever ransaking eller beslag for å få opplysninger om et forhold som vedkommende er siktet eller tiltalt for, skal kravet behandles i særskilt sak etter reglene i § 3 annet ledd. Det samme gjelder når departementet krever å få se dokumenter mm. som ligger hos retten eller påtalemyndigheten uten at det er avgjort om de kan brukes i straffesaken. Hvis retten godtar kravet fra departementet, kan den sette som vilkår at opplysningene ikke skal benyttes i forbindelse med etterforskningen i straffesaken før det er endelig avgjort om påtalemyndigheten kan benytte dem i denne saken. Får påtalemyndigheten ikke medhold i sitt krav, kan departementet ikke gi opplysningene eller dokumentene videre til påtalemyndigheten med mindre det er lovlig etter de regler som ellers gjelder deres taushetsplikt ved straffbare handlinger.

§ 5. Dersom forholdet ikke rammes av strengere straffebud, straffes med bøter eller med fengsel inntil fem år eller med begge deler den som forsettlig:

1. utfører eller søker å utføre varer, teknologi eller tjenester i strid med denne lov eller forskrift som er gitt i medhold av den, eller
2. overtrer eller søker å overtrette noe vilkår som er satt i medhold av denne lov, eller

3. muntlig eller skriftlig gir uriktige opplysninger om forhold som er av betydning for adgangen til å utføre varer, teknologi eller tjenester når det skjer
  - a. i erklæring avgitt til bruk for offentlig myndighet eller noen som handler på vegne av offentlig myndighet, i anledning av utførsel eller søknad om tillatelse til utførsel,
  - b. i erklæring som skal sette en annen i stand til å gi slik erklæring som er nevnt under punkt a, eller
4. på annen måte overtrer eller søker å overtrette bestemmelser som er gitt i eller i medhold av denne lov.

På samme måte straffes medvirkning til noen overtredelse som nevnt i første ledd.

Uaktsom overtredelse som nevnt i første ledd eller medvirkning til det, straffes med bøter eller fengsel inntil to år.

§ 6. (Opphevet ved lov 20 juli 1991 nr. 66.)

§ 7. Departementet kan pålegge et foretak eller en person som ikke oppfyller sin opplysningsplikt etter § 2 en daglig, løpende mulkt, inntil opplysningsplikten er oppfylt.

Tvangsmulktens størrelse fastsettes under hensyn til hvor viktig det er at pålegget blir gjennomført.

Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg.

Kongen gir nærmere forskrifter om fastsettelse, beregning og ettergivelse av tvangsmulkt.

Endret ved lov 26 juni 1992 nr. 86.

§ 8. Loven trer i kraft straks. Forskrifter om kontroll av strategisk eksport gitt i medhold av Mellombels lov av 13. desember 1946 nr. 30 om utførsleforbud gjelder inntil videre.

Loven kommer ikke til anvendelse på tillatelser som er gitt før loven trer i kraft. Tjenesteytinger og meddelelse av teknologi mv. etter lovens ikrafttreden krever likevel tillatelse etter denne lov selv om de knytter seg til tidligere gitte tillatelser.

Vedlegg 3**Delegering av myndighet etter lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi**

DATO:	FOR – 1987 – 12 – 18 – 967
DEPARTEMENT:	UD (Utenriksdepartementet)
AVD/DIR:	Utenriksøk. avd. III
PUBLISERT:	I 1987 966
IKRAFTTREDELSE:	1988 – 02 – 13
SIST-ENDRET:	
ENDRER:	
GJELDER FOR:	Norge
HJEMMEL:	LOV – 1987 – 12 – 18 – 93 – §1 og LOV – 1987 – 12 – 18 – 93 – §7
NÆRINGSKODE:	35 38
KORTTITTEL:	Delegering av myndighet

Delegering av myndighet etter lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi.

Fastsatt ved kgl.res. av 18. desember 1987. Fremmet av Handels- og skipsfartsdepartementet.

Utenriksdepartementet gis fullmakt til å utøve den fullmakt som i henhold til lov av 18. desember 1987 nr. 93 er tillagt Kongen.

Vedlegg 4

Forskrift om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester

Dato	FOR-2013–06–19–718
Departement	Utenriksdepartementet
Publisert	I 2013 hefte 9
Ikrafttredelse	19.06.2013
Sist endret	FOR-2014–09–09–1163
Endrer	FOR-1989–01–10–51
Gjelder for	Norge
Hjemmel	LOV-1987–12–18–93-§1, FOR-1987–12–18–967
Kunngjort	25.06.2013 kl. 15.30
Rettet	24.09.2013 (EØS-henvisninger og § 2)
Korttittel	Forskrift om eksport av forsvarsmateriell mv.

Kapitteloversikt:

- Kap. 1. Innledende bestemmelser (§§ 1-2)
- Kap. 2. Lisens (§§ 3-8)
- Kap. 3. Eksport av forsvarsrelaterte varer til mottakere i EØS (§§ 9-12)
- Kap. 4. Sertifisering av norske foretak som mottakere i EØS (§§ 13-15)
- Kap. 5. Registrering, rapportering og oppfølging (§§ 16-21)
- Kap. 6. Generelle bestemmelser (§§ 22-27)
- Kap. 7. Sluttbestemmelser (§28)
- Vedlegg I liste I – forsvarsrelaterte varer (2014)
- Vedlegg II liste II – flerbruksvarer (2012)

Hjemmel: Fastsatt av Utenriksdepartementet 19. juni 2013 med hjemmel i lov 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. § 1, jf. delegeringsvedtak 18. desember 1987 nr. 967.

EØS-henvisninger: EØS-avtalen vedlegg II kap. XIX nr. 3q (direktiv 2009/43/EF).

Endringer: Endret ved forskrifter 30 juni 2014 nr. 898, 9 sep 2014 nr. 1163.

Rettelser: 24.09.2013 (EØS-henvisninger og § 2).

Kap. 1. Innledende bestemmelser*§ 1. Hva forskriften omfatter*

Forskriften gjelder eksport av nærmere angitte varer, teknologi, herunder immaterielle ytelser, tekniske datapakker eller produksjonsrettigheter for varer, samt visse tjenester.

Særlige bestemmelser gjelder for eksport av angitte ytelser fra en leverandør i en EØS-stat til en mottaker i en annen EØS-stat når det uttrykkelig fremgår av denne forskrift.

§ 2. Definisjoner

(1) Med *forsvarsrelaterte varer* menes de produkter som til enhver tid er oppført på liste I som utgjør vedlegg I til denne forskrift.

(2) Med *flerbruksvarer* menes de produkter som til enhver tid er oppført på liste II som utgjør vedlegg II til denne forskrift.

(3) Med *eksport* menes enhver utførsel fra norsk tollområde av varer, tjenester og teknologi som omfattes av denne forskrift.

(4) Med *overføring* menes eksport av forsvarsrelaterede varer fra en leverandør eller tollager i en EØS-stat til en mottaker i en annen EØS-stat.

(5) Med *leverandør* menes enhver juridisk eller fysisk person som er rettslig ansvarlig for eksport av ytelser etter denne forskrift.

(6) Med *mottaker* menes enhver juridisk eller fysisk person som er rettslig ansvarlig for mottak av ytelser etter denne forskrift.

(7) Med *lisens* menes tillatelse fra Utenriksdepartementet til å eksportere nærmere angitte ytelser til en juridisk eller fysisk person.

(8) Med *overføringslisens* menes tillatelse fra nasjonale myndigheter i en EØS-stat, som gir leverandøren rett til å overføre forsvarsrelaterede varer til en mottaker i annen EØS-stat.

(9) Med *transitt* menes transport av varer over norsk tollområde uten omlasting, når avsender og mottaker befinner seg utenfor norsk tollområde.

Kap. 2. Lisens

§ 3. Lisensplikt

Eksport av visse varer, nærmere angitt teknologi, herunder immaterielle ytelser, tekniske datapakker eller produksjonsrettigheter for varer eller visse tjenester krever lisens fra Utenriksdepartementet om ikke annet følger av denne forskrift. Departementet avgjør i tvilstilfeller om en ytelse er lisenspliktig eller ikke. Lisensplikten gjelder også ved eksport av varer fra tollager.

§ 4. Lisensplikt etter varelistene

Eksport av varer og teknologi oppført på liste I og liste II som utgjør vedlegg til denne forskrift, krever lisens fra Utenriksdepartementet. Lisensplikten knyttet til liste I gjelder også for materiell som har vært særlig konstruert eller modifisert for militært formål, uavhengig av nåværende tilstand.

0 Endret ved forskrift 9 sep 2014 nr. 1163.

§ 5. Lisensplikt for tjenester

Tjenester knyttet til varer og teknologi oppført på liste I og II samt tjenester for øvrig som kan tjene til å utvikle et lands militære evne, som ytes i utlandet eller her i landet for bruk i utlandet, krever lisens fra Utenriksdepartementet.

§ 6. Lisensplikt for handel og formidling

Handel, formidling eller annen bistand ved salg av varer og teknologi som omfattes av liste I fra et fremmed land til et annet, krever lisens fra Uten-

riksdepartementet. Tilsvarende gjelder ved formidling av varer oppført i liste II samt tilhørende teknologi og tjenesteytelse der det er kjent eller grunn til å forstå at varen, teknologien eller tjenesten er eller kan være ment, helt eller delvis, for bruk i forbindelse med utvikling, produksjon, håndtering, drift, vedlikehold, lagring, deteksjon, identifikasjon eller spredning av kjemiske, biologiske eller kjernefysiske våpen eller andre kjernefysiske sprenglegemer, og i forbindelse med utvikling, produksjon, vedlikehold eller lagring av missiler som kan levere slike våpen.

§ 7. Lisensplikt for øvrige varer, teknologi og tjenester

I tillegg til liste I og II er eksport av følgende varer, teknologi og tjenester lisenspliktige:

- a) enhver vare, teknologi og tjenesteytelse der eksportøren er kjent med eller har grunn til å forstå at varen, teknologien eller tjenesten er eller kan være ment, helt eller delvis, for bruk i forbindelse med utvikling, produksjon, håndtering, drift, vedlikehold, lagring, deteksjon, identifikasjon eller spredning av kjemiske, biologiske eller kjernefysiske våpen eller andre kjernefysiske sprenglementer. Tilsvarende regler gjelder for eksport av enhver vare, teknologi eller tjeneste som kan benyttes til utvikling, produksjon, vedlikehold eller lagring av missiler som kan levere slike våpen,
- b) enhver vare, teknologi eller tjeneste til militær bruk til områder som er underlagt våpenembargo vedtatt av FNs sikkerhetsråd med hjemmel i FN-paktens kapittel VII eller andre tiltaksregimer Norge har sluttet seg til,
- c) enhver vare, teknologi og tjeneste til militær bruk til områder hvor det er krig, krig truer eller til land hvor det er borgerkrig.
- d) enhver vare, teknologi og tjeneste som direkte kan tjene til å utvikle en stats militære evne på en måte som ikke er forenlig med vesentlige norske sikkerhets- og forsvarsinteresser.

§ 8. Unntak fra lisensplikt

Lisensplikten i § 3, jf. § 4-§ 7, gjelder ikke for:

- a) varer oppført på liste II i utenlandsk eie og som returneres til utlandet etter å ha vært midlertidig innført til Norge i forbindelse med utstilling og demonstrasjon,
- b) redningsutstyr og oljevernutstyr som utføres i forbindelse med hjelpeaksjoner,

- c) skytevåpen, våpendeler og ammunisjon som utføres i henhold til våpenloven, jf. forskrift 25. juni 2009 nr. 904 om skytevåpen, våpendeler og ammunisjon, femte del,
- d) varer som utføres til den europeiske romorganisasjonen ESA, eller en representant for denne, og som er strengt nødvendig for organisasjonens offisielle virksomhet. Unntaket gjelder bare for leveranser til ESAs medlemsland,
- e) varer oppført på liste II som utelukkende er i transitt gjennom norsk tollområde, når avsender og mottaker befinner seg utenfor norsk tollområde. Det samme gjelder varer oppført på liste I dersom både avsender og mottaker befinner seg innenfor EØS,
- f) varer, teknologi og tjenester til bruk på norsk kontinentalsokkel,
- g) varer, teknologi og tjenester til bruk om bord på norskeide skip under norsk flagg og norskeide luftfartøyer, i utenriksfart,
- h) eksport fra norsk forsvarsmyndighet, forutsatt at eiendomsretten til varen ikke overføres og varen skal benyttes av norske styrker i utlandet. Unntaket gjelder også for varer som norsk forsvarsmyndighet sender ut for reparasjon, vedlikehold, oppdatering eller lignende, med retur til Norge. I henhold til disse unntaksbestemmelsene skal forsvarsmyndigheten hvert år, innen 15. februar, sende rapport til Utenriksdepartementet om all utførsel som nevnt ovenfor foretatt i løpet av det foregående kalenderår,
- i) forsvarsmateriell som eies av et NATO-lands eller et EØS-stats forsvarsmyndighet, og som returneres til utlandet etter å ha vært midlertidig innført til Norge i forbindelse med øvelse eller trening.

⁰ Endret ved forskrift 30 juni 2014 nr. 898.

Kap. 3. Eksport av forsvarsrelaterte varer til mottakere i EØS

§ 9. Overføringslisens

Overføring av forsvarsrelaterte varer til mottakere i EØS kan kun skje på grunnlag av en generell overføringslisens, en global overføringslisens eller en individuell overføringslisens utferdiget av Utenriksdepartementet. Reglene om overføringslisens gjelder kun forsvarsrelaterte varer oppført på liste I som utgjør vedlegg til denne forskrift.

§ 10. Generell overføringslisens

Generelle overføringslisenser for forsvarsrelaterte varer kunngjøres av Utenriksdepartementet. Lisensene kan benyttes av leverandører i Norge etter forutgående registrering hos Utenriksdepartementet. Generelle overføringslisenser gjelder bestemte varekategorier, til en kategori eller kategorier av mottakere i EØS og det kan settes særlige vilkår for lisensene.

Generelle overføringslisenser skal kunngjøres dersom:

- a) mottakeren inngår i en EØS-stats væpnede styrker eller en offentlig oppdragsgiver på forsvarsområdet som foretar innkjøp som utelukkende skal brukes av en EØS-stats væpnede styrker,
- b) mottakeren er et foretak som er sertifisert i samsvar med § 13,
- c) overføringen gjøres med sikte på demonstrasjon, evaluering eller utstilling,
- d) overføringen gjøres med sikte på vedlikehold eller reparasjon, dersom mottakeren er den opprinnelige leverandøren av de forsvarsrelaterte varene.

⁰ Endret ved forskrift 30 juni 2014 nr. 898.

§ 11. Global overføringslisens

Ved overføring av forsvarsrelaterte varer som ikke omfattes av en generell overføringslisens, kan Utenriksdepartementet, etter skriftlig søknad fra leverandør i Norge, utferdige en global overføringslisens. Lisensene gis for en periode på tre år med mulighet for forlengelse. Globale overføringslisenser gjelder bestemte forsvarsrelaterte varer eller kategorier av varer til mottakere eller kategori av mottakere i en eller flere EØS-stater. Det kan settes særlige vilkår for lisensene.

§ 12. Individuell overføringslisens

Ved overføring av forsvarsrelaterte varer som ikke omfattes av en generell overføringslisens og en global overføringslisens ikke kan innvilges, kan Utenriksdepartementet, etter skriftlig søknad fra leverandør i Norge, utferdige en individuell overføringslisens. Lisensen gjelder en spesifisert mengde forsvarsrelaterte varer til en mottaker i en EØS-stat i en eller flere sendinger.

En individuell overføringslisens skal benyttes dersom:

- a) søknaden om overføringslisens er begrenset til en overføring,

- b) det er nødvendig for å beskytte Norges grunnleggende sikkerhetsinteresser, eller av hensyn til den offentlige orden,
- c) det er nødvendig for å overholde Norges internasjonale forpliktelser, eller
- d) det er tungtveiende grunner til å tro at leverandøren ikke vil være i stand til å oppfylle vilkårene for å få en global overføringslisens.

Kap. 4. Sertifisering av norske foretak som mottakere i EØS

§ 13. Sertifisering av foretak i Norge

Utenriksdepartementet kan, etter skriftlig søknad, sertifisere foretak etablert i Norge for mottak av forsvarsrelaterte varer under generelle overføringslisenser kunngjort av andre EØS-stater.

Utenriksdepartementet skal gjennom sertifiseringen vurdere det mottakende foretaks pålitelighet, særlig med hensyn til foretakets evne til å overholde eksportbegrensningene for forsvarsrelaterte produkter mottatt i henhold til en generell overføringslisens fra en annen EØS-stat. Ved vurderingen vil det særlig legges vekt på følgende kriterier:

- a) dokumentert erfaring fra forsvarsvirksomhet, der det særlig tas hensyn til foretakets historikk med hensyn til overholdelse av eksportrestriksjoner, eventuelle rettsavgjørelser i denne forbindelse, eventuelle tillatelser til å produsere eller markedsføre forsvarsrelaterte varer, og hvorvidt foretaket har erfarent lederpersonale,
- b) relevant industriell virksomhet i forbindelse med forsvarsrelaterte varer i EØS, særlig evne til system-/delsystemintegrasjon,
- c) særskilt utpeking av en overordnet leder som skal være personlig ansvarlig for overføringer og eksport,
- d) en skriftlig erklæring fra foretaket, undertegnet av den overordnede lederen nevnt i bokstav c), om at foretaket vil iverksette alle nødvendige tiltak for å overholde og håndheve alle særlige vilkår knyttet til sluttbruk og eksport av hver bestanddel eller hver vare det har mottatt,
- e) en skriftlig erklæring fra foretaket, undertegnet av den overordnede lederen nevnt i bokstav c), om at det med behørig aktsomhet, som svar på anmodninger og forespørsler fra Utenriksdepartementet, vil fremskaffe detaljerte opplysninger om sluttbrukere eller sluttbruk av alle eksporterte varer som er overført eller mottatt i henhold til en overføringslisens fra en annen EØS-stat,

- f) en beskrivelse, kontrassegnert av den overordnede lederen nevnt i bokstav c), av det interne programmet for sikring av samsvar med kravene eller av foretakets ledelsessystem for overføring eller eksport. I den nevnte beskrivelsen skal det gis nærmere opplysninger om de organisasjonsmessige, menneskelige og tekniske ressursene ledelsen rår over i forbindelse med overføringer og eksport, ansvarskjeden i foretaket, internkontrollrutiner, holdningsskapende tiltak og opplæring av personalet, fysiske og tekniske sikkerhetsordninger, journalføring og sporbarhet av overføringer og eksport.

0 Endret ved forskrift 30 juni 2014 nr. 898.

§ 14. Utstedelse av sertifikat

Utenriksdepartementet utsteder et sertifikat til godkjente mottakende foretak i Norge. Sertifikatet skal inneholde informasjon om utstedende myndighet, foretakets navn og adresse, gyldighetstid samt en erklæring om at foretaket oppfyller kravene til sertifisering. Sertifikatet kan også inneholde vilkår knyttet til innhenting av informasjon som er nødvendig for kontroll av om kriteriene i § 13, 2. ledd er oppfylt samt suspensjon eller tilbakekalling av sertifikatet.

Sertifikatets gyldighetstid fastsettes av Utenriksdepartementet, men kan ikke overstige fem år.

Sertifiserte foretak i Norge vil bli meldt inn til EUs sentrale register og som publiseres på EU-kommisjonens hjemmeside.

§ 15. Kontroll med sertifiserte foretak

Utenriksdepartementet vil minst hvert tredje år kontrollere at mottakende foretak oppfyller kravene for sertifisering, jf. § 13, 2. ledd, samt eventuelle vilkår fastsatt i sertifikatet, jf. § 14. Dersom det sertifiserte foretaket ikke lenger oppfyller kravene vil Utenriksdepartementet pålegge foretaket å iverksette tiltak for å sikre oppfyllelse av samtlige krav og vilkår. Utenriksdepartementet kan også suspendere eller tilbakekalle sertifiseringen.

Kap. 5. Registrering, rapportering og oppfølging

§ 16. Registrering

Leverandøren skal føre et detaljert og fullstendig register over eksport av forsvarsrelaterte varer oppført på liste I som utgjør vedlegg til denne for-

skrift. Registeret skal inneholde dokumenter med følgende opplysninger:

- a) en beskrivelse av varen og dens referanse til liste I,
- b) mengde og verdi,
- c) overføringsdatoer,
- d) leverandørens og mottakerens navn og adresse,
- e) dersom det er kjent eller påkrevet etter § 24, sluttbruken og sluttbrukeren av varen,
- f) dokumentasjon på at opplysninger vedrørende eksportbegrensninger er oversendt mottakeren,
- g) tolldeklarasjon med ekspedisjons- og løpenummer.

§ 17. Rapportering

Leverandøren skal rapportere til Utenriksdepartementet kvartalsvis, på fastsatt skjema, om all eksport og overføring av forsvarsrelaterte varer oppført på liste I.

§ 18. Arkivering

Leverandøren skal oppbevare registre og lisenser i minst ti år fra utløpet av det kalenderåret eksporten fant sted. Utenriksdepartementet kan pålegge leverandøren å fremvise denne dokumentasjonen for kontroll.

§ 19. Informasjon om vilkår

Leverandøren skal informere mottakerne om vilkår for lisensen, herunder begrensninger i forbindelse med sluttbruk eller re-eksport.

§ 20. Oppfølging av eksport

Leverandøren skal påse at forsvarsrelaterte varer, flerbruksvarer, teknologi eller tjenester som overføres eller eksporteres, er i samsvar med innvilget lisens, går til fastsatt bestemmelsessted, ikke fraviker godkjent beskrivelse eller kvantum angitt i lisensen, samt at eksporten skjer innen den gyldighetstid og på de særlige vilkår som er fastsatt i lisensen.

§ 21. Kontroll ved eksport

Leverandøren skal ved eksport av lisenspliktige varer og teknologi legge frem gyldig lisens for tollmyndigheten senest ved fremleggelse av tolldeklarasjon.

Kap. 6. Generelle bestemmelser

§ 22. Lisenssøknad

Lisenssøknad skal fremmes skriftlig og på fastsatt skjema undertegnet av den som har fullmakt til å handle på leverandørens vegne. For overføringslisenser gjelder også særskilte regler i kap. 3.

Leverandøren skal legge frem alle opplysninger og dokumentasjon som Utenriksdepartementet finner nødvendig for behandling av søknaden.

Ved avtaler om eksport av lisenspliktige varer bør det alltid tas forbehold om at søknad om lisens innvilges.

§ 23. Vilkår for innvilgelse av lisens

Utenriksdepartementet kan sette vilkår i tråd med formålet til lov 18. desember 1987 nr. 93 for innvilgelse av lisens i medhold av denne forskrift.

§ 24. Sluttbrukerklæring

Utenriksdepartementet kan kreve at leverandøren fremlegger en sluttbrukerklæring.

§ 25. Tilbakekalling av lisens

Lisens gitt i medhold av denne forskrift kan tilbakekalles, suspenderes eller begrenses dersom leverandøren misbruker lisensen eller misligholder vilkårene i denne. Det samme gjelder dersom leverandøren handler i strid med bestemmelser gitt i denne forskrift. Lisens kan også tilbakekalles, suspenderes eller begrenses dersom det fremkommer nye opplysninger eller de politiske eller faktiske forhold i mottakerstaten eller området endres, og dette vesentlig endrer grunnlaget for lisensen. For øvrig gjelder de alminnelige regler om omgjøring av enkeltvedtak.

§ 26. Endring, forlengelse og overdragelse av lisens

Leverandøren må søke Utenriksdepartementet om endring eller forlengelse av innvilgede lisenser samt for å overdra slike til andre.

§ 27. Retur av lisens

Lisenser som ikke er benyttet eller ikke kan benyttes som forutsatt, returneres til Utenriksdepartementet med en redegjørelse for årsaken. Det samme gjelder om en innvilget lisens har gått tapt.

Kap. 7. Sluttbestemmelser*§ 28. Ikrafttreden*

Forskriften trer i kraft straks. Fra samme tidspunkt oppheves forskrift 10. januar 1989 nr. 51 til gjennomføring av utførselsreguleringen for strategiske varer, tjenester og teknologi.

Vedlegg I

Liste I – forsvarsrelaterte varer (2014)

Se her for å lese vedlegg I:

Endret ved forskrift 30 juni 2014 nr. 898.

Vedlegg II

Liste II – flerbruksvarer (2012)

Se her for å lese vedlegg II:

Vedlegg 5

Retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell, samt teknologi og tjenester for militære formål av 28. februar 1992

Sist revidert: 28. november 2014

1.1 Anvendelsesområde

Disse retningslinjene gjelder Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsrelaterede varer, materiell som har vært særlig konstruert eller modifisert for militært formål, samt teknologi og tjenester for militære formål, jf. lov av 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. (eksportkontrollloven) og forskrift av 19. juni 2013 nr 718 om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester (eksportkontrollforskriften). Retningslinjene kan også anvendes ved eksport av flerbruksvarer samt tilhørende teknologi og tjenester til militær sluttbruk. Retningslinjene gjelder ikke for leveranser av ubetydelig omfang og som ikke er for militær bruk eller for politibruk.

1.2 Formål

Formålet med retningslinjene er å utdype prosedyrene for og de kriterier som vektlegges ved Utenriksdepartementets behandling av søknader som beskrevet i punkt 1.1.

1.3 Adgang til fravikelse

Departementet kan fravike retningslinjene i enkeltsaker der særlige hensyn gjør seg gjeldene.

2. Overordnede prinsipper og vurderingskriterier

2.1 Grunnlag for vurderingen

Utgangspunktet for vurderingen av søknader som beskrevet i 1.1 er Regjeringens erklæring av 11. mars 1959 og Stortingets vedtak av samme dato sammenholdt med Stortingets enstemmige presisering i 1997, jf. 2.2. Regjeringen anser Stortingets

vedtak som et bindende pålegg, og eksportreguleringen skal sikre at det blir fulgt

EUs felles holdning om våpeneksport (2008/944/CSFP) artikkel 2 og FN-avtalen om handel med konvensjonelle våpen (ATT) av 3. april 2013 artikkel 6 og 7, jf. vedlegg A og B, danner også grunnlag for vurdering av slike søknader.

2.2 Regjeringens erklæring, Stortingets vedtak og Stortingets presisering

a. Regjeringens erklæring av 1959

Det skal ved avgjørelsen legges vekt på de utenriks- og innenrikspolitiske vurderinger, og hovedsynspunktet bør være at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig.

b. Stortingets vedtak av 1959

Stortinget tar til etterretning den erklæring Statsministeren på vegne av Regjeringen har lagt frem. Stortinget vil sterkt understreke at eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område. Denne vurdering må etter Stortingets mening være avgjørende for om eksport skal finne sted.

c. Stortingets presisering av 1997

Utenriksdepartementets vurdering av disse forholdene omfatter en vurdering av en rekke politiske spørsmål, herunder spørsmål knyttet til demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter.

2.3 Særlige avslagsgrunnlag

I tillegg til prinsippene som følger av Regjeringens erklæring og Stortingets vedtak, skal søknader som beskrevet i 1.1 avslås med grunnlag i vedlegg A (Kriterium 1–4) og vedlegg B (artikkel 6–7) dersom:

- dette er uforenlig med Norges internasjonale forpliktelser (jf K1, og ATT artikkel 6),
- det åpenbart er fare for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan bli brukt til intern undertrykking (jf K2, og ATT artikkel 7),
- eksport vil kunne fremprovosere eller forlenge væpnede konflikter eller forverre eksisterende motsetninger eller konflikter i den endelige bestemmelsesstaten (jf K3),
- det er åpenbar fare for at den påtenkte mottakeren vil bruke den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, til å angripe en annen stat eller tvinge gjennom territorialkrav med makt (jf K4),
- det foreligger kunnskap om at det militære utstyret vil kunne bli brukt til å begå folkemord, forbrytelser mot menneskeheten eller krigsforbrytelser (jf ATT artikkel 6),
- det er overveiende sannsynlig at det militære utstyret vil innebære brudd på internasjonale regler om terrorisme og regler om transnasjonal organisert kriminalitet (jf ATT artikkel 7).

2.4 Særlige vurderingskriterier

I tillegg til prinsippene som følger av Regjeringens erklæring og Stortingets vedtak, skal det ved vurdering av søknader som beskrevet i 1.1 med grunnlag i vedlegg A (Kriterium 5–8) og vedlegg B (artikkel 7) særlig tas hensyn til:

- den nasjonale sikkerheten i Norge, allierte og vennligsinnede land (jf K5),
- kjøperlandets atferd overfor verdenssamfunnet, særlig med hensyn til landets holdning til terrorisme, hvilke allianser det har inngått, og respekten for folkeretten (jf K6),
- risiko for at den militære teknologien eller det militære utstyret skal bli ulovlig omsatt i kjøperlandet eller reeksportert på ugunstige vilkår (jf K7),
- forenligheten mellom eksporten av militær teknologi og militært utstyr og mottakerlandets økonomiske og tekniske evne, samtidig som det tas hensyn til at det er ønskelig at stater kan dekke sine legitime sikkerhets- og forsvarsbehov med minst mulig innsats av menneskelige og økonomiske ressurser til våpen (jf K8),
- risikoen for at våpeneksporten kan bli brukt til å gjennomføre alvorlig kjønnsbasert vold eller vold mot kvinner og barn (jf ATT artikkel 7).

3. Varekategorier og landgrupper

3.1 Varekategorier

Ved behandling av søknader benyttes følgende varekategorier:

a) Varekategori A:

Kategorien omfatter våpen, ammunisjon og visse typer militært materiell. I tillegg omfattes annet materiell med strategisk kapasitet som vesentlig kan påvirke de militære styrkeforhold ut over nærområdet.

b) Varekategori B:

Kategorien omfatter øvrige forsvarsrelaterede varer som ikke har egenskaper eller bruksområder som definert for varekategori A.

3.2 Landgrupper

Ved behandling av søknader benyttes følgende landgrupper:

- a. *Landgruppe 1* består av de nordiske land og NATOs medlemsland, samt enkelte særskilt nærstående land.
- b. *Landgruppe 2* består av andre land enn de som omfattes av gruppe 1 og som er godkjent etter regjeringsbehandling som mottakere av varer i kategori A.
- c. *Landgruppe 3* består av land utenfor gruppe 1 og 2 og som Norge ikke selger våpen og ammunisjon som definert som varekategori A til, men som etter vurdering kan motta annet materiell som definert som varekategori B.
- d. *Landgruppe 4* er land som Norge ikke selger A- eller B-materiell til fordi de befinner seg i et område hvor det er krig eller krig truer, land hvor det er borgerkrig eller land hvor en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område tilsier at eksport av våpen og militært materiell ikke bør finne sted, eller land som er omfattet av bindende sanksjoner vedtatt av FNs Sikkerhetsråd eller andre tiltaksregimer som Norge har sluttet seg til.

4. Eksport av varer med selvstendig funksjon

4.1 Endelig mottakerland

Ved eksport av varer med selvstendig funksjon skal søknaden alltid vurderes ut fra endelig mottakerland uavhengig av om eksport skjer direkte eller via tredjeland.

4.2 Varekategori A

Ved eksport av varer med selvstendig funksjon i varekategori A legges følgende kriterier til grunn:

- a. Eksport av varer i kategori A kan ikke finne sted til andre sluttbrukere enn statlige myndigheter. Eksport av jakt og konkurransevåpen kan likevel finne sted til myndighetsgodkjente mottakere i mottakerstaten.
- b. Eksport av varer i kategori A vil normalt tillates når kunden er, eller opptrer på vegne av, forsvarsmyndigheter i land i gruppe 1, såfremt dokumentasjon som godtgjør dette foreligger.
- c. Eksport av varer i kategori A til land utenfor gruppe 1 vil kreve regjeringsbehandling. Land som blir godkjent som mottakere av varer i kategori A etter regjeringsbehandling, utgjør gruppe 2. Innvilgelse av lisens i slike tilfeller forutsetter fremlegging av myndighetsbekreftet sluttbrukererklæring med reeksport-klausul, dvs. erklæring som fastslår at reeksport ikke må finne sted uten norske myndigheters godkjennelse.

4.3 Varekategori B

For eksport av varer i kategori B vil det normalt kunne tilstås lisens for land i gruppe 1, 2 og 3 såfremt tilfredsstillende dokumentasjon på sluttbruk og sluttbruker er fremlagt.

4.4 Landgruppe 4

Eksport av kategori A- og kategori B-produkter kan ikke finne sted til land i gruppe 4, med mindre særlige hensyn gjør seg gjeldende.

5. Eksport av materiell opprinnelig konstruert eller modifisert for militært formål

5.1 Materiell uten militær bruksverdi

Ved eksport av materiell opprinnelig konstruert eller modifisert for militært formål, men som vurderes å ikke lenger ha noen militær bruksverdi, kan lisens innvilges til mottakere i landgruppene 1, 2 og 3, såfremt tilfredsstillende dokumentasjon på sluttbruk og sluttbruker er fremlagt.

6. Eksport av deler (delleveranser)

6.1 Definisjon

Med delleveranser menes leveranser av varer som ikke har noen selvstendig funksjon.

6.2 Delleveranse under samarbeidsavtaler

Ved delleveranser under samarbeidsavtaler med bedrifter eller myndigheter i andre land, skal eksportlisens gis når avtalen er godkjent av norske myndigheter. Samarbeidsavtaler med land og bedrifter i landgruppe 1 bør normalt godkjennes, såfremt de norske deler, delsystemer eller komponenter samordnes med deler fra andre leveringskilder, og at det ferdige produkt ikke fremstår som norsk. Det kan i disse tilfellene avstås fra dokumentasjon for sluttbruk av det ferdige produkt.

6.3 Andre delleveranse

- a. Ved delleveranser til prosjekter som ikke er myndighetsgodkjente, og der leveransen er basert på markedstilgjengelig teknologi og kundens produktbeskrivelse, skal lisens i alminnelighet innvilges til de land som ikke tilhører gruppe 4, dersom det ferdige produkt ikke fremstår som norsk. Det kan i disse tilfellene avstås fra dokumentasjon for sluttbruk.
- b. Søknad om eksportlisens for delleveranser av annen type enn nevnt i 6.2 og 6.3 a) skal behandles på samme måte som ved eksport av sluttproduktet.

7. Eksport av teknologi, herunder bl. a. produksjonsrettigheter og tekniske data

7.1 Definisjon

Med teknologi menes her innsikt som er avgjørende for å utvikle, produsere, vedlikeholde eller bruke en vare.

7.2 Produksjonsrettigheter

Søknad om overføring av produksjonsrettigheter skal behandles med sikte på å sikre at overføringen ikke har som formål å omgå norsk eksportregulering.

7.3 Eksport av teknologi under godkjente samarbeidsavtaler

Ved eksport av teknologi som inngår i samarbeidsavtaler med bedrifter eller myndigheter i andre land, skal lisens innvilges såfremt avtalen er godkjent av norske myndigheter.

7.4 Eksport av teknologi utenfor godkjente samarbeidsavtaler

a. Generelt

Ved behandlingen av søknader om eksport som ikke er ledd i myndighetsgodkjent samarbeid, skal det bringes på det rene hvilken kategori det ferdige produkt vil tilhøre.

b. Produksjonsrettigheter i varekategori A

Ved eksport av produksjonsrettigheter for en vare i kategori A, kan tillatelse bare gis for overføring til land i gruppene 1 og 2 og etter tilsvarende prinsipper som for øvrig gjelder for eksport av varer under denne kategorien.

Som vilkår for tillatelsen skal den norske selger av produksjonsrettighetene pålegges å innarbeide i forbehold i kontrakten om at eventuell overføring eller reeksport av produksjonsrettigheter til en tredjepart må forelegges norske myndigheter for godkjenning. Søknad om slik sublensiering skal behandles på samme måte som overføring av produksjonsrettighetene direkte fra Norge.

c. Produksjonsrettigheter i varekategori B

For overføring av produksjonsrettigheter til varer i kategori B skal lisens normalt innvilges for land i gruppene 1, 2 og 3. Utenriksdepartementets krav til dokumentasjon og kontraktbetingelser vil i disse tilfeller bero på en konkret vurdering hvor bl. a. produktets egenskaper, produksjonslandets egen eksportpolitikk, den interne situasjonen i landet og risikoen ved eventuell eksport til uønskede mottakere, tas i betraktning.

d. Annen teknologioverføring

Ved andre typer teknologioverføringer kan det ikke oppstilles detaljerte retningslinjer. Vurderingen av eksportsøknaden vil måtte avhenge av i hvilken grad teknologi-overføringen knytter seg til et produkts militære funksjon. Jo mer dette er tilfelle, dess mer skal vurderingen av en søknad basere seg på retningslinjene for eksport av ferdigproduktet i tilsvarende varekategori.

8. Tjenester

8.1 Generelt

Tjenester kan være knyttet til utvikling, produksjon, vedlikehold og bruk av et produkt, men behøver ikke være knyttet til noe produkt for å måtte ha tillatelse etter forskriftenes §§ 3, 5 og 7. Militær planlegging vil også være omfattet.

8.2 Tjenester tilknyttet forsvarsrelaterte varer

Tjenester som er tilknyttet forsvarsrelaterte varer, og som utgjør en vesentlig forutsetning for varens utvikling, produksjon, vedlikehold eller bruk, følger de samme retningslinjer som ved eksportlisen for selve produktet.

8.3 Andre tjenester

Tjenester som ikke er konkret knyttet til en vare, men som vedrører militær planlegging, bør tillates til land i gruppene 1 og 2 og nektes til land i gruppe 4. Innvilgelse til land i gruppe 3 må vurderes konkret med utgangspunkt i tjenestens antatte militære og mulige politiske virkning.

9. Samarbeids- og utviklingsprosjekter

9.1 Prosjekt godkjent av norske forsvarsmyndigheter

Eksport av varer, tjenester og teknologi til land Norge har samarbeidsavtaler med skal tillates dersom leveransen finner sted under et prosjekt som er godkjent av norske forsvarsmyndigheter med det hovedsiktemål å ivareta samarbeidslandenes egne forsvarsbehov. Dersom det ferdige produkt ikke fremstår som norsk, kan det reeksporteres etter samarbeidslandets eksportkontrollregler.

9.2 Produkt med flernasjonalt identitet

Ved samarbeidsprosjekter som er av en slik art at det ferdige produkt fremstår med flernasjonalt identitet, kan produksjonslandets eksportkontrollregler legges til grunn ved eksport til tredjeland. I forbindelse med godkjenningen av samarbeidsprosjektet skal eksportvilkårene for det ferdige produkt til tredjeland avtales mellom samarbeidslandenes myndigheter.

10. Prosedyreregler

10.1 Saksbehandlingstid

Søknader som omfattes av retningslinjene, bør være ferdigbehandlet av Utenriksdepartementet senest innen 12 uker når det gjelder kategori A-produkter og senest innen 6 uker for øvrige søknader.

10.2 Foreleggelse for Regjeringen

Dersom søknaden om eksport berører viktige forsvarsspørsmål eller materiellsamarbeid med

andre land, eller næringsinteresser, skal forelegges Regjeringen på egnet måte.

10.3 Tekniske sakkyndige

Ved vurdering av tekniske sider og bruksområde for produkt, teknologi, data-pakke eller tjeneste konsulteres om nødvendig Forsvarsdepartementet ved Forsvarets forskningsinstitutt.

Vedlegg A¹

Kriterium 1

Respekt for medlemsstatenes internasjonale forpliktelser, særlig sanksjoner som er vedtatt av FNs sikkerhetsråd eller av Den europeiske union, avtaler om ikke-spredning og andre emner samt andre internasjonale forpliktelser

Eksportlisens skal ikke utstedes dersom dette er uforenlig med blant annet:

- a. medlemsstatenes internasjonale forpliktelser og deres plikt til å overholde våpenblokaden innført av De forente nasjoner (FN), Den europeiske union (EU) og Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE),
- b. medlemsstatenes forpliktelser etter avtalen om ikke-spredning av kjernefysiske våpen, konvensjonen om biologiske våpen og toksinvåpen og konvensjonen om kjemiske våpen,
- c. medlemsstatenes forpliktelse til å avstå fra å eksportere enhver form for anti-personellmidler.
- d. medlemsstatenes forpliktelser innenfor rammen av Australia-gruppen, kontrollregimet for rakettvåpenteknologi, Zangger-komiteen, gruppen av leverandører av kjernefysisk materiale, Wassenaar-samarbeidet og Haag-atferdskodeksen mot spredning av ballistiske raketter (HCOC).

Kriterium 2

Respekt for menneskerettighetene og internasjonal humanitærrett i den endelige bestemmelsesstaten

Medlemsstatene skal vurdere mottakerstatens holdninger til relevante prinsipper som er nedfelt i internasjonale menneskerettsinstrumenter, og skal deretter:

- a) avstå fra å utstede eksportlisens når det åpenbart er fare for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal

eksportereres, kan bli brukt til intern undertrykking,

- b) i hvert enkelt tilfelle utøve særlig forsiktighet og ta hensyn til hvilken type militær teknologi eller militært utstyr det gjelder, når de utsteder lisens til land der kompetente organer i FN, Europarådet eller EU har konstatert alvorlige brudd på menneskerettighetene.

Teknologi eller utstyr som kan brukes til intern undertrykking, skal i denne forbindelse omfatte blant annet slik teknologi eller slikt utstyr, eller tilsvarende teknologi eller utstyr, som det er godtgjort at den påtenkte sluttbrukeren har anvendt til intern undertrykking, eller teknologi eller utstyr som det er grunn til å tro vil bli anvendt til andre formål eller viderelevert til en annen sluttbruker enn angitt, og bli brukt til intern undertrykking. I tråd med artikkel 1 i denne felles holdning skal det vurderes nøye hvilken type teknologi eller utstyr det dreier seg om, særlig om teknologien eller utstyret er ment for nasjonale sikkerhetsformål. Intern undertrykking omfatter blant annet tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff, summariske eller vilkårlige henrettelser, forsvinninger, vilkårlig frihetsberøvelse og andre alvorlige brudd på menneskerettighetene og de grunnleggende friheter, som angitt i relevante internasjonale menneskerettsinstrumenter, herunder Verdenserklæringen om menneskerettighetene og den internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter.

Medlemsstatene skal vurdere mottakerstatens holdninger til relevante prinsipper som er nedfelt i internasjonale humanitærrettsinstrumenter, og skal deretter:

- c) avstå fra å utstede eksportlisens når det åpenbart er fare for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksportereres, kan bli brukt til å begå alvorlige brudd på internasjonal humanitærrett.

Kriterium 3

Den innenrikspolitiske situasjonen i den endelige bestemmelsesstaten som følge av eksisterende motsetninger eller væpnede konflikter

Medlemsstatene skal avstå fra å utstede eksportlisens som vil kunne fremprovosere eller forlenge væpnede konflikter eller forverre eksisterende motsetninger eller konflikter i den endelige bestemmelsesstaten.

¹ Tatt inn ved endring av retningslinjene 20. mai 2009

Kriterium 4

Bevaring av regional fred, sikkerhet og stabilitet

Medlemsstatene skal avstå fra å utstede eksportlisens når det åpenbart er fare for at den påtenkte mottakeren vil bruke den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, til å angripe en annen stat eller til å tvinge gjennom territorialkrav med makt.

Ved vurderingen av denne risikoen skal medlemsstatene ta hensyn til blant annet følgende:

- a) om det pågår, eller om det er sannsynlig at det kan oppstå, en væpnet konflikt mellom mottakerstaten og et annet land,
- b) om det foreligger territorialkrav mot et naboland som mottakerstaten tidligere har forsøkt eller truet med å tvinge gjennom med makt,
- c) om det er sannsynlig at den militære teknologien eller det militære utstyret vil bli brukt til andre formål enn legitime nasjonale sikkerhets- og forsvarsoppgaver i mottakerstaten,
- d) at det er nødvendig å unngå å påvirke den regionale stabiliteten negativt i vesentlig grad.

Kriterium 5

Den nasjonale sikkerheten i medlemsstatene og i territorier der de eksterne forbindelser er en medlemsstats ansvar, samt den nasjonale sikkerheten i vennligsinnede og allierte land

Medlemsstatene skal ta hensyn til:

- a) hvilken virkning den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan ha på deres egne, på andre medlemsstats og på vennligsinnede og allierte lands forsvars- og sikkerhetsinteresser, samtidig som de erkjenner at dette forhold ikke må berøre hensynet til kriteriet om respekt for menneskerettighetene eller kriteriet om regional fred, sikkerhet og stabilitet,
- b) risikoen for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan bli brukt mot deres egne eller andre medlemsstats styrker og mot styrkene til vennligsinnede og allierte land.

Kriterium 6

Kjøperlandets atferd overfor verdenssamfunnet, særlig med hensyn til landets holdning til terrorisme, hvilke allianser det har inngått, og respekten for folkeretten

Medlemsstatene skal ta hensyn til blant annet kjøperlandets historikk når det gjelder:

- a) støtte eller oppfordring til terrorisme og internasjonal organisert kriminalitet.
- b) overholdelse av internasjonale forpliktelser, særlig om å avstå fra maktbruk, og av internasjonal humanitærrett.
- c) forpliktelse om ikke-spredning og andre former for rustningskontroll og nedrustning, særlig med hensyn til undertegning, ratifisering og gjennomføring av relevante konvensjoner om rustningskontroll og nedrustning nevnt i kriterium 1 bokstav b).

Kriterium 7

Risiko for at den militære teknologien eller det militære utstyret skal bli ulovlig omsatt i kjøperlandet eller reeksportert på ugunstige vilkår

Ved vurderingen av hvilken virkning den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan ha på mottakerstaten, og av risikoen for at teknologien eller utstyret kan bli viderelevert til en uønsket sluttbruker eller bli anvendt til et uønsket formål, skal det tas hensyn til følgende:

- a) mottakerstatens legitime forsvars- og sikkerhetsinteresser, også i tilknytning til eventuell deltakelse i FNs og andre fredsbevarende operasjoner,
- b) mottakerstatens tekniske evne til å bruke teknologien eller utstyret,
- c) mottakerstatens evne til å gjennomføre effektiv eksportkontroll,
- d) risikoen for at teknologien eller utstyret vil bli reeksportert til uønskede bestemmelsessteder, og mottakerstatens historikk med hensyn til å overholde bestemmelser om reeksport eller innhente samtykke før reeksport som den eksporterende medlemsstaten finner det nødvendig å pålegge,
- e) risikoen for at teknologien eller skal bli viderelevert til terrororganisasjoner eller frittstående terrorister,
- f) risikoen for teknologiervervelse gjennom ulovlig kopiering av produkter («reverse engineering») eller utilsiktet teknologioverføring.

Kriterium 8

Forenlighet mellom eksporten av militær teknologi eller militært utstyr og mottakerlandets økonomiske og tekniske evne, samtidig som det tas hensyn til at det er ønskelig at stater kan dekke

sine legitime sikkerhets- og forsvarsbehov med minst mulig innsats av menneskelige og økonomiske ressurser til våpen

Medlemsstatene skal på bakgrunn av opplysninger fra relevante kilder, som rapporter fra FNs utviklingsprogram (UNDP), Verdensbanken, Det internasjonale valutafond (IMF) og Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD), vurdere om den planlagte eksporten i betydelig grad vil hindre en bærekraftig utvikling i mottakerstaten. De skal i denne forbindelse vurdere den forholdsmessige størrelsen på mottakerstatens militære og sosiale utgifter, idet de tar hensyn også til eventuell bilateral bistand eller bistand fra EU.

Vedlegg B – ATT artikkel 6 og artikkel 7

Artikkel 6 omfatter overførsler som er forbudt under avtalen. Dette innbefatter overførsler som medfører brudd på sanksjoner vedtatt av FNs sikkerhetsråd, herunder våpenembargoer, statenes

øvrige traktatforpliktelser samt overførsler av våpen som eksportørstaten har kunnskap om at vil kunne bli brukt til å begå folkemord, forbrytelser mot menneskeheten eller krigsforbrytelser. Artikkel 6 innebærer også at våpen, ammunisjon og deler og komponenter som eksporteres, skal tilfredsstillere kravene som stilles til krigsføringsmidler i den humanitære folkeretten.

Artikkel 7 omhandler betingelser og kriterier for eksport av våpen og varer under avtalen. Kriteriene er knyttet til en forhåndsvurdering av mulige konsekvenser for fred og sikkerhet og risiko for brudd på internasjonale menneskerettigheter, internasjonal humanitærrett, internasjonale regler om terrorisme og regler om transnasjonal organisert kriminalitet. Hvis det er *overveiende* sannsynlig at slike negative konsekvenser kan inntreffe, skal eksporttillatelse ikke gis. Eksportørstaten skal i sin forhåndsvurdering også ta hensyn til risikoen for at våpeneksporten kan bli brukt til å gjennomføre alvorlig kjønnsbasert vold eller vold mot kvinner og barn.

Bestilling av publikasjoner

Offentlige institusjoner:

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

Internett: www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Telefon: 22 24 20 00

Privat sektor:

Internett: www.fagbokforlaget.no/offpub

E-post: offpub@fagbokforlaget.no

Telefon: 55 38 66 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på
www.regjeringen.no

Omslagsillustrasjon: Pavel Khorenyan/iStock

Trykk: 07 Aurskog AS – 11/2014

